

PŘÍHODY JANA JUREČKA LUBNÍK 37 U LANŠKROUNA

Vyučil jsem se obuvníkem. Po vyučení jsem si našel místo v Přerově, dělalo nás tam 27 pracovníků. Pracovní doba byla od 7 ráno do 7 večer s 1 hodinovou přestávkou. Organizovaní jsme byli většina ve straně národně sociální a ostatní soc. dem.. Tehdy byla světová sociální demokracie, předsedou byl belgický Van der Veld, předsedou rakouské pobočky byl vídeňský Adler. Ale v Rakousku Češové nebyli spokojeni, Tedy se odštěpili a byli z nich autonomisté a co ostali centralisté. Já zůstal ve zněmčeném území, protivila se mi německá panovačnost a nadřazenost nad lidi. Němci Židé měli kapitál a továrny a nutili lidi aby posílali děti do německých škol. Dále bohatší platili větší daně a měli též větší zastoupení ve vládě. Když Křofáč zakládal stranu nar. Soc. s odůvodněním aby se národ negermanizoval a ze začátku do 1. svět. Války jsem byl na naše poslance hrdý. Ale jedenkrát mě kamarád voják vzal na schůzi do soc. dem. A já jsem jejich argumenty vyvracel. Ale jinak jsme všichni dobře vycházeli. V zimě po večerech jsem chodil do pěveckého kroužku a na přednášky o Marx, Engelsovi, Plechanovi, Bohumínovi a Lesak. Přednášel nám poručík v záloze 3. pluku z Kroměříže Vladimír Dobrovolný. V létě jsme dělali radost policajtům, když jsme zpívali revoluční Píseň práce. „Zapějme si píseň bratři, poslední už odvádím groš na ty naše vojáky. Poslední už kabát svlékám na kanony, bodáky“. Další dělníci a sokolské písně. V roce 1910-11 vypukla válka mezi Itálií a Tureckem. Válka se vlekla se střídavým štěstím. Tu vypovědělo Srbsko, Černá Hora, Bulharsko a Řecko válku Turecku. Spojenci rychle postupovali a Rakousko s Německem závistivě přihlíželo a všelikými intrikami hleděly zvrátit postup. Když spojenci vypověděli válku, Itálie zprostředkovala mír s Tureckem. Přišlo vyjednávání o mír o území, které měli obydleno Albánci, udělali zněj albánský stát s hlavním městem Tiranou. A Rakousko chtělo mít nad tím protektorát. S tím, ale nebyla spokojena Itálie, tak severní polovina byla pod Rakouskem a jižní pod Itálií a vládcem obou polovin byl Ahmed Zogu. Tedy to spojencům nevyšlo a pustili se do sebe. KSrbům se přidalo spráskané Turecko, takže Rumunsko dostalo kus území skoro bez války. Na schůzích u nás mluvil Smetal, Marek, Tuzar, Bechyně. Když padla Janina, poslední větší město, byl uspořádán tábor lidu na hlavním náměstí táhly k nádraží, tam byl německý dům a převážně němečtí zaměstnanci dráhy a tam nás četníci uzavřeli a někteří to odseděli. Na to přišly volby a zvolen byl ve všeobecných volbách za soc. dem. Vlastimil Tuzar. Potom jsem jel domů, bylo to na jaře 1914. Nebyl jsem odveden, tehdy šlo z naší vesnice 45 nebo 50 rekrutů a odvedli 7-9. Potom jsme šli na podzim za války. Tehdy jsem já i druzí rychle vyrostli pro kanony. Na výcvik jsme dostali stará, látaná bagančata a též akové mundury a nastala drezura jak v cirku. Náš šumperský pluk byl z polovic český a polovic německý, ti ostatní to byly české svině, psi a všemožná havěť, která měla být za oběť vyšší rase. Byl též s námi syn profesora z Loštic, který prodělal zánět mozkových blan, to mu šarže vždycky drel do brady, tak brečel, ale svěsil hlavu a zase byl bez paměti. Asi týden zkoušel a pak ho propustili. 93. pluk měl sídlo v Šumperku a prapor byl v čas míru ubytován v Olomouci a 2. v Krakově. Tady jest dopis od kamaráda, který mi poslal před odvodem. : Milý příteli, Přijmi ode mne srdečný pozdrav a děkuji za lístek, že jsi na mě vzpomněl, neboť jsem nemyslel, že mě napíšeš. Co se týká naší továrny, zůstala stát hned v pátek včas mobilizace. Avšichni nám skoro utekli, byli většinou k vojsku příslušní a to víš to loučení si nedovede žádný představit. Obzvlášť s Polcarem to bylo hrozné, žena po porodu a musel jít. Pak jsem byl 3 týdny bez práce. Moje cesta byla chodit každý den na dráhu. T o víš to nadšení Němců, bylo strach se dívat. Nato, ale když začli vozit raněné, každý zůstal udiveně hledět na ty ubožáky. Tisíce jich přijelo 4000 vojáků, rekrutů z Polska a 57 chromých a hrbatých.

Kdyby jsi to viděl, jistě by jsi to myšlení odsoudil. Co se týká odvodů budou tady 6. 7. 8. 9. 10. To víš, který tam půjde, zapláče. Každý i ty myslím to víš a tak to není žádná legrace v čas míru je docela jinak. S Polcarem myslím, že je buďto raněn nebo mrtev, poněvadž se Hanáci Drželi a z nich žádný nezůstal, byli první v ohni u Lublinu a Krasniku. Kocek a Polišínský strážníci jsou mrtví je jich víc to víš, Hanáci slovanský národ by nejraději.. Tak to vím, že se už neshledáme snad nikdy. Ale rád bych to víš takový přátelé. Já jsem zaměstnán u starýho M. Na ruční práci, je to mizerné, ale nemůžu si pomoci. Bratr je též bez práce taky čeká na mizerný odvod. Myslím, že ho neodvedou, má kostižera v noze a krku je celý odřezán. Však jsi si toho snad všiml. Ale s Tebou to bude též mizerný. Ty se dostaneš ještě na koně k dragounům poněvadž jsem viděl ani míry nemají někteří Poláci. Ještě jednou Tě zdravím a odepiš až budeš odveden. Zdraví Tě též Přecechtěl, Kácel, Polívka, Pakosta, Bohuš Janál ul. Ke kapliče 50 Přerov.

Včas války šlo 12 setnin to 3 prapory na Rusko a 4 setniny tj. 1 prapor na Srbsko. Jácvičil poctivě až jsem si odřel nohy šeredně když jsem měl jít na frontu šel jsem k prohlídce a byl jsem neschopen pochodu. Dali mě na 14 dní do dílny ševcovat až do 19. ledna. V 15. roce šla naše setnina na frontu. V 11 hodin večer jsme jeli v dobytých vagonech. Muselo se vyrazit se zpěvem. Němci zpívali Ven die soldátem maširen machen die madchen fenstr und die Turen a zone šajnt vesten. Česi: HOŘELA LÍPA HOŘELA. Z Šumperku jsme jeli na Šternberk, Olomouc Přerov, Bohumín, německou část Polska na Volbrom tam odtud pěšky na Kšonz a Mječov. Usilnice někdy stál kiosk a vojáci si mohli koupit občerstvení, čokoládu, cigarety a v černočer vených, žlutých ztužkách téč plátečky slaniny. Prodávaly to sestry v bílém označené červeným křížem. Každý musel nosit 37 kg. Do pole jsme dostali vše nové jedny kožený botky na nohou druhý v batohu na zádech. Ty měly svršek plátěný 350 patron, deku, kartáče, krém, lopatku, sekýrku, rezervní konzervu a cvíboch, plášť, nůžky, kartáče, jehly, šití, misky na jídlo. Bílý sněžný plášť. Do zákopu ještě papírový omát na košily a na boty se obouvaly ovinovačky a slaměné papuče. Tak o nás dbali. Bylo to někde nad Krakovem na řece Nidě. A ještě jsme dostali plechový kamínka. S těmi jsme se při nešení museli střídát a na to jsem nejvíc doplatil já. Když jsem je dával druhému, řekl jen si to ještě nes. Tak jsem se poprvé od kamínek zahřál více už ne. Dostali jsme ubytování v borovém lese, nařídili nám vykopat kryty pro 6 mužů, střechu na to postavili kamínka, začali topit a jak vystupoval kouř nad les začali Rusové střilet do těch míst odkud vystupoval kouř. Druhý den jsme šli do zálohy do vesnice. Tam nás přivykali vojenskému životu. Museli jsme cvičit s plnou polní S přidavkem písku neb cihel, to trvalo 4 dny. A potom jsme dostali rozkaz k přemístění jelikož byla dráha Krakov-Lvov rozbombardovaná. Kamínka ostala v lese a zase jsme šli, bylo začátkem února 1915, za vydatného deště, špatné cesty vyježděné od trénu a bláta po kolena byli jsme celí zastříkaní bahnem. Následkem neúspěch vojsk na rakouské frontě byli generálové Afenberk a Daklsesazeni. Místo nich vrchní velení převzali Němci. Jeli jsme na Bohumín, Přerov, Durenkrut v Rakousku přes Uhry do Marmorošsyget. Tam jsme Ostali. Na mostě stát a bylo nařízeno mít všechno v pořádku. Jelikož pojedeme podle německého velvyslanectví. Tedy náš velitel setniny Hejman Hakr vyznamenal 2 muže, že měli kapičku bláta každého fackou přes hubu a bylo jim kolem 40 let. Potom jsme ještě kousek jelia už nás vysadili. nádraží bylo v troskách, kolejnice pokroucené, plno kráterů. To byla Kolomeja.

A od tam odtud jsme šli na stanici jménem Vorochta, tam nás čekalo mnoho sedláčků. Každý se postavil jak bylo místo a to dohřálo Hakra a nadávkou ichdas Rusfilen, bytím nahajkou je řadit. Byli to Ukrajinci, měli chatrné postroje a koničky. Bývalí Rusíni rakouští. Zavezli nás k mšstečku jménem Otynje a vesnici Vorona, tam jsme kopali zákopy. Z Otynje se na nás díval balon a z ruské strany vyhlédl z okraje lesa obrněný vlak. Já kopal asi tak metr a začala být voda, tedy jsem to vastlal haluzíma uvelebili se k spánku. Na stráž se budilo po 2 hodinách a já se těžko vybalpval z deky a mnoho dní jsem ji nemohl stočit a zase jsme to tam opustil a šli do zálohy do Záleštiků. Měli jsme u kompanie takového slabého Němce, ten ostával vzadu, nestačil nám. Poručík jej zastřelil. Postavili jsme mu březový křížek s přídavkem zemřel na pochodu. Přišli jsme do Záleštik, důstojníci byly ubytováni v lepších domech a my se pelešili ve slámě ve stodolách a slunko mile hřálo a mužstvo se začalo rozlézat po vesnici. Hejtman Hakr seděl na záchodě, náhle Rusové pustili na vesnici granát. Hakr ze záchodu vyletěl, šle nezapnutý s křikem ales die šajz a za stodolami na lati jak vlaštovky klidně pokušovali hrdinové, ty nic nesplašilo. Druhý den byl vítr, vánice, mokrá sněh. Hejtman nám ohlásil kdo by šel zkontrolovat telefonní vedení v noci. Já a nějaký Richter- Němec jsme se dobrovolně přihlásili. Byla tma, vánice, že nebylo nikde nic v noci vidět. Vrátili jsme se a hlásili vše v pořádku. Ale hejtman se dolekal když stráž budila. Druhý den poletoval sněh a my nazí bez košile drželi frontu na očkovaní ve světnici. Též jeden sedlák neohlásil koně dveře do konírny měl zaházené aby mu je nezrekvírovali. Krmil je stropem. Jeden desátník to udal, dostal za to vyznamenání a v rozkaze pochvalu, byl to Čech. A sedlák podle válečného zákona oprátku. Druhý den nám hudba zahrála „ Odů majn Osteraioch“ a odpochovali na Stanislavov. Tam bylo mnoho staveb rozbito. Šli jsme ulicí kde ostalo třet motorové rakouské těžké dělo, též tam bylo jubilejní gymnazim c. k. Franze Josefa a sem tam v ulicích mrtvoly ruských vojáků. Ale my jsme neměli čas se nad tím zastavovat k smrti blíž. Ráno za tím bylo napadáno trochu sněhu, museli jsme oblíct bílé pláště, já jsem si po něm šlapal. Rusové nás začali kropit kulometem z věže kostela. Vedle mě padl Mangl z Hrabenova, z domova mu posílali balíčky na přilepšenou ještě mu poslali, ale již byl mrtev. Já jsem jim oznámil aby už mu nic neposílali, tedy poslali balíček mě a zase se šlo dál a byl odpočinek a v noci poletoval sněh. Všeci jsme spali na sněhu, tak krásně se spalo pod bílou sněhovou peřinou až kopanec mě ze snění probudil a bylo nařízeno kopat zákopy. V poledne přijela polní kuchyně, ale nedojela. Kone a kuchyně byla rozbita a my měli po obědě. Bylo nařízeno střilet, já mířil do vršku a najednou jsem dostal do zad od lajtnanta pohlavek, kam to mířím. Rusové byli od nás 400 metrů. Často nám vysvětlovali jaké tresty nás čekají za zběhnutí. Jednou, že Kozáci řezou zajatcům uši a nosy. Vyfasovali chleba pro celý švarm a bylo nařízeno zase ustoupit, změnit byt. Já upozornil 6 kamarádů aby vylézali. Tedy vylízejte hned se jde dál. Já jim chleba hodil i se svým dílem, potom jsem držel půst, a druhý den v rozkaze Hakr hlásil „aus 7 bem vamiste sind 6 Beniše hund“ Ze 7 ztracených bylo 6 českých psů. A já hlupák budu tak dlouho čekat na příhodu až se mě to vůbec nepodaří. Tam odtud jsme přišli do Nádvořné městečko povětšinou v sutinách. Přišli jsme do kostela na mši střecha kostela byla rozstřílená. A opět Goroděnka, tam jsme nějaký den pobýli. To už slunko jarní krásně hřálo a my se teplých věcí hleděli zbavit. A teď jsme přišli do Bukoviny, tomu se říkalo Rakousko v malém neb tam bylo nejvíc Ukrajinců, potom Rumunů též početná kolonie Němců a Židů. Židé nám prodávali na ulicích barches ze strouhaných brambor posypaných mákem a cukrem. V hlavním městě Bukoviny Černovicích jsme byli ubytováni v kasárnách na předměstí Černovic Sadagoře tam nám přidělili na každého kalíšek rumu. Na cvičišti vykonal přehlídku Jeho veličenstvo budoucí císař Karel. Na cvičišti byly vyznačeny vápnem čáry na těch jsme musely 3 hodiny stát. Když šel kolem přední řady, zeptal se co jsou, oni, že Češi a on řekl „To mne těší, že jste Češi“ a více myslím neuměl. Druhý den jsme šli přes vesnici jménem Černavka, přešli po mostě řeku Prut. Šli podle vesnice Dobrá noc k vesnici Okna. Byla tam krásná rovina.

Na jihu byla příkrá úžlabina v ní plno koní. Nám byl dán povel rozvinout se a na svištění kulek běžet kupředu. Vedle nás cválali v modrých kabátech a červených gatích pluk dragounů. Byl právě Boží hod velikonoční a Karel nás pozoroval z letadla. V ruských zákopech bylo mnoho výzbroje. Potom nás v rozkaze upozorňovali- tak to vypadá když není jaksepatří bdělost. Že tam minulé noci Rusové přepadli spící Maďary a že je uškrtili. Některá děvčata nám po boji dávala červená vajíčka. Jedna mi též s pláčem sdělila, že u nich je rakouský viják, strašně křičel, měl hlavu rozbitou šrapnelem. Ležel na posteli. Byl příslušník polské legie. Polští dobrovolníci byli vychováni k nenávisti proti Rusku a do armády vstupovali v 16 letech. Nedoufal jsem, že zůstane živ, poslal jsem pro něj sanitku. Pak už krásný kraj zůstal za námi, šli Jsme přes vesnici Ziclonou, chalupy zchátralé, malé okýnko, střechy pokryty prkny. Šli jsme 2 Dny a 2 noci, cesty v Karpatech byly špatné. Někde aby byly sjízdné byly vydlážděné dřevem, samýma kolcem. Kouřit nikdo nesměl aby nás nepřítel v noci nezpozoroval. Někdy byl nařízen odpočinek, ale to už mnozí padali únavou a usínali. Přišli jsme na místo kde byl na kopci samý kámen, bylo nařízeno zakopat, já nekopal nic. Měli jsme 2 velitele jeden se jmenoval Gryže z českého křížek druhému jsme přezdili pekař. Měl křivé nohy, ale nebyl moc komisní. Křížek mi říkal proč nedělám zákop, já mu říkám kde ho zde vykopu a ostatek je to Jedno, padnu dnes nebo zítra a on voják se má chránit. Ti, kteří měli vady neb byli odvedeni, museli spravovat cesty. Kuchyně nám nosily muly na zádech. Kávu v Karpatech jsme si vařili Sami. Chleba do zákopů nám nosili starci a to už nám nasypali do čepice pouze drobtý. My v Bukovině už vše teplé zaházeli a tady v Karpatech padal déšť se sněhem. Vlevo od nás padl celý prapor myslivců a vpravo pluk Poláků. Před večerem začal náš 93 pluk ustupovat. U Vorony jsme vyfasovali balík spodků a už je nebyl čas rozdělit. Měli jsme se měnit a nést je každý kus. Já jsem je nesl dlouho, ale žádný ode mne je již nechtěl převzít. Tedy jsem je složil od cesty kousek pod keř. U Okna jsem se shledal s Vincencem Jarmarou, dragounem, kovářem v Zábřehu na severní Moravě.

ZAJETÍ

Já si umínal neustupovat, nějak se tam ještě potloukal Trnka, byl z Trnávky u Moravské Třebové. Já na něj křičím "pozdravuj Hakra a řekni, že já jdu neochvějně dopředu". Kdyby mě byl tehdy zastřelil, byl by dostal pochvalu. Já přišel k jedné salaši, byla už noc, v salaši bylo plno kobyliců, tedy jsem se tam uvelebil a když bylo slunko vysoko, jsem se probudil. Šel opět dále, pušku jsem měl na rameni. Tovaryši si moje věci rozdělili a zavedli mne na štáb pluku. Tam semne ptali kdo je vedle po levé a kdo po pravé straně jenže s tím jsem já moc obeznámen nebyl. Dali mě bílý pšeničný chleba a čaj a pak mě jeden kozák na koni, já před ním pěšky, vedl 2 hodiny do města Dolyny. Cestou mi podával cigaretu já jsem s díky odmítl, že nekouřím. V Dolyně už nás bylo 70. Potom šli na Stryj, tam jsme nocovali a přišla tam Židovka s košem na prádlo plným bulek. Jeden zajatec udělal pokřik, že mu špatně vrátila na 5

rubl, kozák jí kopl do koše a řekl zajatcům aby si je posbírali. Před Stryjí byly veliké stromy, Rusové je pokáceli jako zátaras, větve zašpičatěli. Potom jsme šli na Drohobič. Kozáci provázející nás, to už nás byly sta, rozeběhli se po domech, žádali jídlo. Já nevím, ale já sám jsem neměl a o noc jsem neprosil, potom to dalo kozákům práci, než jich sehnali dohromady a kterého nahajkou přetáhli. V Haličských městech bylo moc Židů a ti zajatcům hodně dávali. Nejvíce hladoví byli Poláci a Maďaři, Jihoslované, Němci a Rumuni nebyli tak dotěrní. Jeden Též si toho hodně nesl, kozák viděl, že já nic nemám, polovici mu vzal a dal mě. Židé neměli Rusi rádi a bylo mezi nimi hodně špionů. Nám už potom odpočinek nedávali až někde za městem neb za vesnicí. Nejhorší to bylo když nás řadili, ani se nás nemohli nikdy dopočítat. Ni-

Kdy jim to nevyšlo. Rusové byli špatní počtáři a zajatci jim přestupovali, tak měli vždycky špatný počet. Také šli s námi Židé, byly to děti a ženské s mužskými a ty vojáci též byli a kopali je nahajkami. Tak jsme došli do pevnosti Tarnopolu. Tam už bylo na ruské hranice na nádraží 40 km. V Tarnopolu už nás zajatců bylo připraveno na odvoz kolik tisíc. Když jsem viděl za frontou tolik potravin, koní a všeho možného, tak jsem si řekl, že ta armáda nemůže být poražena. Na bývalých rakouských hranicích už byla ruská stanice jménem Podvoločesko. Šli jsme tam, nohy se nám bořily jako sůl do bílého písku. A zase v dobytčích vagonech přes Proskurov na Kyjev. V Kyjevě jsme byli 3 dny v kasárnách, do pevnosti jsme šli tunelem. Kyjev byl pevností. Nic tam od tud nebylo vidět jen báně kostelů třpytících se zlatem. U vchodu do pevnosti nám odebrali tužky, korespondenční lístky a lístky poštovní, deky, nůž. Plášť nechali a co bylo na sobě. A jeli zase dál, co jsme nezaspali, pokud to byla větší města: Vinice, Merinka, Kursk, Voroněž, Tambov, Penza, Simbirsk, po Kursku ještě byl Brjansk. V Simbirsku nás vylodili a byli jsme ubytováni v obytných prázdných špýcharech. Město mělo před domy chodníky z prken. A na vojenském cvičišti cvičili přískoky, bodali bodáky do pytlových hastrůšů. Na jídlo byla mísa polévky pro 10 lidí, příkrm ponejvíce jahelná kaše, lžice byly dřevěné. A pak zase do vlaku, jeli jsme do Balašova město po ruský újezd. Z Balašova do Trý Ostrovů. Tam si nás přebírali sedláci na práce, bylo to jako na trhu s prasátkama. Každý chtěl takového, co mu udělal hodně práce, a ty zmetky, ten zbytek, mezi kterými jsem byl taky já, odvezli do obce Píšťanka. Ke mě přišel takový vysoký a říkal já si vezmu tohoto, toho se nemusím bát. Byl asi 55 letý ona skoro jako já vysoká, silná. Jak jsme přijeli, hned mne prohlídla, našla vši. Ty si přivezl každý. Hned jsem musel do baně. Byla to bouda z vepřovic, byla tam vana na umytí a metličky březové, ohniště a na ohništi kameny rozpálené do ruda. Tou metličkou se šplíchala voda na to kamení. A z té baně vyšel člověk rozpálený jako rak. Potom mi dali vyprané spodky, košili a najíst. Potom druhý den mi ukazoval, co a jak mám dělat. Práce do zimy bylo dost. V té vesnici byl ještě jeden Čech, jmenoval se K. Mlýnský druhý rok, Pacák 3 rok, jeden Slovák. Na zimu je vždycky odesílali do lágrů. Jen já jsem přezimoval. Rusové si nejraději brali Rusíny, že se s nimi domluví a byli jedné víry. Rusové světili mnoho svátků. Ale Češi byli také neřadí, oni když světili Rusové svátek, světili s nimi, naopak, když se jim nechtělo dělat, prohlásili, že u nich je svátek. Mě vždycky navštěvovali. U nás byli děduška po 3 ženatý, babuška. Hospodář Dimitrij Tarasovič Starodubov, hospodyně Anna Vasiljevna. Děti neměli, ale adoptovali si syna od své sestry jménem Vasilij Kuzmič a jeho žena Anna Abramovna a její syn 3 letý Váňa. Když jsem tam přišel byl Kuzma Vasiljič na vojně. Ale než přišel 1. převrat, to už se ukrýval. On ho feldvébl v listinách kamsi zašantročil. Ono v Rusku když se mazalo, tak se jelo lepší jak kde jinde, úplatky brali od nenižšího do nejvyššího. Noviny v Rusku málokdo četl a také málokdo uměl na vesnici číst. K nám přišel soused Roman Verzunov, poklonil se proti ikonám, pokřičoval se a říkal zda-li pak víte, že v Saratově svrhli jeho blahorodí gubernátora a plivali po něm. Strážníky odzbrojili a jak, ale s námi bude. A můj hospodář říká nic dobrého nás nečeká, Bůh s námi. Naše vesnice Rynečky Byla 70 let od svého založení, děd Taras byl novousídlenec. Chalupy byly většinou ze dřeva, to bylo z venku natřeno, že to vypadalo jako z červených cihel a mezi cihlami byly proužky jako na maltě, kůlny byly jen leccjaké křivé dubové podpěry z venku stěny z prken, neb upletené z jívového haluzí a oplácáno bahnem. Ovčí chlév byl z prken, kraví z venkovní z prken ze vnitř ze dvora pletení oplácané a kravám 4. stěnu postavili z hnoje a to byla v zimě zeď nejpevnější

Na obytném byla střecha plechová, na zeleno natřená, na chlévech slaměná, za dvory byla šopa na vysušený kirjak-sušený hnůj, který se na jaře vyvezl s koňmi rozšlapal a rozmělnil a formami jako když cihlaři dělali ručně cihly a neb se nechá rovnoměrně jako těsto rozválený na nudle, potom se mačetami rozseká na pásy pak zase napříč že to vypadá jako cihly. Až to trochu uschne tak se vyrovnají do hranic a až vyschnou tedy se dají do šupny. Šupně jsou zcela slaměné též taková na plevy. Za dvorem byly stohy slámy a sena. Na dvoře to bylo v

Létě pěkně rovný, hladký jako beton. Po návsi byla cesta kde byly vahadlové studny. Za cestou proti oknům sýpky s obilím za špýchary měl každý sad a v něm obyčejně višně a kyselá zelená jablka. Z východní strana okraje obce byl rybník, po hrázi se jezdilo a když jarní vody někde hráze poškodily tak se to hnojem spravilo ostatní jako kamení, stromy, bylo kolik set kilometrů daleko. Z východní strany k vesnici bylo podle cesty pár jilmů. Za obytnými budovami měl každý tak asi 20 arů záhumenek a na polovici pěstovali brambory. Více jich nesázeli. Záhumenek byl oplocen asi 1,5 m vysokou zdí ze slámy a hlíny. Za zdí byl velký kus ladem ležící půdy porostlé pelyňkem. Potom tam bylo 5 větrných mlýnů a uprostřed vesnice parní mlýn. Půda byla hluboká, černá. Každý měl přiděleno na dušu, takže když se člověk narodil měl hned svůj díl. Čím více se obec zalidňovala, tím byly lány menší. Často se pole měnila když se rušily pastviny, zase se dělala orná půda. V roce 1912 vydal ministr, už nevím jak se jmenoval, snad Stolipin, že kdo chce si může na dušu odprodat. Mnozí odprodali, peníze propili, a z těch kteří půdu přikupovali se stali kulaci. Na podzim se půda zorala železným pluhem 2 v němž byly zapřaženy 2 páry koní. Na jaře se to pospěchem roztrhalo, hlína byla jak popel, mráz to přes zimu načechral. Pak se to strojem zasel, stroj se vypůjčoval. Vláčelo se tak, že kůň táhl 1 bránu a za ním 2, tak, že třebas 5 koní bylo uvázáno za toho před sebou. Sela se pšenice, ječmen, oves, žito též proso, pohanka, hodně slunečnice a máku a ženské konopí. Náš děd Taras též 1 rok pěstoval arbuzi asi 1 ha. To jsou ty zelené kulaté dýně s červenou jako cukr sladkou dužinou. Na podzim, kdy dozrály, je zájemcům sáhem odměřoval do čtverce lidem prodával. No a na zahrádce zeleninu, okurky. Na posečení měl též vypůjčen žací stroj, vázali jsme ručně. Na mláčení jsme vypůjčovali mlátičku do níž se zapřáhly 4 páry koní za vytřásadly nahrabovaly ženské hráběmi. Na což chlapi na hůlky asi jako 2 hrabiska dlouhé žebře podávali těm co vršili a rovnali. Pohon, žentour. R. 1916 byl velice suchý, tehdy jsme mlátili jak před 1000 let. To se rozestlal ječmen po zemi a kůň se zapřáhl do válce a jezdil dokola, za tím se obracelo. Když bylo vymláčeno, vytřásla se sláma, dala se na stoh, zrno a plevy shrnul kůň k fukaru, kůň se zapřáhl do kusu dřeva, kočí stoupl na dřevo chytil se koni za ocas a hrnul. Fukar byl veliký a točily 2 ženy. Též tak hrnuly plevy do plevárny. Co se týče jídla. mohl jsem si vzít kolik jsem chtěl. Chleba pekli bílý a černý, to byl žitný chleba mletý na větráku i s otrubami. Ale byl dobrý, dále byly pirožky, placky uprostřed rozemletými játry, neb masem, neb hrachem, neb strouhanými bramborami. Ve svátek byly blyny. To se nalilo na pánev lžící a to se rozteklo až to bylo 2mm silné a když se upekly, každé sousto se namáčelo do smetany. Brambory syrové se nakrájely na plátky na pekáč, nechaly se zapéct na másle zelí syrové s cukrem a k večeři ryba kryndili a čaj. Čaj se pil, že se napřed dal do úst cukr a skrze to se srkal. Ale nejvíce zajatce naštvalo když byly posty, to se mastilo lněným, slunečnicovým a konopným olejem. Pec byla jako chlebová A obyčejně na ní líhával děd. Hrnce se do ní dávaly násadou, ráno se uvařilo a až do večera to bylo horké. Měli jsme 30 ovec, 2 krávy, jeden rok 2 krávy a 2 býčky, 15 ovcí se zabilo a naložilo do soli. Též 1 rok měli 2 prasata, když je chtěli zabít tak jim sedli na hřbet a hřbety měly jako kozy, když už nemohly dýchat tak do nich vrazili nůž. Potom rozdělali oheň a chlupy opálili. Maso rozřezali a nasolili. Já jidával nejraději boršč. Též jsme měli 3 koně, ty se nekovali, než jeden, který měl tahat v zimě. Koně tam měli cenu zvlášť rychlí. Krávy se necenily, mléko žádný nekupoval bylo jen pro svoji potřebu. Koně se krmili senem pokropeným vodou a posypaným moukou. Krávy v zimě krmili slámou a plevami, ovce jen slámou. Ovce v zimě byly v noci v chlévě a na den se vyháněly do ohrady. A po zemi se jim rozházela sláma. Musely tam být ať bylo počasí jakékoliv. Krávy byly někdy zasypané sněhem, poněvadž místo dveří byla díra a mezi prkna foukalo. Ale v létě od začátku května do listopadu se hovězí dobytek pásal, ovce též. To se po Novém roce najímali pastuchové, platívalo se podle kusů naturáliemi. Moukou, kroupami, hrachem a ostatek penězi. Též jeden rok jsem pásal ještě s jedním, 300 koní 4 dny, to kdo tam měl koně tak se střídali na pastvě. Pastvisko měli pronajaté na panském asi 16 verst od nás. Mysleli jsme si, že nás Rusové přijmou jako bratři Slované, ale oni o tom neměli ani potuchy. Stejně tak jako u nás někde na vsi.

Říkali nám "Počemu vy na nas pošli,ili se u vas zemlji nechvatajet? Proč jste šli na nás,cožpak vá. u vás země nestačí?"Odívali muži v zimě kožich a na hlavy beranici bašlik, ta měla dva cípy, ty se uvázaly pod krk,soukený rukavice a navrch kožené a plstěné válenky. V létě kabát, ale více bez kabátu a košili ze saténu přepásaná hedvábným pásem a ukrku zapínaná a kožené boty, někde též laptě na hlavu čapku se štítkem jak je malován Lenin.My zapínali košili na prsou, to shledávali nemravným.Když tam byla veliká vedra, chodili v košili ušitých v spodní části z jiné látky a z horní jiné,u krku zdrhnuté,takže to vypadalo jako jupka a sukně.Jenže obrysy těla byly zřetelnější.Dělali si povětšinou vše sami co kdo uměl vyrábět, tak to byli většinou samouci.Když potřebovali ušít boty, pozvali si ševce domů,též tak krejčího.Můj hospodář měl obchod, prodával všecko,látky,řetězy,náčíní,léky.Výuční list nikdo nepotřeboval. Dehet, jedlé oleje, to měl na dvoře a když měl v krámě hodně lidí, tedy zavolal „Ivane, najmu tamoleje“.Když někdo přišel na dluh, to měl knihu na půl metru a do ní zapisoval dlužníka písmeny přes půl cm vysoké.Obyčejně byla v krámě ona a vše si pamatovala.A když přišel on tak si to psal. Na oblečení měli vše svoje ovčí kůže nebo srst na kožichy.Ženský předly na plátno, pletly rukavice a ponožky.Ve všem panovala veliká shoda.Právě Nikotiny Barbara broukala na dědu jako kočka jenže on nic neslyšel, byl hodně hluchý.Mě dal jednou v zimě udělat hrábě.Mě se vydařily tak, že šel každý hřebík na jinou stranu, potom ten můj výrobek každému ukazoval.Já v létě spával v kožuchu na voze pod kůlnou.V zimě rozestlal kožichy, na zakrytí jsem měl deku.Za války se nesměly čepovat žádné lihoviny,ale v Píšťance byla četnická stanice.Čím déle trvala válka ,tím méně zboží se nedostávalo.Namísto peněz drobných dali do oběhu poštovní známky z min. století.V Rakousku se razily železné 20 haléře a papírové koruny se trhaly na půl a každá platila 50 haléřů. Tu přišel převrat a předsedou byl zvolen Kerenský Rodzanko kníže Lvov Miljukov. Já se dověděl, našel jsem kus novin,že dělá nábor do československé armády.Poslal jsem tam dopis,ale nic mi nepřišlo.Za nové vlády přišlo nařízení dát zajatce na práci těm co mají syny na vojně.Hospodář chtěl podplatit strážníka, ale nepořídil.Dali mne 6 km od tamtu do Kryvuše.Tam sice bylo jídla dost,ale já byl zvyklý na lepší a též mne špehoval tchán, abych nedolízal za snachou.Já tam odsud utekl.Tedy mne v Píšťance zavřeli do tmavé komory.Já tam byl den a noc a druhý den se hlásil o práci.Dali mne k mužikovi,ale to byla hospodyně,přála moc dcerám a zajatci ubírala.Sedlák se jmenoval Karabutov, já opět utekl.Tehdy mne zavřeli na zemstvu k 6 Maďarům do sklepa.Po- le měl daleko,vodu na vaření a pití vezli s sebou též přes centimetr tlustou plst' na které bylo plno čistých kapek, tím jsme byli nakryti.Ale to už přišel druhý převrat- bolševický.Zajatci byli prohlášeni za rovnoprávné občany,mohli se dát k Rudé armádě,neb si založit živnost, neb jet domů.Můj hospodář byl veselý společenský člověk a po 1. převratě přišlo nařízení o prohlídce všech obchodů.U nás strážníci pili zakázanou vodku a když přišlo nějaké nařízení,tak jej četníci upozornili.Děda Mitrij říká"Ivane, budeš mně muset pomoci něco schovat".Tak jsem zahrabal do sněhu 17 lahví,v každé asi 3 litry a pět pudů cukru. A sirky,těma jsem vycpal nohavice a kalhoty jsem zavezl na hůru, tam se nikdy nic nedávalo,byla tam tma a plno pavučin.Druhý den přijel prastav- nevím jaká je to hodnost,ale byl to veliký silný chlap s velkým břechem,navrchu na čepici měl přes kříž červenomodrobílou stužku,nic nenašel Jednou na noc přijel četník na koni v korbě majitel parního mlýna dali se do chválení koní a potom hraní karet a ještě jedna osoba méně významná.Majitel mlýna mi řekl abych mu zajel s korbou domů,abych koně držel pevně na opratích,kdybych mu povolil,že bych ho pak neudržel,ale jed' humnarna aby to lidi neviděli.Ale já za humny nebyl a nevěděl jak to tam vypadá,kůň čistě běžel,najednou mne sáně vyklopily pod navršenou zeď sněhu.Co teď, kde koně hledat v noci.Šel jsem domů,tam už byli vodkou hodně napaření a začal tanec.Četník mi máchal šavlí nad hlavou „ Ten Austrijec job jevo mať mě nikdy nepozdraví“. A já mu vždycky když přijel chlastat,krmil a napájel koně.Hospodyně mi držela nad hlavou ruce jako kvočna a otevřela do vedlejší jizby dveře a zamkla podroušené hosty.Za čas, co jsem zde jsem více opilého hospodáře neviděl.Šli hledat hřebce.V 9 hodin ho našli v zadním průjezdu

8

doma. Jednou jsem se vydal s dědou prodat starou kobyli. Já ji měl rád, měla často hřibata, mohl jsem jí prolézat pod břichem. Kobylu jsme prodali, druhou koupili - ještě starší - kopala, kousala a nádvkem měli opicu. Byl v obci dobrý člověk, můj zbožný hospodář mu řekl "tak Osipe, pořádku doma, paty nevytáhneš z domu, pojď se jednou podívat do města. Nebudeš litovat. Zavedli ho d' nevěstince. Jak přišel, pozdravil po křesťansku a začal se klanět a už ho jedna slečna táhla. Stařík se vzpamatoval, kamarádům začal nadávat job vašu mat' a byl ny ulici. Jednou byl u nás a zase mu to připomněli a on se velice rozčílil. V 17. a 18. roce už bylo zboží tak málo, jezdil s koněm do okolních měst i do Moskvy jednou zajel. Ale nikde nic. Obvyčejně kupoval v Balašově. Jeden den ráno odjížděl a druhý den večer přijížděl. Jednou dlouho večer nejel, již jsme mysleli, že se mu něco přihodilo. Hřebec před vraty zařehal a pán kde měl mít nohy, měl hlavu a hřebec se musel obejít bez kočího. Hřebec byl krásný grošák, ale když jsem na něm jel, vždycky mne shodil. Tam nechávali koním dlouhé ocasy, u nás se stříhaly. Obzvlášť na vojně, neb u kočárů. A když bylo bláto po kolena tak měl hřebec ocas a zadek od bahna. Tak jsem si řekl, že mu ho ustříhnu po kolena, což jsem učinil. Vyjel jsem s ním do vesnice, lidé se uškrkují. A pán " Ivane to jsi ty udělal, víš co je to? " Vyskočily mu slzy do očí a mě bylo do pláče nad nimi, když mi vysvětlil, že to v Rusku dělají těm, co jezdí na zálety, poněvadž tam každý jezdí na koni a vesnice tam byly 2 - 3 hodiny od sebe vzdáleny. A teď říkej každému, že ty jsi to udělal. V zimě jsem mnoho práce neměl, než poklidit koně, krávy, ovce. Vyházet sněh od vrat, ale v létě . ve žních, to sešlo v 11 spát . A ještě nebylo slunko na obzoru a už se vstávalo. Který zemědělec měl zajatce na práci, musel za něj platit 5 rublů měsíčně státu.

Zvyky.

Na svátky Božího narození, brzy ráno přišli kluci a ve světnici seli po stěnách pšenici a křiče- „rodi Bože žito, pšenici i vsjakuju požicu“. V týdně před svátky se v kostelích celé dny zvoní a lidé chodili a jezdili ke zpovědi. Na svátek Božího hodu ženské pečou pachu, což je chleba navrchu polit zbarvenou cukrovou polevou a to na Boží hod zanesou do kostela na posvěcení. Jednou též jel po vesnici pop s kostelníkem a šplíchali po světnici svěcenou vodou a za to dostali každý bochník chleba z každého čísla. Nevím, co s tolika chleby dělal, když ho měl plný vůz. Mě učil dědeček v zimě číst a psát po rusky. Lidé si ztěžovali, kteří měli syny, či manželi v německém zajetí, že od nich nedostávají žádné zprávy. Prosili mne abych já tam dopsal, ale ani na moje dopisy žádná odpověď též nepřišla. V zimě když byly vánice, že nebyly vidět stromy na dohled, nikde nic, samá bílá rovina. Tak aby někdo ve vánici nezabloudil, se v kostelích celý den zvonilo.

Já jsem byl už podruhé u svého prvního hospodáře. Tu přijel jeho adoptovaný syn z města a říkal, že tam Čechoslováci jedou s hudbou a dělostřelectvem, a že mají po městě plakáty, když někdo spáchal nějaký incident, bude radikálně potrestán. Když jsem psal do Kyjeva, hospodář říkal " nevím, co vy Austrijci jste zač, že se dáváte kde se zabíjí. Co se ti u nás nelíbí? Tedy jak jsem to slyšel, nic jsem neříkal a šel se dát naverbovat. Ve městě jsem se sešel se dvěma legionáři s československými stužkami na čepicích, jedině tak se lišili od Rusů. Říkal jsem jim, že bych chtěl rád k legii. Oni mi říkali, vlaky teď už budou s legionáři na Sibiři a možná, že se to rozpadne, těžko shánějí proviant. Přihlas se k Rudé armádě. Ale já bych šel raději bojovat proti Němcům. No, ale už mi nic nezbyvalo, už jsem se přihlásil. Naše zaměstnání bylo držet stráž na velitelství, na poště, věznici, ve skladišti a tak dále. Já jsem nejraději zametal sály, nosil obědy. Jak bylo uveřejněno svolání půda bude patřit rolníkům, tedy si to začali rozebírat a aby na všechny vyšlo, tak jako třeba mlátičku parní aby byl každý spokojen, tak někdo si vzal kolo někdo jiný psy všelikých vzácných ras, hladově se toulali po zemi. Nejvíce bylo chrtů. Tak jsme zase dostali rozkaz mužikům všechno odebrat. Potom vznikla vzpoura.

Ve vesnici Povorino na Donu .Jeli jsme vlakem vzpouru potlačit.Přijeli jsme do stanice Urupino,tam nám bylo oznámeno,že vzpoura byla potlačena lotyšskými oddíly.Jeli jsme na zpět do Balašova a za 3 dny dal velitel posádky Solonin rozkaz, kdo chce, ať se dobrovolně přihlásí proti Uralským kozákům. Já se dobrovolně přihlásil a byl jsem v oddílu sám Čech. Měli jsme 2 kanony,3 kulomety, 300mužů.Přijeli jsme do Saratova, krásné město, tehdy mělo asi 600 000 obyvatel, tam vpustili asi 22 vagonů na prám a po několikrát nás přes Volhu přepravili.Po přepravě na druhém břehu Volhy nám Solonin přednesl řeč a ukázal na Saratov. Toto všecko je vaše, za Volhou už je kraj řídké obydlen a k tahu se používá více velbloudů. Přišli jsme do Altany Dergači Azinky,tam jsme pobýli několik dní,drželi stráž a zakopali se. Ryb tam bylo tolik, že jsme košili u krku a rukávy svázali a podolek uzavřeli a táhli vodou a Tak se nám ryb do toho nachytalo.Potom zase z druhé strany vesnice,tam jsme házeli do vody bomby tak mnoho mrtvých vyplavalo.Jídla jsme měli dost a chleba bílý pšeničný. Někteří mladíci,když byl v létě trochu zelený, jím házeli.U ostaniho obyvatelstva už byly dávky značně omezeny,bývalí kapitalisté neměli přiděl žádný.Proti takovému hazardování jsem jim kázal a dosti mne poslechl.Jednou k nám přišli 2 dezertéři, jeden se jmenoval Krejčí a byl též krejčím vyučen,jestli bylo jméno pravé.Oni měli mnozí jména falešná.Krejčí byl Čech,Skert Slovinec.Jednou jsme pochodovali,Krejčí říkal „Měli bysme zazpívat M arseizi.Z Rusů ji žádný neuměl,tak jsme zpívali já a oni dva.Druhý den po obědě jsme se šli koupat a Krejčí utonul a sním se ztratil i Skert.Výcvik se neprováděl žádný a někteří měli s puškou malé znalosti,ale rádi stříleli zbůhdarma, jak u nás po 45.Velitelem našeho oddílu byl bývalý carský důstojník poručík Danilčenko a pod jeho velením bývalý desátník Marčuk, z mužstva jsem si zapamatoval tyto.Vachromejev,Bezpalov,Rodionov,Laptěv,Těchňuk,Vozničuk,Ivan Morochovec,Mirinov.Kde jsou které pluky a oddíly,jsume neveděli.V Azinkách jsme byli umístěni v několika větších místnostech.Bylo nám nařízeno zaujmout postavení na Stolary, mírný svah, nahoře rovina.Po rovině jsme postupovali frontou k východu.Kozáci na nás poslali granáty a necvičení vojáci se shlukli do klubka a kozáci nás chtěli obklíčit,ale tu začali po nich pálit z obrněného vlaku.Oddíl, jehož velitelem byl Štrombach, pod kterým,jak jsem slyšel,bojovalo tehdy 300 Čechů a 200 Lotyšů.Před Uralskem,když se nepodařilo kozákům nás obklíčit,tedy spěchali odkud přišli.A my dostali rozkaz přesídlení do Nikolajevska za Volhou.Město mělo tehdy asi 40 000 obyvatel.Ubytovali jsme se v obylných špýcharech na tři patra vysokých.Ve městě jsme drželi strážní službu na hlavních úřadech.Též tam v jednom domě ve velkém sále mělo dílnu hromadu Čechů.Krejčích a ševců dohromady.A na náměstí, přikrytých na kupkách jako seno, rohožemi bylo přikryto sušených ryb,těch bylo ještě dostatek.Tehdy byly po ulicích vylepeny plakáty o velikosti asi 2 stokorun, že se ukázal nový nepřítel sovětské moci-Čechoslováci.Jsou složeni z bývalých zajatců,dobře vycvičení a udržují dobrovolnou železnou kázeň a že na 1 je třeba 10.Tedy aby se přihlašovali dobrovolníci.Potom jsme dostali rozkaz jít na severovýchod přes Puzanichu na Ivantěvku.Cestou ze žita na nás stříleli cibulové,několik jich padlo.Tehdy byly veliký vedra.Bylo nám řečeno, že proti jsou Češi.Já měl hlídku a poprvé jsem nemohl, jak se mi chtělo spát, o půl noci jsem byl vystřídán.Na humnech ve stohu sena jsem měl pelech,ihned jsem usnul a ještě nebylo sluníčko na obzoru zahřměly 2 rány a hned nás stráž budily.Začali jsme honem evakuovat.A tu se objevila proti nám fronta.Byli jsme obklíčení a tu naši dělostřelci začali po nich pálit kartáči a oni nám cestu uvolnili.Šli jsme až k vesnici Puzanicha,byla už tma a my zůstali přes noc venku a byla strašná bouřka a lilo jako z konve a na špicích bajonetů se odrážely blesky a tak to vypadalo jakoby z každé špice vyšlehl plamínek.Druhý den jsme nastěhovali k mužikům do ubikací, čistili mundury a bajonety a zase nás legionáři napadli.Zabili jednoho nejlepšího koně od dělostřelectva, pro něj dělostřelci plakali a jedno dělo rozbili. My odstoupili za Nikolajevsk.Čapajev a legionáři tam od tud odešli N ulicích

zůstalo mnoho koní a civilů. A já křečím a ševce už nenašel, možná ustoupili s legionáři, nebo co se s nimi stalo. Ono když některou vesnici kde byli komunisti předáky, odpravili a zase naopak. Někdy ty vesnice měly až několikrát po sobě vojsko. Někdy lidé ze msty udávali. A tak se lidé vybíjeli. Potom jsme šli zase k jihu do vesnice Zielona proti kozákům. To už začínaly v noci hodně mrazy. My byli ve stozích slámy. Na delší pochody nás museli vozit muži. Mě vezl velbloud spřežený s koněm, Velbloud dělal dlouhé kroky a kůň při něm musel pořád drobným klusem. Jezdilo se trávou i obilím, na nic se neohlíželo a málo bylo těch kdo by obilí sklízeli. Též se stohy a obilí zapalovalo a kdo měl v ruce zbraň tak to bylo kdo z koho do zajetí. To bylo na jaké lidi přišel. Buď to zajatce zabili nebo nechali žít nebo mučili. Nepřál bych vám zažít co jsem zažil já, to tě čeká jen kulka někdy jen stčepina. Potom jsme postupovali na Šipov, stanici před Uralskem. Vpředu nás šlo 25 jako průzkum, za námi celý oddíl s 2 kulomety a dělem. My v předu měli 1 kulomet. V dálce začali vyjíždět kozáci, my po nich střídali, ale oni se drželi pořád mimo dostřel. Pak jsme přišli do úžlabiny. Tam byl rybník, rákosí, my od hlavního zadního voje byli kilometr vzdáleni na druhé straně hřbetu. Tu na nás kozáci vtrhli a byla řež. Mnoho našich i kozáků padlo, kozáků víc. Já když viděl bitvu prohranou, chtěl jsem skočit do rákosí, ale kozák mne udeřil šavlí tupou stranou přes záda a chtěl mě hnát před sebou, já říkám nemohu a on ať se chytím koně za ocas. Ale druhý mu říká doraz ho. Tak nás asi 10 přihnali na stanici Šipov, tam už nás přivítalo hejno kozaček. Začaly nám nadávat a jedna na mě ukázala „eto něruskyj eto jevrej“. To není Rus, to je Žid. A jeden z nás zajatců říká „To je Čech“. A ona to se nestydíš tvoji brati, tvoji sojuzniky a ty proti nám. Tebe patří polít naftou a zapálit. Potom nás zavezli do Uralska do zajateckých prkenných baráků a po několik dní jsme chodili ze severní strany pod stráží kopat zákopy až země na kost zmrzla pak nás zavřeli do věznice mezi zloděje a vše možné obory trestné činnosti. Všechno tam bylo pro nás prakticky zařízeno. Lůžko bylo na 2 pantech zavěšeno na zdi přes den, dále záchod suchý, který se na noc vynášel, 1 bílá deka a mísa s polévkou pro 10 lidí. Jídlo co hrdlo ráčí po celý den. 2 měsíce jsem tam byl, pořád jahelná polévka, masa bylo asi tak jako ta prostřední makovice a chleba asi za dva malé krajíčky. No bez práce nejsou koláče, chleba byl nedopečený. Budova to byla pevná, kdož ví zda-li taky stavitel, když ji stavěl bral taky úplatek. Byla z červených cihel 2 patrová, v oknech mříže okolo 3 zad. Každý týden půl hod. procházku pouze ve středu k obědu. Na holou zem zem si mohl sednout nebo lehnout. V oknech mříže, ve dveřích okénko. Zabývali jsme se každodenně zabíjením vši a štěnic. Každý večer zazvonili a vyvolávali nás podle jmen, potom byla motlitba „Otče naši že jsi na nebesjach da světit se imje tvoje da přijď ot carstve tvoje jako na nebesjag i na zemlije a neuvodi nas vo iskušenie i zbavi nas od lukovovo“. A potom ještě Caru něbesnyj, ale to už jsem zapomněl. A každou neděli mši ve vězeňské kapli, tam jsme zkroušeně hleděli na popa. Taký tam byl 1 Turek a 1 Kyrgiz ten se jmenoval Siman Galej Turek se jmenoval Kyrdžamliakly. Ti si prostřeli deku na podlahu a klaněli se Allahovi. Jeden den nás dozorcí vodili k přepsání protokolu. Potom jednou bylo slyšet kanonádu. Byli jsme ihned evakuováni. Šli jsme přes Kožecharov na Budarino. Na noc jsme byli zavřeni v Kožecharově na sále, div jsme se nezadusili. Chumelilo amnozí špatně oblečení v laptích naboso a odtud jsme šli a odtud jsme šli na Albištěvo, ale odtud nás vrátili nazpět do vězení. Za čas jsme pět slyšeli děla. Kozáci měli postavena děla vedle věznice, doufali, že nebudou střílet, když jsme tam my, že oni se budou za věznicí chránit. Též tam byl s námi jeden kozák a ten na nikoho z vězňů nepromluvil a než byl Uralsk doby tak ho propustili. Najednou se všechna vrata rozletěla, zloději se rozletěli rabovat po městě, neb málokdo z obyvatel zůstal doma. Město oblasti se jmenovalo Uralsk a mělo též asi 40 000 obyvatel. Za stara se jmenovalo Jajck. Domy ve středu města byly většinou zděné, ale po okraji dřevěné, nejvyšší budovy 3 patrové. Náměstí bylo protáhlé s kamenným pomníkem pomníkem Pugačeva. Leží na pravém břehu řeky Ural. Já jsem se tehdy také účastnil rabování, ale jinak. V domě kozáckého důstojníka jsem si vzal 4 knížky. Jednu L. N. Tolstého Hadži Murat. Od těch ruských knih jsem se nikdy neodloučil.

Ani na dlouhé cestě domů. Do osvobozeného našeho státu Československé republiky. Mám je do dnešního dne jako pěknou památku, přes padesát let uchovanou. Druhý den po osvobození našeho věznění v Uralsku, které podle nového názvu jest přejmenováno na Čapaje, byl jsem opět zařazen do svého oddílu jako svobodný vězeň. Byl jsem tehdy ubytován v domě Darji Ponomarjové v Saratovské ulici č. 49. Byla tam 3 děvčata asi od 15 do 18 let. Druhý den jsme se tam sešli s profesorem Balalajevem, vyprávěli s ním a v dalších dnech jsme ho tam už nespátřili. Večer se zabarikádovaly přístupy do města. Natahaly se tam brány, vozy a všeliké haraburdí. Také takové ohrazení měly krávy a velbloudi. Tam se také přihodilo, že jedna z kozaček, velice dobrosrdečná, padla jí 2 synové, vystrojila pro 6 mužů oběd, od kterého se odpotáceli už na onen svět. Byla utlučena. V noci jsme drželi stráž. Jednou k ránu za třeskutého mrazu se kozáci pokusili vtrhnout do města, byli se ztrátami odraženi. Příští den jsme měli na den dovolenou. Proto jsem si šel prohlédnout s nejlepším kamarádem Ivanem Morochovcem bojiště, jež bylo dějištěm osvobození věznice. Všude ještě leželo mnoho mrtvých kozáků. Sousední vesnice byla docela vypálená. Ti mrtví tam leželi ještě když už já jsem odjížděl domů. Když jsme se tenkrát z procházky vrátili, to jsme již byli ubytováni ve škole, přiběhli pro nás, že v bytě, kde jsme předtím bydleli u Darji Ponomarjové, vojáci tatarského původu, tam rabují a střílejí v bytě apod. Šli jsme tam já jim domlouval nakonec jsme jim pohrozili a vyhnali je. Můj ruský přítel Morochov znal dobře psát perem i na stroji, proto byl povolán do kanceláře oddílu. My měli nástup proti kozákům pak ještě jednou. Ale zdálo se nám, že už kozáci opravdu slábnou. Slábnul jsem i já a to hlavně po tom prodělaném vězení. Jednou jsem našel na ulici kus pohozeného papíru. Já se ihned na něj vrhl poněvadž jsem byl žádostiv zpráv ze světa, byl bílý, jemný, myslím, že západní. My dostávali do armády Děrevenskoju bédnotu a Izvěstije, tisknuty jako byly pytle na krmivo neb hnojivo. Toto byl kus kozáckých novin zvaných Jajickaja volja. To jest Kozácká volnost. A tam byl článek, že Rakousko-Uhersko se rozpadlo. Nové národy si oddechly, svobodným státem se stalo také Československo jako republika. Tak to tehdy bylo za revoluce. Já se z kozáckých novin dozvěděl o naší svobodě. Já, my všichni co jsme byli na dvou měsíčním zajetí, dostali vyplatit 300 rublů za ušlý 2 měsíční žold. Na základě té zprávy z novin jsem požadoval propuštění z armády. Že mám svůj svobodný stát, bylo mi vyhověno. Dostal jsem propouštěcí list, který jsem si zašil za podšívku pláště. Za peníze jsem si koupil 1 a půl pudu sucharů, s tím jsem živil též jednoho který se mi na cestě připlétl měl aji špatné boty, půjčil jsem mu skoro nové válenky. On jak se přikrčil v noci k doruda rozpáleným kamínkům, tak mu u nich špice ohořely a prsty koukaly ven. A já je chtěl mít jako upomínku. Výplatu jsme dostali asi v metrovém archu. To jsme si museli rozstříhat. Měsíční plat byl 150 rublů, jenže čím dál se za ně nic nekoupilo. Tak jsem se rozloučil se všemi bojovníky, kteří se mnou bojovali v Rudé armádě. Jak jsem měl potvrzení, jel jsem domů, bylo to na jaře 1919. Jak jsem se později dověděl, způsobili kozáci našim rudým v létě velkou porážku, při níž zahynul legendární hrdina Čapajev. A já myslil, že se kozáci z těch porážek již nevzpamatují.

Cesta domů

Cesta domů do osvobozené vlasti Československé republiky se uskutečnila po mém uvolnění z Rudé armády na jaře roku 1919. Cesta se však mohla uskutečnit jen na vlastní pěst. Nikdo se o nás ani moc nestaral a ani se starati nemohl jak se dostaneme domů. Tenkrát tam nikdo nevěděl, kdy který vlak pojede ani průvodčí vlaku nevěděl kdy a kam až se pojede. Bylo to asi koncem února, led přes největší ruskou řeku byl ještě asi 1 m a půl silný a proto nás na druhou stranu řeky přepravil saratovský ledoborec. Jehož jméno neznám poněvadž byla tma. Když byl někde náš vlak delší dobu zdržen, hledali jsme tedy jiný a jeli dále. Tak jsme se přec

dostali až do města Orla. Ale bylo to stranou naší cesty, tak jsme museli předsednout na jiný vlak, ten měl však málo paliva. Topilo se metrové kusy dřeva se házely pod parní kotel. Tak museli cestující vystoupit a asi kolem 100 m jej tlačit. To bylo pro nás určitou změnou po dlouhém sezení ve vlaku. Železniční park byl ve velmi ubohém stavu, okna u osobních vlaků byla vytlučena, opravy se neudržovaly, nebyl kdo a aby hleděli aby se o to dbalo, spíše se poškodilo neuvědomělými rudoarmějci. Jeli jsme přes Vinicu, Žmerinku, zastavili se v Kyjevě a pokračovali na Proskurov k polské hranici, kde nás převzali polští pohraničníci. Přes Tarnopol, úžockým průsmekem do Užhorodu. Tam jsme 4 dny pobývali. Odtud jsme jeli nákladním vlakem do Košic. Cestou viděli jezdit naše italské legionáře nastupovat proti Belu Kunovi. V Košicích jsme byli 8 dní na tzv. karanténním pozorování a odvěšování a desinfekci kde to tak důkladně propařili, že i moje propuštění z armády se rozmočilo, že již list propouštěcí nebyl k potřebě. Tento propouštěcí list jsem si pečlivě zašil do kabátu, protože jsem to musel tajit u nás. Jinak jsem byl považován jako bývalý zajatec v Rusku. A jako takový jsem po návratu z Ruska, z Košické 8 denní karantény se dostal do Hranic na Moravě. Kde jsem byl opět v další 14 denní karanténě. Odtud jsem se dostal domů, kde jsem 5 a půl roku nebyl. Za týden jsem dostal opět svolávací rozkaz, navrátit se ke svému 93. pluku v Šumperku, kde mne znovu oblékli do vojenského. Poněkud už byla jinší móda, rukávy u košil jsem měl z kanafasu jaký se dával na cíchy, běločervené barvy. Každý voják jinačí. Z Šumperka za hřmění a notného lijavce, podle taktu vojenské hudby jsme pochodovali na nádraží a vlakem k Uherskému Hradišti, tam se ze všelikých zbytků skládal pluk. Bylo to 24. 6. ráno, vyšla naše 8. polní setní 6 km do vesnice Tupes. Každá rota v jiné vsi, ubytování po stodolách. 28. 6. pochod na slavný Velehrad. 10. 8. Cvičení na louce mezi Tupením a Velehradem, když byl dán povel k cvičení, byli ti, co k nám byli od Brna, sedli si a začali křičet „Hej rup, vojno, povol“. U naší roty byl poručík v záloze, v civilu učitel, tehdy plakal. 19. 7. cvičení na louce přihlížel generál Kroupa a Podhajský. Najednou přišla bouřka a kroupy a mužstvo uteklo do lesa. Tu nám říkali, že nás disciplínu naučí. Takové to tehdy bylo vojsko. Byl u nás feldvébl a ten obvykle v noci stáží dával mě, protože druzí se hádali s ním. Já mu řekl „běž do háje“ za to mě dal k raportu. Měl jsem basu na senfku, pod žebřem stála stráž, já jsem se domluvil s tím, co mě hlídal a šel sedlákovi ohrnovat brambory. Feldvébl byl dobrovolně déle sloužící, 18. 7. dostal dovolenou na dva dny. 2. 10. jedem k pluku na Slovensko do Parkánu na Dunaji, proti za Dunajem je maďarské město Ostřihom spojené železným mostem. Toho času vyhozeným. My museli na stráž do půl mostu po žebříku. Měli jsme na břehu v zemi vykopány 3 strážní budky, to bylo pro rotu asi 3 km a v prostřed mostu a u trestnice. 27. 10. vítání hostů, z Litovle nám dámy darovaly nový prapor a bylo defilé a přihlížel ministr nár. obrany Václav Klobáček, inspektor armády Machar a velitel ozbrojených sil francouzský generál Pelé. Tam už byla disciplína tuhá. Před tím generálem Maďaři salutovali když přišel rovnat jakýsi spor. Měli jsme velitelem setniny jednoho, říkali o něm, že pochází ze šlechty. My šli z výměny stráží k obědu a já nevím, zdali mu náš desátník dal špatně číst neb nedal, museli jsme otočit a znovu po celé ulici a dát mu čest. Po té přehlídce byla zábava. Potom, nevím proč, jestli sám od sebe, takové místo opustil, neb byl donucen odejít. Odstěhoval se do Vídně, kde dříve psal básně. Jednu jsem si trochu zapamatoval: „Duše má dřímá v obětí Říma. Tělo hyne bídě ve službách Vídně.“ Když složil inspektorství, z Vídně napsal: Budu se dívat, zdali tisíc štrebrů samou láskou republiku nerozchvátí. „A Klobáček též dlouho v té funkci nebyl, ale ten vzal zase jinou a když byly vylepeny volební plakáty s Klobáčkovou kandidátkou v Praze, někdo pod to napsal: „Komu karty v ruce šustí, toho Pán Bůh neopustí“. Tak ten čas ubýval, samé stráže, samá cvičení. Po 5 a půl letech měl být náš ročník propuštěn. Po tak dlouhém lenošení jsem měl z toho strach. Práce nebylo a peněz jsem neměl, než co jsem ušetřil na vojně ze žoldu. My dostávali denně 6 Kč a po okolkování 3 Kč a 10 cigaret denně. Za Rakouska byly pořád vyvěšeny výzvy aby lidé upisovali až už nic neměli, neb nedal sebrat úřady všechny peníze sirotčím, tuto půjčku nám doposud dlužej. Platilo se z nich 2 procenta úroků. Před válkou bylo v záložnách po 4 a půl

procenta úrok. Jak jsem přišel z Ruska, dostal 32 Kč ze 100 Kč. Před válkou bych za to měl 3 pěkné šaty a ještě nějaké košile. Po válce jsem za ně koupil 3 m špatného sukna za 2 000. Tak byli ti nejchudší okradeni. Já byl všude cizí. Co jsem měl z vojny ušetřeno, lidé neměli práci, ostávali dlužní a někteří docela nezaplátili neměli čím. Tak jsem nechal řemesla šel sloužit. K Tomáši Kováříkovi. Brzy po mém příchodu přijela hospodyně z lázni a ulehla na tyfus. Byl jsem já 2 služky, hospodář, hospodyně a syn. Napřed ulehla hospodyně, pak syn, pak služka a potom hospodář. Mně a jedné služce se tyfus vyhnul a šel navštívit souseda. Hospodáře doma ošetřovala řeholní sestra. Jíst mohl jen scezenou kroupovou vodu. Já po 5 neděl hospodařil sám. Mě moc rádi neměli, já nevěděl proč. Jednou přišel za mnou do maštale a povídá mi abych namíchanou porci jím nadvakrát nasypal. Já říkám budu to tak dělat a tak jsem to dělal, vždyť to bylo jedno. Až tam přesporní přijeli vozili svatebčany, zdali by si nemohli k nám dát koně. Hospodář jim to dovolil. A já abych mohl nasypat cizím koním, tak jsem to našim nasypal naráz, on tam právě přišel, objal mne kolem krku a já ho udeřil mezi oči a drcel do něho. On povídá, hned ven a já jemu říkám tak si to nesmíš zvykat a výpověď je 14 denní jemu na trác a svatebčani stáli ve dveřích koníny. Ale koně už k nám nepřivedli. Možná, že to bylo tím, oni byli velicí lidovci a já odebíral Nový lid a nebyl moc zuřivý proti náboženství, ale tehdy to bylo jako když krocana dráždí červeným šátkem. On byl velký silný chlap asi o 15 let starší než já. Za mlada se prý u muziky rvával. Potom už mi po 14 dní žádnou práci nepřikazoval, to chodila vyřizovat hospodyně. A mě říkal hospodář zrovna od naproti u kterého se vystřídalo 8 pacholků za rok, jestli bych bych nešel k němu. Hospodář, na Hané se říkalo pantáto a panimámo, měl 2 syny, 2 děvččky, 4 koně, někdy též hříbě. Jeden syn studoval. Krmení, čištění, to jsem dělal já, on pak už s 1 párem jezdil. Měl jsem 200 Kč měsíčně, v neděli 5 Kč a nějaký obnošený hadry na všední den. A na Ježíška mi hospodyně ušila 2 košile a dvoje spodky. Ale když jsem poslední rok řekl, že už nebudu ostávat, tedy už jsem Ježíška nedostal. Za ty 4 roky jsem ušetřil 10 000 Kč a koupil za ně v Cotkyltli chaloupku. Taky mne potkalo neštěstí. Jelo nás několik z naší vesnice na trh d Olomouce pro prasátka. Zvěrolékař všechny prohlédl a uznal je zdravými. Všichni obdivovali jaký jsou pěkný, ale po příjezdu za dva dny se na nich vyrazila červenka. Namazal jsem je jilem smíchaným s octem, vyrážka se ztratila, ale i prasátka pošla. Dále jsem koupil dobrou vysokostelnou krávu a při telení vyšla též děloha. Přivolali jsme zvěrolékaře, ale museli jsme ji zabít. Byla pojištěna, ale přesto jsme na ní dost pozbyli. Dále, to už za reichu, 1 prase vytlačilo konečník. Manželka šla do Štítů zavolat zvěrolékaře, byl to Čech jménem Straka, ten se mnou nic nevyjednával, jen manželce nařídil zakopat, právě, že je maso docela požitelný, do země vnitřnosti a nějakou nohu. U krávy byl zvěrolékař, byl to dobrý lékař, ale krávu neuzdravil. Potom též jedno prase pošlo, ale když je neuzdravil potom také nic nechtěl vzít od ošetření. Byl to Němec jménem Cezar, když podruhé nechtěl nic vzít, tedy jsem mu dal dobrovolně 1000 Kč na starou měnu. To bylo v 49 roce, on u nás zůstal. Když jsem byl na vojně u Uherského Hradiště, namluvil jsem si tam holku, domluvili jsme se, že se vezmem, když jsem přišel o uskutečnění daného slibu, řekla mi, že je nemocná na ledviny, tak, že z toho nic nebude. Vypadala špatně a já si myslel, že možná, co jsem byl na Maďarsku, si někoho namluvila. Tedy jsem šel s košem domů. A šel sloužit. Po 4 a půl létě sloužení jsem se oženil, byl jsem 3 neděle ženat, mi napsala, že je docela zdravá, že bysme se mohli vzít. Ona se potom do 2 let vdala, měla dva chlapce a dvě dcery. Zemřela v 60 –tém roce ve věku 66 let. A já se oženil s vdovou, měla chlapce, 7 mír pole. Tedy jsem to vzal všechno dohromady aji s tchyní. A nastal blahobyť. Na pole jako do střechy, hnůj jsem vozil na tragaču, na poli oral hákoviskem, já oral a manželka s tchyní tahaly. V 28 roce byla na prodej chalupa odkud bylo na její pole o polovinu blíž a už ne takový kopec. Tedy jsem počítal, zdali na tom vyjdu, když prodám vejce, mléko, takže to splatím. Tele, které jsem prodal, bylo zaostalé v růstu, a koupil stelnou jalovici už z ní byla kráva. Chalupa už byla trochu sešlá, stála s polem 30 000. My sehnali dva rukojmí mého bratrance a Knápkovou která ku konci odřekla, tedy jsme poprosili p. Hrocha u kterého manželka dělala.

Tedy jsem svoji chaloupku prodal za 10 000 jak jsem koupil a vypůjčili jsme si 22 000, ale přepočítal jsem se. V 29 roce začala veliká nezaměstnanost, ceny mléka, vajec a obilí klesly a já musel koupit druhou krávu, tak že jsem některý rok stěží sehnal na úrok, k tomu od strany lidové se odtrhli ponejvíce ti co měli peníze a založili záložnu lidovou, takže byly záložny 2. Dokud byla záložna jedna, platilo se 4,5 procenta, ale já už platil z výpůjčky 5 procent a makal ve dne v noci. Ve dne na svojem poli i u sousedů a v noci při lampě ševcoval a manželka byla doma, když přišlo. Ve 33 a 34 roce se stavěla přes obec silnice aby měli nezaměstnaní dělníci práci. V 27 se nám narodila dcera Věra, ve 35 syn Jaromír. V 35 se v Cotkytli zařizovala elektřina. V 33 se dostal v Německu k moci Hitler v 36 zabral Sársko, které po 1. světové válce bylo přičleno Francii. V 37 občanská válka ve Španělsku, Hitler a Musolini podporovali generála Franka, který nakonec revoluci potlačil a zavedl fašistický režim. Na jaře zabral Hitler Rakousko a chystal se na nás, ale když viděl naši připravenost, tedy od hranic odtáhl. Hitler prohlašoval, že chce spojit všechny Němce v jeden stát, že nechce ani jediného Čecha. Se souhlasem Anglie a našeho spojence Francie obsadil Hitler území obydlené Němci a milionem Čechů. Čeští vojáci se vztekem opouštěli hranice, na jejichž vybudování vypůjčila naše vláda v Anglii 50 milionů. Při obsazování německých pásem, chovalo se německé obyvatelstvo zpupně, hledělo vyvolávat srážky. Když táhli okupanti, mi byli asi 300 metrů od silnice, nikdo z nás se na ně nešel podívat, nikdo je nevídal. První nařízení bylo odevzdat všechny zbraně a u koho budou nalezeny bude trest smrti. Též odevzdat všecko stříbro a zlato. Dále byli zajištěni rukojmí, to byli vlivnější osoby ve vsi. Četníci se chovali zpupně, jeden jménem Polzer, když ho někdo přešel tedy jej vrátil a musel říci hajl hitler. Když potom začala válka, muselo se vše zatemňovat, někdo měl škvíru kde probleskovalo světlo, tak byla pokuta 5 marek a kdo neměl u vozidla světlo, platil též pokutu. U nás byly v obci 2 rodiny Němců. Janiš byl baurfirerem, bydleli stranou vesnice pospolu. Též tam byl Jan Hroch Čech. Asi v 39 v zimě lehlo popelem stavení Rosenbauchovo, ze žhářství usvědčili Fabiánka, že Prý tam namáčel do síra 20 cm dřívka. Byl popraven sekerou. Jeho otec byl notorický pijan a děti neměly co jíst. Otec jej posílal krást tak u toho Rosenbaucha ukradl kroupy a aby zahladil stopy, chalupu zapálil a ujel na lyžích. Tolik zpráva gestapa. Dál Antonín Majer vyučený kovář, nevím proč ho četníci zadrželi, ale prodával též revolvery, taky jsem od něho jeden koupil, tedy ho chytili a vedli ke starostovi Ficnerovi. Jede četník zůstal venku u dveří, starosta měl obchod, jak ho ten do obchodu dovedl, Majer ho držel pod bradou a četník se převracel mezi mezi krabicemi a ten venku, nežli se vzpamatoval byl Majer pryč. Nám to přišla říci zrovna Anna Vernerová, ale nikomu nic neříkejte. A za chvíli stál kruh, který obkličoval Majerovu chalupu od jihovýchodu. Otočím se s kravami fot a zas mě za zády řetěz Šilperáků s vojenskými a loveckými puškami. Jenže Tonda zatím stačil lepší věci schovat a sám se skrýt. Skrýval se ponejvíce u Pecháčků v Cotkytli i v Crhově též u Kargrů u jedelského Hanyho a jinde. Josef Sedláček utekl z nasazení z Německa, povoláním řezník, říkal, že bude raději holé bramborové šlupky jíst, nežby šel do Německa. Ve dne v létě líhával v obilí a chodil se zbraní. Střílel srnky, zajíce a vůbec nedbal opatrnosti. A my jsme u Hrochů přivezli do stodoly 2 fůry Žita a do rána byly vždycky složeny a paní Hrochová nestačila péct chleba. Jedenkrát mu Hrochů Pepík nesl oběd, Sedláček spal, vyskočil a namířil na něj. Sedláček měl milenkou Ukrajinku, která byla k nám na práci zavlečena, ta otěhotněla. Teď byl problém na koho to navléct. Napřed, že to má s jeho otcem a to zase nechtěla připustit jeho matka. Tak se domluvili, že Když šla z práce, nějaké individuum ji přepadlo znásilnilo. Jeho sestra byla vdaná a měla Němce, jmenoval se Vinkler a ten zdrhl z vojny. Byl Štědrý večer, četníci šli dělat k Sedláčkovi prohlídku, že tam Vinklera najdou, ten byl schován na samotě mezi Cotkytli A Štíty u Koubka. Když četníci zabušili narvete, Sedláček vyběhl na strop, četník za ním a Sedláček ho zastřelil. Otec jeho utíkal pryč, byl střelen. Mladý Sedláček byl při potyčce zastřelen. Potom matku s dcerou, Ukrajinku a smrtelně raněného Sedláčka vezli do Šumperka. Sedláček cestou zemřel. Všechny 3 ženské byly dány do koncentračního tábora. Vrátila se jen

Ukrajinka v 45 po osvobození. Z vyzrazení Sedláčka četníkům byl podezírán Bohuš Knápek a když byl spatřen v lese v domnění, že hledá bunkry aby to vyzradil, byli na něj upozorněni ruští partyzáni, kteří krumpáčem ukončili jeho život. Mladý Sedláček zastřelil 2 četníky. Mladý nevím jaký byl ale otec jeho chválil reich, rozšiřoval noviny a jinak se jim prý dobře vedlo bez práce. Dále byl dopaden Fišer skrývající se z nasazení v Reichu, mladík a již se nevrátil. K jedné rodině jménem Keselgruberovi se přišli představit 2 milí mládenci. Že mají dovolenou a potřebovali by nějaký byt k rekreaci. Keselgruber měl syna 17 let a děvčátko 2 leté. Dobří hoši ho houpali na kolenou. On se jim svěřil se vším aji, že jsou na tom s obuví špatně, kde měli partyzáni pelech jim ukázal. Potom odešli a přijeli s autem, posbírali jeho, syna, manželku, střevice, které pro něho schnali a odvezli je. Po čase, nevím jak už to bylo dlouho, přivedli je do rodné obce v poutech a ještě bývalého panského hajného, občana Cotkytle a mezi rodnou obcí a německou vesnicí je pověsili. Na popravu byly pozvány děti německé školy v Šumvaldu. U Prokopů ve světnici si svobodná mládež uspořádala domáci zábavu, vtrhlo tam gestapo sebralo Prokopa staršího 2 syny. Jeden ze synů se nevrátil z Terezína. Hejl Karel byl hledán gestapem s podezřením, že schovává syna Sedláčkově, jehož matka u Hejlů pracovala. Její syn utekl ze služby od německého sedláka, kteří nakládali s Čechy jako s otroky. Když pro něj šli, učitel Suchomel na něj zakřičel "Karle, uteč!", on nechal koně stát, pracoval s koněm na pozemku letoviska Drozdovská Pila. Tam bylo plno rekreantek z Německa. Karla nechtyli a potakli tam Alžbětu Kovářovou, tedy ji sebrali, že ona ho varovala. Jeden z rekreantů svvědčil, že ji viděl, že ona ho nevarovala a myslím, že taky Janiš nějakým slovem pomohl, tak že se brzy vrátili. Na Hejlovu usedlost byl dán německý správce, jakož i více sedláků mělo nucenou správu, že prý neplní dodávky. Tak též u nás byla taková rodina zastaralá, oni nechotali, málo jim narostlo, prase si nezabili nikdy. Tu přišel na ta hospodářství nový a poslední správce, černý byl jak Cikán. U Robotů mlátili ve stodole, slepice je pořád navštěvovaly, obzvlášť jedna černá se nedala odehnat. A Krobot, když tam zase přišla se na ni rozkřikl. Už jsi zde zas, ty potvoro černá? A v tom zároveň vchází správce jménem Švancner. A trvalo dlouho než se ho podařilo přesvědčit, že to byl omyl. Posléze byl n Hejlovým ustanoven Šišma. Za jeho správcování dosáhla usedlost nebývalého rozkvětu. Naposled a natrvalo byl na to dosazen Langhamer. Jenž chodíval za Hejlovou dcerou, čemuž jeho otec nepřál. Tomu dopomohl bavfira Janiš a doručil mu to správcovství. A Šišmu partyzáni postrašili, takže se později odstěhoval. S partyzána udržoval spojení a nosil jim do lesa potraviny Jan Verner. 21 letý. Jednou jej v lese natrefili gestapáci a on netvářil, že je blbec, tedy ho zřezali a pustili. Též mezi ně přišel jeden cizí partyzán, ukázal legitimaci a oni mu nevěřili až se kde měla být legitimace vystavena, nikdo tam to jméno neznal, tedy ho zastřelili a gestapo se pak po něm shánělo. V Cotkytli byl farář Slouka. Když byly volby měla strana agrární nejvíce hlasů, za ní byla strana lidová a podle toho měla v obci zastoupení starostou byl ochodník Vicher, prvním náměstkem farář. Lidé se mu složili na auto, než nás Němci zabrali, plakal a potom sedl do auta a odstěhoval se do protektorátu. Po něm nějaký čas byl Švestka, ten nám vyhotovoval opění listiny. Němcům, jak jsem slyšel, sliboval poddanost, když se ho Němci ptali, zdali to činí jménem obce, říkal, že jen za sebe. Potom skrze jakousi peněžní záležitost byl přeložen do Olomouce Chvalkovic, od tamtu přijížděl často domů do Sudet. Partyzánům též přísahal v lese věrnost. Jak začalo sbírání Židů, sebrali jednu židovku, její muž byl Čech. Židovku dali do koncentráku a její sestra mu domlouvala aby děti hleděl skrýt, ale on na to dbal sám. Vstrčil děti do ruksaku a vzal je svojí sestře, která měla malé hospodářství. Spravované pod německým dozorem. Bylo to riskantní, ve vagoně plno lidí. Švestka seděl v zadu, vše se tlačilo strkaly veliteli blůdka legitimace pod nos. Velitel byl tlustý břicháč. Švestka zdvihl batoh s 2 dětma, ty řvaly on si zacpával uši a děti do převratu špatně přežily. Bratr farářův Franta byl kostelníkem v chrnovské kapli, kde bývala mše na Cyrila a Metoděje, neb pohřby. A měly být pročesávány lesy. Tu je partyzány Franta Švestka schoval do věže a zamkl. Jednou se mi zdálo, že tu noc jak jsem měl ten sen, gestapáci odvezli souseda Kováře.

16
A asi 16 letého Pepíka Hřicha, zdálo se mi, že jeli tím směrem. Ráno to říkám manželce a měla by se tam jít podívat. Byla to pravda. Pepíka Kováře a dceru 17 leté děvče a z opačného konce vesnice vzali Drozdu, též z Herbotice Jana Marka, Marii Kobzovou, Arnošta Diblíka, Kobzu mlynáře, ale toho určitě nevím. Byli obviněni, že podporují partyzány. Dále Jan Mareš, Tam našlo gestapo srnčí kůže. Potom, to už bylo k jaru, gestapo oznámilo aby ukrývající se partyzáni se přihlásili a odevzdali zbraně. Což oni učinili, když gestapo slíbilo, že se jim nic nestane. Byli to Pulkert starší a mladší, Tun, Ktich, Diblík a jiní. Starý Mareš byl v Šumperku kde mu gestapáci vyrazili 2 zuby. Ale nejvíce trpěla rodina Pecháčkova kvůli Tondovi Majerovi. Tehdy bylo mnoho sněhu a bylo nařizeno vyhazovat sněh na silnici směrem k Ládku. Od Pecháčků tam nikdo nepřišel. A přišli tam nějakí obchodníci a ptali se zdali je mezi nimi Pecháček Rafael, že by potřebovali větší množství metlí. Ale Rafael se nak skvělou nabídku nechytal ani Pecháčkovi synové. V zimě dělali košťata. Mladého už nedostali. Za nějaký čas přišli pro starého Rafaela, ten právě opravoval cestu s ostatními spoluúčastujícími. Gestapo šlo cestou a Jan Verner poslal kluka přes pole, že ho jdou sebrat. I jemu se podařilo skrýt a potom tam vtrhlo gestapo když dělali o zabíjačce. Tu se Tonda shýbl a proklouzl gestapákovi po rameno, bylo už tma, gestapák za ním poslal několik nábojů, ale netrefil. Konečně utíkala z domu Josefa, zalezla u M. Langhamera na půdě do sena střevice jí trčely ven a přišlo na půdu Langhamerovo děvče a říkalo, že u nich je někdo schován v seně. Langhamerové to napadlo, že by to mohl být nějaký uprchlík. Začala na děvče, ale co tě to napadá, kdoví co jsi viděla, ale děvče se nedalo přesvědčit. To byli Rafael Pecháček otec, Pecháčková matka, synové: Rafael, Vojtěch, Jaroslav, Tonda, Pepík synové Josefa dcera. Ti všichni vydrželi v krytech v lese. Ale nejvíce v dílně u Huberta Kápka dělávali hrábě. Nejvíce starostí bylo s Pepíkem. Nevydržel být zavřený a rád se toulal. Majer vyhrožoval, že ohlásí gestapu kdo ho přechovával. Jednou též listonoš říkal mojí manželce upozornění pro Pecháčkovi, že ve vesnici je gestapo. Oni měli pole jež sousedilo s lichtenštejnskými lesy, odtud tam nebylo vidět, tam na ně zavolala. Listonoš byl Jan Šembera.

V Cotkytli byl bauerfírem Johan Janiš. Ve 44 se vracel z hostince a blízko svého stavení byl přepaden a zavražděn. Manželka jeho ještě slyšela: co po mě chcete? Vždyť jsem vám nic neudělal. Jmenovaný byl národně jako všichni Němci a nerad byl tomu, že si jediná jeho dcera vzala Čecha. Ale s Čechy se snášel a volili jej též do obecního zastupitelstva. Někdy se též někoho zastal. Já měl dodávat brambory 20 q. V zimě k nám byla cesta zavátá a jak tekli pramen rozléval se po cestě, tak byl daleko samý led, tedy za mne intervenoval a slíbil dodávku na jaro. Na nalezení jeho přišel vermacht, utvořili řetěz a prohlíželi pole a nejvíce zahrady. Poněvadž byl velký vítr a na zemi plno hrušek, tedy sbírali, nic nenašli. Byli vyslýcháni ti, kteří s ním večer popíjeli, ti tvrdili, že 12 apoštolů je v lese a on, že bude 13. No, ale Čechů bylo též popraveno a nebyli ničím vinni a možná to někdo udělal kdo k němu chodil udávat aby se to za převratu nevyzradilo.

Jak nás Němci zabrali, tedy nařídili aby se nezaměstnaní hlásili o podporu. Byla dosti skvělá, Mezi dělníky bylo nadšení. Jeden 4 ha chalupníček měl malého koníčka. Ten si pro podporu vždycky zapřáhl a s klobáskami okolo krku se vracel. Na druhý rok byli povoláni všichni do reichu na budování autostrád. Zase bylo moc dobře, jenže z tučného jídla si pokazili žaludky, Takže někteří museli práci přerušit. Podpora se vyplácela ve Štítech a Šilperku. Někteří už do reichu nejeli. Jednou dostali dovolenou, tedy si udělali taneční zábavu. Jeden na ní křičel, kde ten člověk byl, že už dávno nepřišel, Jako Hitler. Dále byly rozdány ke svátkům Vánočním rýže, obuv. No to bylo nevidané. Ale který Žid o to přišel, ten myslím plakal.

Jan Hroch ručil Emilu Majerovi a mně Karla Hejlovi. Fingerovi Pulkertovi. Pulkert hostinský V Janoušově nadělal dluhů, tedy mu byla usedlost prodána a Hroch za co se zaručil musel doplatit. Hrochovi jeho strýc Vlček, nevím zdali se tak správně jmenoval, mu ručení vypověděl, že nemá dlužníků, kteří by se dluh snažili splatit. Já už měl polovici splaceno tak mě Hroch

Prosil abych já mu ručil, což jsem rád učinil. To bylo v roce 39. V roce 1940 řezal náš zaměstnavatel a ručitel řezal s Janišem bauerfurerem na cirkulárce dřevo. Byli sousedé a Mnohokrát se pohádali za bývalé republiky skrz politiku až Janiš od Hrocha utekl a tu říkala Hrochová a víckrát ti nepřijde. A Hroch říkal dnes ne, ale zítra přijde a taky přišel. Při řezání nějak odletělo prkýnko a přerazilo Hrochovi nosní kost. Zavezli jej do nemocnice na Červenou Vodu a přijel uzdraven. Ale začaly jej bolet zuby, tehdy primář řekl, že budou muset 2 přední zuby vytrhnout, potom ho stále bolela hlava a jemu už všechny zuby vytrhali a potom umřel. Jeho otec byl za okupace v Bosně v roce 1878 lékař mu říkal, že jeho potomci se vysokého věku nedožijí. On trpěl padoucnicí. Měl 3 syny a dceru, ta se dožila kolem 60 let, prostřední syn do 40 let. Jak vypukla válka s Ruskem, tehdy ještě neměli všichni rádio, tedy ti odolnější chodili poslouchat po práci, zhasli světlo, lehli na zem, aby soused nic nezpозoroval. Já nikdy nepochyboval, že Rusové vyhrají, ale abych nebyl příčinou, že jsem byl při tom, tedy jsem raději nikam nechodil a zprávy mi nosila manželka. Hrochová a Hejlová byly sestry a hrozilo jim, že je vystěhují. Proto odstěhovaly k nám peřiny, těch jsem měl dost po strop, hrnce zrní. Veliké hrnce loje, též takové sádla. A já abych nedostal na cizí loj a sádlo chuť a nepokazil si žaludek, poněvadž jsem nebyl na to zvyklý, tedy jsem to zakopal, též 2 pytle svojí mouky jsem zakopal. Já ševcoval u Pulkrta Jindřicha. Jedenkrát k nám přišlo na rekreaci mnoho četníků. Chodívali k nám do dílny, ten potřeboval to, či ono, ale my se s nimi moc nebavili. Jednou jsem šel z práce, bylo 11 hod. večer, my bydleli v poli tu na konci vesnice, bylo to v lednu, začvakaly náraz uzávěry. A halt ver das, tedy jsem říkal, že jsem švec, že jdu z práce. Tedy mě propustili. V únoru k nám přišla setnina vermachtu, byli ponejvíce od Kato-
vic, Hlívce. Též byl mezi nimi jeden Polák. Pulkrta se ho ptal, to jste ještě neuměli trřovat, že jste prohráli válku? Vyměňovali košile a různé zboží a požadovali máslo, uzené. Jedenkrát se přeli, jeden říkal když museli opustit vesnici Rusové všechno vykradli, druhý mu říkal, ale my také museli vesnici opustit a Rusové tam ještě nebyli, ani tam ještě teď nejsou a je všechno vykradený. Jeden tam byl, zdál se mi trochu inteligentní, tedy jsem se ho ptal odkud pochází a čím je. On mi říkal, že z Porýní- Vestfálska, protestant. Vykládal jsem s ním o Husovi a on všechno věděl. Tedy jsem mu říkal, tehdy Němci bojovali proti nám a za 100 let opačně. Jeden byl zase z Hamburku, říkal, že má sestru provdanou v Hiršperku (Jelenia Gora). Vykládal mě jak tam teď za války špatně žije. Byl u nás za poledne, manželka přinesla oběd. Polévku a v ní knedlíčky a když jsem polkl lžící jemu také ohryzek poskočil, tedy jsem mu zbytek dal dojíst a říkal jsem mu, jste bláhoví, že se tak perete za Hitlera. I když byste vyhráli, kořist si s vámi dělit nebudou, a proto si raději než proti Rusům lehněte d o brambor nebo obilí. Při útěku za hranice byli chyceni Štork Jaroslav, Rýznar a Vicner. Rýznar byl chycen u Mariboru a popraven. Štork a Vicner se nevrátili z Dachau. Můj nevlastní syn sloužil v Lukavici u Flašarů. Syn toho sedláka studoval v Zábřehu. Němci české studenty vyhнали, že je pro ně nejlepší krumpáč, tedy by musel do reichu. Tak Josefa propustili a syn dělal pacholka. O našeho Josefa se ucházel nacist Štork Alois, jenž pokládal zajatce za otroky. Měl na práci Poláka a ten mu nesměl do kuchyně vkročit. Jídlo unosili na špalek ven. Jak byl Josef propuštěn, tedy chtěl aby šel k němu do Šumvaldu. Josef říkal, že všechnu práci dělat nemůže. Když byl maličký prodělal chřipku, potom se mu udělal na ruce vřed, to stále teklo a sbíralo se a málo vidí na oči. Když někdo někam šel a neuměl německy, tedy s ním nemluvili. Tedy jsem s ním přišel do čekárny k lékaři já, nikdo tam ještě nebyl. Vysvětlil jsem svrchník a prásk, vypadla mě pistole z kapsy. Na to byl trest smrti. Ruku má křivou, doktor jej neuznal za práce schopna. Ale bratranec mu našel místo u koní. U Nágla v Lanškrouně. Nacistický lékař se jmenoval Vicani. V roce 44 jsem do práce na podzim nespěchal. Lidé museli do práce, ale měli roztrhané boty. Tedy byl mistr volán na pracovní úřad, tam řekl, že ten co u mě pracoval teď nejde. Tedy mě Zavolali na pracovní úřad a proč nejdu. Já říkám, ještě mám doma práce. Tak ihned nastoupíte nebo do lesa. Jak v lednu šly transporty zajatců a vězňů přes vedlejší obec Heřmanice, byly hladoví a roztrhaní, sotva se vlekli. Byli cestou dobíjeni. U Majera nad námi syn utekl z práce

A ještě si přibrali 2 Rusy, kterým se podařilo z transportu uprchnout. Též náš starosta měl jednoho v Crhově Bartoš jednoho. Dále byli v bunkrech nějací. Jakub Verner mi též ručil. On přikoupil pole a potom mu sláma pod střechu nevešla, tedy dělal stohy a tam se ukrývali ti, kteří se necítili doma v bezpečí. Jednou šel bratranec do stodoly potmě pro slámu na podestlání a nabral místo slámy hlavu partyzána Diblíka. Na přístupech do vsi museli rušit zajatci dělat zátarasy z klád z východu proti Pecháčkům a ze západu, to už bylo 3 měsíce před koncem války. Zajatci prosili o vajíčka a pletli lidem za ně vrbové košíčky. Ale když chtěl někdo dát zajatcům vajíčka, musel nejdřív dát strážnému, ten je posílal v bedýnkách domů. Nejvíce jim posílal starosta Ficner. Jednou po manželce poslal 2 bochníky chleba a novou košili. A více lidí ze zabíjačky a konve podmáslí. Já pro ně vezl na tragaču pytel mrkve do Crhova od Hrochů. Též jak jel vlak po trati Zábřeh – Česká Třebová, bylo podle trati mnoho zajatců mrtvých, zmrzlých a polomrtvých z vagonů vyházeno. Lékař Beljajev, původem Rus z

1. svět. války jim u trati nechal postavit pomník. Asi týden před příchodem Rudé armády byl u nás blízko Šumvaldu vysazen výsadek parašutistů. On u nás vysazen být neměl, ale když přelétal nad frontou bylo letadlo poškozeno, tedy muselo posádku vysadit posádku tvořili jako velitel Tasja Ruska, 2 Rumuni, 1 Čech jménem Bursa, 1 Slovák Mocný Michal ze vsi Preselany. Slovák zůstal ve větvích na jedli se zlomenou nohou viset. V Šumvaldu byl na práci Ukrajinec jménem Juračka, ten viděl přistávat padáky, tedy to byl hlásit u starosty Šumvaldu Lercha. Ihned byla povolána Hitlerova mládež a Slováka ať prosil aby jej netrápili, utloukli. Hitlerovci byli tehdy ubytováni na letovisku Drozdov, to bylo od tamtu ne daleko asi 3 km. Jeden Rumun byl smrtelně raněn a ubytován byl u Kápka Huberta v Janoušově. Možná někdo něco vyzradil. Gestapo se pralo na Kápka, ale nevěděli jméno. Starosta je poslal na Kápka, který držel s Němci. Gestapáci jej vzali a odvezli do obce Jedlí. Tam byl starosta Němec Palme jemu podléhalo několik starostů. A nic nevyšetřili. A Kápka bez úhon poslali nazpět. Mezi tím náš starosta poslal dceru ke Knápkovi. Ten naložil parašutistu s hnojem, napřed slámou na to hnůj a odvezl ho na pole. 3 dny před příchodem Rudé armády šla Tasja, Pecháčkovi a zdraví parašutisté, obklíčili Majerovu usedlost a vyvrhli prase rozsekali na díly, to už z domácích byli všichni pryč, a já tam chodil krmit 2 krávy. Potom jednu zadní čtvrt zanesli uschovat k nám a druhou k Jursom. Jednou přišla moje manželka k Ficnerom a Ficnarová ji zavolala stranou a říkala, gestapo se ptalo na Annu Kovářovou. Tedy jsme je poslali za Anežkou Kovářovou. Ona manželka se tak jmenovala za prvního manželství. A tak lidé, kteří se v tehdy v dobách zlých nejvíce zasloužili nakonec na místo vyznamenání skončili v kriminále za reichu jako rukojmí.

Moje dcera Věrka sloužila v Lukavici u Zábřeha. Tam musela v zimě prát v Moravě, tak že jí kolena otekly a z omrzlin se dělaly boláky. Tedy šla k doktorovi a přišla ze služby domů a za ní tam přišli četníci, ale viděli to, podala od lékaře vysvědčení a dodnes má památku, že se jí dělají boláky na nohou. Potom ji pracovní úřad přidělil ke známému obrkreisleitorovi jenž úřadoval v Opavě a domů se přijel za čas podívat a pořvat. Byla s ní Polka nasazená na práci a Michal zajatec Rus. Hospodyně pocházela z Třebářova od Moravské Třebové měla 2 dcery. Když on nebyl doma, dařilo se jim obstojně, ale jak on přijel tak je uctívala vždy česnečkou. Přišel převrat a on se v Opavě zastřelil. Manželka s dcerami odjela do Třebářova do rodné obce a tam ukončily svůj život dobrovolnou smrtí utopením.

Den před příchodem Rudé armády crhovští partyzáni přepadli německé auto, ale to bylo obsazeno, přepad se neuskutečnil. Byl zabit jeden britský voják pocházející z Jižní Afriky. Dále Ukrajinec partyzán zajatec a Šula syn pekaře z Crhova. Padli na cotkytelském katastru. V Cotkytli na hřbitově jsou pochováni, tam mají také pomník. Začátkem roku 45 se vypravili bratři Pecháčkovi a Majer Antonín přepadnout četníky jednoho zastřelili druhý byl zraněn blízko Šilperka – Štítů. Ale Majer měl průstřel plic, v Šilperském katastru, ošetřoval je šilperský doktor. V Šilperku byl farářem Ocipka on měl služby boží též v Cotkytli, byl zuřivý Ně-

mec a kázal, že to na Čechy poslal Bůh terst, že nesvěti svátků a svatého Václava. On byl z Hlučína. Potom naráz za ním zapadla stopa. Až jednou jsem o tom mluvil co se s ním stalo a Tomanová řkala „Gestapo ho sebralo, chodil lékařovi za ženou“. Každou neděli se po mši vybíralo venku na vintrhilfe. A pro zpestření bohoslužeb a k větší Boží chvály se zúčastňovali mší ordneři. V 34 se nám narodil syn Jaromír. Ve 38 ho Věrka nesla na zádech a upadla s ním a on si zlomil nohu. My zavolali Fr. Štorka, on se na to podíval, ale nic nenašel. Ale chlapec řval ještě druhý den a nepostavil se na ni. Když byl u nás přšelo, vítr, tma, dal mu to do dlah a říkal, raději ho dejte do nemocnice aby se mu to nějak nepovolilo a nesrostlo to nakřivo oni děti dělají nedobrotu. On za to nic nevzal. Byl u Rudé armády v Rusku, už zemřel a jsem mu dlužen doposud. Vicher starosta nám jej zavezl autem do nemocnice. Jeli jsme za 14 dní pro něho měl nohu v sádře a ještě nám jej nechtěli dát domů. Primář se ptal kdo mu to Dával do dlah jak to měl odborně uděláno. Jeli jsme s ručním vozíkem, právě jezdila německá vojska, kraj kolem nás tehdy byl obsazen Němci. Všude vlály prapory s hákovými kříži v ok-Nech Hitleru a kvůli nim pálili svíčky. A bylo jásoť až hanba. Též jsem viděl jak jedna šarže za hřbitovní zdí prohání vojáka poklusem klus, vztyk k zemi vztyk.

A nadešel dávno očekávaný den. Německá armáda postupovala na západ. Ale napřed museli u Pecháckových uklidit zátaras čímž se asi půl hodiny zdrželi. Rozbité klády létaly do vzduchu. A ihned byla učiněna fronta a děl bylo plno rozestavěno a už z nich pálili na Drozdov a Jedlí. Aji v Drozdově byli 2 mrtví civilisté. Já kopal bunkr pod mezí a přišli 2 německí vojáci převlečení v montérkách, ti mi říkali abych se s tím nekopal, že Rusové do vesnic nestřílejí. Němci, ale stříleli husto, manželka na mě volala „Všeci zachraňují a ty si ničeho nevšímáš“. Tedy jsem pomohl zanést peřiny do sklepa. Němci mě prosili, zdali bych je nenechal, než přejde fronta. Měli potvrzení národního výboru v Sudkově a říkali, že jsou sedláci od města Ulmu z Bavorska. Na 3. den jsem je vedl k Ficnerovi a on mě řekl ať je pustím ať si dou kam chtějí. Večer k nám na samotu přišly 2 ženský z vesnice. V Bludově působil než ho přeložili do Cotkytle, farář Jašek. Než přišli Rusové přišli k němu potomci posledního z rodu Žerotínů, aby jich u nás na vesnici ukryl. On jich poslal k Langhamerom, to byla usedlost stojící osamotě až u Lichtenštejnského lesa. Druhý den od 4 hodin ráno jezdily kolony celý den na návsi vyhrávala hudba a pilo se a šlo se pořád dál. Byly to komtesy, když k nám přišly hitlerovci, zúčastnily se jejich přivítání. Po přejítí vojsk druhý den jsme šli obsadit Šumvald. Velení měla Tasja. Chtěli jsme zajistit hlavní vedení nacistické strany. Vedoucí jménem Kriglar po Tasje střílel, no nezasáhl. My vtrhli do jeho domu, malé dítě kojeneček bylo mrtvo, tělo manželky se ještě chvělo on sám na zemi chroptěl. Ona ležela na posteli, dítě v kočárku. Jan Verner kopl na zemi chroptícího Krigla do obličeje. Druhý Vintr 7 členná rodina, všechny postřílel a budovu s mrtvolami své rodiny zapálil. Tedy zajistili Lojze Štorka tam na hřbitově, tam na hřbitově bylo zahrabáno tělo parašutisty Michala Mocného. On tam byl pochován nahý. Tasja se ptala Štorka v tomhle se dostal do vašich rukou? Ihned ho převléct do pěkných šatů! A aby jej pochovali zvlášť aby nemusel ležet v sousedství německých vrahů, tedy jej pochovali vprostřed obce pod lipami. A potom za nějaký čas si pro něj přijeli jeho příbuzní a odvezli jej na Slovensko a pohřbili jej na cintoríně v Preselanech kde má pomník. A Štork Lojz té noci zastřelil manželku i sebe. U vchodu do obce měli Rusové stát dělo. Když bylo v Šumvaldě po Obsazení, seskupilise ruští zajatci kolem Tasji a ptali se jí co teď bude snimi. Tasja jim řekla Na živobytí berte kde jest u Němců a u buržů, ale dlouho už vás zde nenechají. Po přejítí fronty vycházely z lesů hloučky Němců. A někteří stříleli po Česích. Tak byl zastřelen František Keselgruber, Huf. Poto se konala v Zábřehu schůze partyzánů na níž promluvil ruský major, který nám říkal abychom je brali do zajetí a předávali na komando. A kteří jsou SS a SA ty zrovna ubijte. Tedy jsme je vodili. Jedenkrát šel vedle našich hlouček 6 mužů, jeden byl mezi nimi Rakušák, pravil, že je z Vídně, ten brečel, my je provázeli do školy, tam odsud zase druží. Podruhé přišel ke mně Fr. Kargr, abych šel k nim, že je tam několik Němců a že je jenom manželka doma. Tedy jsem mu dal jednu pušku. My na samotách jsme dostali pušku pro

obranu. On i já jsme ve světnici zasunuli patrony a jemu v síni puška vystřelila, ale nic se nestalo. Ale Němce už jsme potkali, já je kousek vyprovodil a předal dalším. Jednou ráno dcera Věrka přiběhla "Tatí, tady jsou Němci!" Já popadl pušku a za nimi, oni šli úžlabinami aby je nebylo vidět. Dohnali mně, br! Majerové a ruský zajatec partyzán, ten jich revolverem začal mlátit po hlavách a když přišli do vesnice, občan Fišer, jemuž zahynul syn v koncentráku Ulomil v plotě tyčku a začal je mlátit všecky. A ještě byla odeslána do Šilperka tlupa německých zajatců pod doprovodem Kápka a Kristka. Fr. Kristek byl mladý, pušku neměl nikdy v ruce. Když přišli na kopeček kde měli trochu rozhled, prosili zdali by si nemohli trochu odpočinout. Knápek tedy si sedl mezi ně doprostřed a říkal, vždyť to jsou lidé jako my. Oni se na něho vrhli a jeho puškou ho zastřelili a Kristek utek.

Konec Cotkytské křížové cesty.

A ještě něco z Jedlí, ale tam odsud už všechno nevím. V Jedlí jeden občan zabil manželku od Píkal si trest za bývalé republiky, ale pak přišli Němci, tedy jej popravili. Jedna rodina v Jedlí ukrývala ruského důstojníka. Byl vyzrazen. Přišli ho zatknout, 2 četníky zastřelil a zabarikádoval se na půdě. Tedy přivezli kulomet a chalupu rozstříleli a jej usmrtili. Též celou rodinu, která jej ukrývala zavraždili. Já se byl na něj podívat, byl nahý, přikryt prostěradlem a nakonec zahrabán na venkovní straně hřbitovní zdi.

A teď jak se v novém státě utvářel život.

Bylo rozhodnuto Němce odsunout aby byl konečně pokoj, oni vždycky chtěli Ins Reich, ale bez Čechů. Pro Čechy ukazovali místo pod zemí. V 47 se stěhovali se 30 kg zavazadel a Češi a Slováci se stěhovali na jejich místa. Tak to bylo ujednáno v Postupimi.

Naši předkové vždycky hledali spojení s Ruskem. Za carských dob sice byla krutovláda v Rusku, ale lid byl dobrý. Němci tehdy poukazovali na barbarismus, ale když se bolševici začali mstít na bývalých vládci, tak byli zase nazýváni od Němců barbary. „Proto ať vzkvétá naše přátelství na věčné časy s národy Ruska.“

Dětství moje a jiné daremnosti

Co si pamatuji, bylo mě snad 5 let když mě umřela maminka. Já neměl co obléct a taky musel pást housata. Ostala se mnou doma tetina muže matka. Dirigovala mě kde mám housata zahnat neb obrátit a nakonec mi řekla, že k ničemu nebudu, leda k žebrotě. Což jsem si já moc dobře pamatoval a hleděl jsem abych nikomu nebyl nic neostal dlužen, takže to nebyla pravá cesta ke kolektivizmu. V 6 letech jsem nastoupil do školy. Učitel byl staříček, měl bílou bradu jmenoval se Malota. Dále mě učil Karel Bedřich Mácha. Nejvíce byl u mne oblíben. Dovedl poutavě vykládat dějiny a zeměpis. A vždy zdůrazňoval Palackého heslo: Bude-li každý muž z kamene, bude celý národ z kvádru. A kdybych já z cikánského rodu byl a poslední jeho potomek, vždy se budu hlásit k svému rodu. Doufám, že jsem ho nezklamal. V Cotkytli byla 3 třídní škola. První školní nářadí bylo sotor pletený ze slámy a aby se rohy brzy neprodřely, tak zrovna na nový mi přišli láty z roztrhaného kabátu. Potom břídicovou tabulku a kamínek. To bylo úsporné, když se to popsalo, mohlo se to smazat a psát dál, a ještě slabikář, ten jsem měl nový. S přísným nařízením abych jej šetřil pro mladší potomky. Znamky se dávaly v pořadí velmi dobrý, dobrý, dostatečný, sotva dostatečný a nedostatečný. Já v 2. a 3. třídě když byla práce, do školy chodil jen v zimě. Muž mojí tety řekl nač to učení potřebuji, stejně ze mě

žádný „plefecor „, nebude. V zimě když se přišlo ze školy, když byly od površku střevíce odřený, tedy nám je otloukali o hlavu. Tehdy děti, kterým bylo dovoleno se vozit, musely si samy lyže udělat z dýh z rozbité bečky a přibít na ně ze staré kůže pásky. Jezdilo se na tvarožíkách a všem možným. Aby střevíce dlouho vydržely, musel obuvník do podrážek natlouct cvoků a pod podpatky podkúvky. V létě v prázdninách jsem musel obracet a kopčit seno, sekát trávu, chrastit štípat. A někdy než jsem šel do školy, roztrapat trávu na uschnutí. Na jaře a na podzim vodit krávy při orání a vláčení, též motykou kopat brambory. A jelikož jsme vůz neměli, tedy všecko vozit na tragači a to jak tahouni. Když se provaz, či kšandičky plandaly, tak jsme tím dostali přes hřbet. Kropit prádlo. Měli jsme pole s Loukou 8 ha a 2 ha lesa. Oblečení bylo kalhoty, kabát bajkový, čepice, letní střevíce mě koupili obchozený starší. Sousedka je sehnala ve městě. Košile a palcové rukavice na šňůře. Do školy jsme měli přes 2 km. A když potom byly tetiny děti ke škole a nebyl chleba, my zůstávali ve škole přes oběd. Tedy jsem musel oběd do školy přinést byly to křapáče z brambor, placky barches. Když byl chleba tak nenamazaný, leda nějaký jabko k němu. A abych přišel včas tak jsem musel domů a ze školy utékat. Když mě mělo být 14 let, to jsme dostávali ze školy úlevu. To jest asi o dva měsíce už mohl zůstat doma. Průpouštěcí vysvědčení vypadalo takto: zeměpis, dějepis, zpěv velmi dobře, ostatní dostatečně. Ale při tom všem jsme rádi skotačili s kamarády. Byly války když jsme se vyrojili ze školy, vznikl konflikt a vypukla ruskojaponská válka. My rozebírali Jurečkovu kamennou zeď a zakostelský Japonce jsme porazili na hlavu. Já Kristku Štěpánovi prorazil spodní pysk a jeho máma vdova přišla na mě do školy žalovat. Já dostal pořádný výprask. Když byly vánice a mnoho sněhu, tetin manžel udělal z pytlů bačkory a ze samoty k prvním chalupám odnes děti na zádech. Ve škole visel kříž s ukřižovaným Kristem a Franz Josef. Pan farář byl již starý a nosil po celý ten čas dlouhý zimní kabát a ten nikdy při vyučování nesvlékl. Kabát byl kávové barvy, ruce za zády a v nich rákosku, kterou taky nikdy neodkládal aby ji kdyko-li mohl upotřebit. Když přišel d o třídy, všichni naráz vstali a pozdravili Pochválen buď Ježíš Kristus a modlili se Otčenáš a Věřím v Boha. Když odcházel zase vstát a říct s Pánem Bohem. My děti se neměly jak se mají teď děti. To kmotři dávali Perníkového koníka a na něm byl přilepený hulán neb dragoun a 2 vajíčka. Jindy každému 1 jablko neb rohlík. Cukrový špalíček za 2 krejcarey neb cukrovou destičku za 1 krejcar 10 cm³. Dlouhá, 3 cm široká a půl cm tlustá z páleného cukru, ale to bylo málokdy. Jedenkrát kamarád dostal krejcar na cukroví, mě též dal a já abych se mohl vytáhnout, u hnás chodila babka po chalupách kupovat vejce a ve mně uzrál nápad: vezmeš pár vajíček a bude hostina. Ukradl jsem 7 vajec a zanesl je k ní domů a ona mi za ně zaplatila a já koupil cukroví. To jsme se pomněli, já i kamarádi. To bylo když jsem byl v 1. třídě. Když přišla babka zase, tedy říkala, Váš chlapec ke mně přinesl 7 vajíček. Tehdy mě tetinka vzala jednou rukou za ruku v druhé prut a já okolo ní tancoval. A když jsem měl při první krádeži smůlu, tedy jsem si umínil, že to provozovat nebudu, že se to nevyplácí. Jednou její děvče 5 leté vidělo u sousedů krásný kapesní nůž, tedy si jej vzalo. Teta šla s ní a nožem k sousedům tam s nádvkem nůž oplatit. Já mnoho jsem jí dlužen. Ona sama mnoho trpěla a přesto kde mohla, se nás zastala a všichni Sousedé ji měli rádi. Její muž byl barbar. Měla 6 dětí bez 2, které zemřely malé. Byli 3 chlapci a 3 děvčata. Všichni se dobře učili. Když měl nejmladší vyjít školu, pozval si učitel Chmela rodiče. Šla k němu teta. On jí praví, zavolal jsem vás co míníte s vaším chlapcem dělat až vyjde ze školy. Ony mu říká, chceme ho dát na strojního zámečnicka a on praví to je škoda, má moc dobrou hlavu, dejte ho studovat. A ona na to máme dluhy a ještě studie, to bychom neutáhli. Ledá tak na kněze, ale s tím on nesouhlasil zase on, ale konečně jí dal za pravdu. A sám zavezl chlapce do Kroměříže, tam ho vyzkoušeli a přihnuli. Na zpáteční cestě se s ním zastavil v Kojetíně kde měli Chmelovi rodiče hostinec, tam mu poručil oběd. Dva roky studoval s vyznamenáním, ve třetím zkušel slabší žáky a onemocněl na zápal plic dostal zánět mozkových blan a zemřel. Na jídlo to bylo prosté, ale hlad nebyl, ale s jídlem se nehazardovalo jako teď. Polévky se vařily rýžová, hrachová, zelňačka, kyselo, na neděli ně-

kdy nudlová, příkrm vždycky brambory. Též často mléko, sladký, sedlý, podmásli, tvaroh. Buchty byly málokdy, maso se nekupovalo. Leda když se vyřazovaly starší slepice, prasata se chovala, ale 2 ročně na prodej, kupovala se jak uznal řezník, či majitel od oka, váha nebyla. Tehdy málokterý sedlák si mohl zabít prase. Až za bývalé republiky to bylo lepší. To už si mohl leckdo prase zabít. Dále se peklo z brambor syrových barches, křapáče, filze a placky z vařených. Knedlíčky, knedle se švestkami. K pití křišťálová voda. Asi za 14 dní se pekli doma chleba. Když se odmísil a potom v díži vykynul, teta díž pokřížovala a když první syrový bochník chtěla sázet do pece a když se začal bochník krájet, udělala na něm kříž. Mléko se nechalo v kamenných hrncích ustát až na něm byla smetana, pak se smetana obrala nalila do máselnice a ztloukalo se máslo. Obrané mléko jak zhustlo tak se postavil tvarožník mléko se nalilo do čistého pytlíku a dalo se něco na zatěžkání a pak už zbyl tvaroh a čistá zelení syrovátka. S máslem a tvarohem chodili od nás do Lanškrouna tam to paničky mnohý voštípovaly a ohrnovaly nad tím nos. V 29 byla v Cotkylti založena mlékárna a mléko se vozilo do mlékárny. Když bylo máslo ztloučené tak nám tetinka každému na lžici trochu dala aby muž nevěděl. Jedenkrát sekl strýc jetel na sušení a dostal chuť na kořalku. Tedy mě řekl: tu máš 12 krejcarů, skočíš mě do Crhova pro kořalku. Po cestě domů dostal i já chuť okusit, odzátkoval jsem láhev, dávám ke rtům a najednou mě láhev a začala bldum, bldum, kulit se po stráni. Já po ní skočil, chybělo v ní mnoho, ale hlavně, že se ta láhev nerozbila. Asi 80 m od místa neštěstí tekla potok v němž byla voda čistá jako křišťál, tam jsem úbytek vyrovnal. A utékal abych dohonil zpoždění. Strýc honem začal pít a najednou vyskočil a křičí: sakrament-ské zloděj zatracené, ta je, ale křtěná, ale já mu ještě povím. On se neopíjel, právě za jeho dětství dvakrát. Jednou jsme musely my děti utéct s tetou k sousedovi,

Za Rakouska se na vesnici žilo špatně, za bývalé republiky už bylo trochu lépe. Noviny málokdo četl. Továren nebylo, lid, který neměl vlastní pole trpěl hladem, práce byla u sedláků a za to jim sedlák pronajal kousek pole, které se mu špatně obdělávalo nebo nějakou mez pro kozy. Mnoho lidí se stěhovalo za hranice. Do Ameriky, do Chorvatska k městu Daruvaru a do Německa, leč i tam byli často bez práce. Moje sestřenka též odjela do Hamburku, provdala se za Němce a zemřela tam. Chalupy většinou byly kryty šindelem, též slámou, později lepenkou. Za bývalé republiky se už krylo taškami z eternitu. U podruhů leckde byla podlaha z udusané hlíny. A někteří si vykopali bunkr jako nějaký Pulkert, byl sám, nikdo o něj nestál. Sem Tam u někoho pracoval za jídlo. Vykopal si bunkr na klínku u mrchoviště. Dále za bývalé republiky neměl domovské právo v obci cizinec. Domovské právo mohl požadovat občan, který bydlel v obci 10 let. A byl jeden u nás, který se přiznal k nám ze sousední obce, říkalo se o něm: co mu sluníčko ukáže, to mu měsíček dá. On měl v Cotkylti chalupu a pole a hodně dluhů. Chalupa mu shořela, do bytu ho nikdo nechtěl. Nechtěl ho Crhov ani Cotkylt. On si usmyslil, že si postaví chalupu sám sklep vyzdil a přes zimu tam se 4 dětmi bydlel. Potom konečně sociální komise uznala, že tam být nemůže a ujednala s Bartošem z Crhova aby jej na krátko vzal aby nemohl uplatňovat 10 letý pobyt u nás. Potom se postavila ve vedlejší obci Šumvaldě česká škola obecná a česká škola měšťanská a jmenovaný byl dán tam na posílení českého živlu. Potom brzo přišel reich a po reichu si tam zabral chalupu s polem.

Na podzim v roce 38 přišli na obec naši občané Purkert Šemberové, kteří už byli v cizině kde se narodili. Nikdo je neznal, v Rakousku domovské právo nenabyli, česky slovo neuměli, byli posláni v čas nezaměstnanosti na obec aby jich živila. Též osoby nezletilé neb úchylné byly posílány na rodnou obec šupem nebo-li postrkem. To obecní strážník doprovázel jako teď se tomu říká štafeta a předal ho nejbližšímu a tak se střídali až do rodné obce. Pro řemeslníky, krajánky, tovaryše, ti mohli cestovat, byly v každém okresním městě stravovny kde se musel ucházet se o práci přihlásit, ale musel mít v kapse kapitál 2 zlatky a když přišel včas dostal najíst. Též byly ve městech zastavárny, že kdo se ocitl v peněžní tísní neb potřeboval do karet, mohl hodinky neb šatstvo zastavit. Když stály hodinky 15 zlatých tak na ně dostal 5 vypůjčit, obleky podle zachovalosti. Na určitou dobu, když do té doby obnos nesehnal, zastavárna mo-

hla věci prodat. Byl u nás občan, měl hospodářství, ale hrál karty, rád pil tedy to musel prodat. A nic mu z toho nezbylo. Najmul si chaloupku, podlaha tam nebyla, postel 4 kůly zatlučený do země na nich zbité lůžko z nehoblovaných prken. Hodiny na stěně, jedno závaží správné, druhé na bití vyvážené kamením. Žili tam s dcerou.. On byl samouk dělal truhlářské a kolářské práce, jenže peníze propíjel. Byl to dobrý člověk za mládí, byl ve válce rakousko – italské, když vykládal, a on uměl vykládat co prožil a my ani nedutali. Též pytláčil a vykládal jak četníky neb hajný napálil.

Bylo za Rakouska.

Dále byl jeden starý výměnkář, nikoho neměl, svoji světničku měl v zemi ve stráni, ohniště jako v kovárně kouř šel přímo z ohniště do komína. Když pak onemocněl, napřed mu dávali co která babka poradila. Doktora žádný nevolal ani mu nevěřil a peníze na léčení u doktora nebyly. Na Červené Vodě byla postavena nemocnice, ale tam posílali jen nemajetný odvěšit a umřít na útratu země. Chalupy už byly pokroucené stářím, podlaha ve světnici proděravělá. Ve světnici pěstovali morky, když jsem k nim přišel tu honem všecky utékaly pod podlahu. Druhý souseď, svobodný mládenec, už byl starý, přivydělával si kupováním kohoutků. Kohouti a kuřata byly ubytováni u kachlové peci na bidýlkách. Kohoutky nosil do Lanškrouna prodat. Tehdy lidé též aby zbohatli a měli nějaký sen, si vykládali co se jim snilo na to potom co se jim snilo mohli vsadit a vyhráli. Ambo, Terno, Reškunda. Ale vo to jsem se nikdy nezajímal. Jenom vím, že z toho u nás nikdo nezbohat. Též ještě mnoho lidí věřilo v čáry.. My měli doma psa, přišel k nám cizí člověk, na kolébce spal chlapec nemluvně. Pes z pod pece vyskočil, štěkl a chlapec se lekl a probudil, aby z leknutí nedostal padoucnici, tak přichozímu musela ustříhnout 5 vlasů. Ty vlasy zeškvařila, do toho též zkapalněla kousek cukru a lžičkou podávala s vodou a Jakub padoucnici nedostal. Aneb mojí manželky otec měl pronajato od sedláka kousek pole, takže uživil krávu, jeho bratr měl kousek svého pole a krávu. Ty dvě krávy zapráhly do jednoho vozu a jeli za Šumvald pro dřevo. Před Šumvaldem aby krávy někdo neuhranul, protože když je uhranuta dojí mléko s krví aneb přestane dojit aneb zdechne. Tedy ji poscal a přikryl dekou, dal jim nažrat a jelo se dál. Když naše sousedka vyvedla na jaře z chlívka volka, pokropila ho svěcenou vodou, ale volek si přesto nohu zlomil. Před 1. světovou válkou se chodovalo na potě do Čenstochova v ruském Polsku. Do Vamberge v pruském Slezsku. Ale nejvíce do Králík, někdy dvakrát za rok. Mě naši též vypravili na cestu, upekli buchty do uzlíčku, v některé obci byl u pumpy na řetízku plechový hrnek na napití. Taková kluci jako jsem byl já, se střídali v nošení křížku před průvodem. Ženské i muži šli bosí jen když přišli na Červenou Vodu se obuli a když jsme přešli, zase se vyzuli a obuli až před návrším, které vede ke klášteru. Starší bratr předřikával a my zpívali nábožné písně. Některé zbožněmčí a bohatší průvody měly aji hudbu a korouhev. V klášteře nás nejvíce zaujal kostlivec s kosou. Na noc jsme byli v patrovém hostinci, za noc 1 krejcar. Tam nám připravili šťové slámy a starší bratr se s námi pomodlil. Potom se zhaslo. A ve slámě začal pískot a šklíbení. Až nás musel starší bratr okřikovat. Na Červené Vodě se zastavovalo před hospodou, tam dostal koupit polévku neb osminu. Za české republiky nechodilo více na Velehrad, Hostýn. Svatý Kopeček. Obřady při mši, k naší farnosti patřila obec Herbortice, dále k nám očíházelo několik Němců ze Šumvaldu, farář napřed přečetl evangelium česky a potom německy. Po evangeliu bylo kázání a potom mše latinská. Svátky se světily: Boží narození, neděle a pondělí Velikonoční, nar. Páně, Svatý Duch neděle. Pondělí před Božím narozením byl 4 nedělní post a zpívaly se pašije. V čas velikonoční bylo 7 neděl postu. První neděle byla nazývána postní, černá, družebná, kýchavná smrtná, 6. květná velikonoční. Na zelený čtvrtek se přestalo zvonit a namísto zvonění ministranti v kostele a kluci na ulici klapali, za což dostávali krejcar. V sobotu o čtyřech bylo vzkříšení a šlo se třikrát kolem kostela s hudbou a hasičema v plné uniformě, kde byli vojáci, šli vojáci. Ostrostřelci, veteráni, než přešli třikrát kolem kostela, zatím odnesli mrtvého Krista a už se mohlo zvonit. Ráno na bílou sobotu se na venku kostela udělal oheň a než farář přečetl modlitbu už musel od ohně ani jak se patří to nemohl

pokropit. Kluci se začali strkat a prát aby každý přinesl kus smrkového neb jedlového dřeva domů, byl oheň ušlapán. My z naší strany se stavovali u kováře Cinka a tam jsme obřad jaksepatří ukončili a dřevo jaksepatří opálili. Na květnou neděli se v kostele svěřily jívové kočičky. Z opáleného dřeva se dělaly křížky. Křížky a kočičky se zapichovaly do na podzim setého žita neb pšenice. A na pondělí velikonoční nám kmotři přinesli jedno neb dvě vajíčka a perníkového hulána neb dragouna. A 2. února se svěřily svíčky hromnice. 6. ledna se svěřilo tři králů. V červnu Božího těla, to se chodilo k oltářům a družičky v bílém rozhazovaly listy květin, obrazy na oltáři obloženy březovými větvemi. Každý si nějakou větvičku vzal domů a přibil na futro venkovních dveří aby vyrostl dlouhý len. Potom Cyrila Metoděje na Moravě 5. 6. a 8. září Marie a 28. sv. Václava v Čechách. A za republiky 28. říjen den osvobození. Ráno jsme se museli modlit před jídlem, též na poledne a večer. V pátek ve 3 odpoledne. V pátek byl půst a nesmělo se ani sádlem mastit. Když se blížila bouřka, tedy se zvonilo. Pohřeb mohl mít tak slavný kolik mohl zaplatit. S muzikou, zpěváky neb prostě vykropit hrob a mrtvého přivezli na tragači, samovrahy do kouta hřbitova.

Za bývalé republiky neúžasné rozmohla náboženská a třídní nenávisť. Zatímco pastýři obce Ježíše Krista, co by měli vést lid k lásce, hleděli lid co nejvíce štvát jako zakazující nechodit na sokolské zábavy. Stalo se, že první zemřel z obce občan církve československé. Tu zfanatizování lidí, v domnění, že s ním půjdou do kostela, ozbrojili se holemi a klacky.

Já mnohokrát přemýšlel o tom, zdali má věda pravdu, že druhy zvířet na zemi, ve vodách, za Miliony let se vyvinuly z obrovských ještěrů a plazů. A přizpůsobily se nynějším podmínkám. Dnes má člověk nejrůznější druhy zvířet, že už by nedokázal vymyslet nějakou jinší odrůdu. Též travin, vůní květu, barev a chutí, když má peníze, může mít co hrdlo ráčí. Právě se zlatem. Ještě to není rovnoměrný. Ve škole při náboženství nás pan farář učil, že nebe je nahoře a peklo dole pod zemí. Bůh stvořil všecko za 6 dní, sedmý odpočíval. Dnes je dokázáno, že nad Námi, kam my hledíme je tisíce, snad miliony takových světů, právě ještě se neví zdali který je obydlen. Zdali tam je vzduch, voda, oheň. Učenci říkají toje, příroda a kdo stvořil přírodu a kdo Boha a proč my jsme zde na Zemi abychom se svářili neb radovali. Nikdo nemůže tvrdit, že Bůh jest ani, že není. Ve škole nás učili, že bez vůle Boží ani vlas na hlavě se nezkvívá. Proto dělám-li komu cos zlého, je v tom vůle Boží. Když dělám co dobrého, je v tom též vůle Boží. Ale zde uváděli, že ke zlým věcem sváděl čert, ďábel, lucifer v jedné osobě. Ve staré zákoně Bůh trestal Židy krutě když přestali chodit do chrámu a neklaněli se jemu, poslal na ně filistínské, kteří tisíce povraždili a tisíce vzali do otroctví. A to bylo mnohokrát, co jich Bůh trestal. Za 1. svět. Války hlásali z kazatelen, že válku zesílá Bůh na nás za naše nepravosti, že válka musí být aby knížata, hrabata, lichváři, zloději se mohli obohatit a kteří vždycky trpěli hladem, dřinou se vybili. Za Rakouska byla vysoká hierarchie biskupové, hlavně Němci. Pražský arcibiskup hrabě Thun měl bratra generála zbrojmistra rakouské armády Thuina. Všude nám uvádějí Marxe a Engelse jako zakladatele komunismu, já mám však jiné mínění. Zdali jest tak pravda jak napsáno v evangeliích, jako pravil v podoběnstvích Kristus: přišel člověk jeden a praví pane, co mám činiti abych spasen byl, jmenoval na co vše desátky dává i dí jemu Ježíš, rozdej vše máš, vezmi hůl a následuj mne. Tu se on zakabonil a odešel, neb neshromažďuje pokladů neboť je rez moli požirají, buďte jako to ptactvo nebeské, neseje, nesklízí a Bůh krmí je. Neb otec váš v nebesích jest, vy všichni bratři jste. Proto zkujte meče své v cepy a rádlá a dá-li tobě někdo po levé nastav mu i pravou. Tady je to v komunismu trochu jinak. Kristus míní když si nebudou lidé oplácet, nebude válek. Dále praví Kristus: člověk jeden upadl mezi lotry a ztýraného ho nechali ležet. I jel okolo jeden vysoký kněz z rady podíval se naň a jel dál, potom šel levita židovský kněz. Též tak třetí jel Samaritán. Samaritán- ni byli pohané, ten raněného ovázal, zavezl do hospody, by jej nakrmili, napojili, zaplatil útratu a slíbil až bude uzdraven, že se vyrovná. To jest nehledě jaké kdo je víry, jazyka, ale kdo dobré skutky koná. Jenže Kristus tehdy do Švýcarska neutekl, neměl peníze a Švýcarsko neutralitu.

Tak jej tam ukřižovali. Já za války a po válce v nic nevěřil. A pol. svět. válce byla větší na katolických kněží pokrokových, ale po pohrůžce papeže a pražského arcibiskupa, že nebudou mít z čeho žít, zakolísali. Já tehdy v 36 roce přestoupil a manželka mi slíbila, že taky přestoupí, ale na nátlak příbuzných zůstala. V občanské válce v Rusku se do zajetí nebralo, právě nevím proč jsme byli výjimkou. Na službě v Nenakonicech jsem po 2 roky chodil s ohraběčákem po tmě koním pro sečku. Ve třetím roce jsem nevím jak, šlápl vedle a já napřed, koš za mnou jsem letěl ani jsem se s tím nikomu nechlubil. Nic se nestalo. U Hrochů stavěli stodolu. Vozili kámen žulu z Ficnerova pole. Já kopal ve stráni základy, oni přijeli, shodili z vozu balvan s výkřikem Ježíšmarjá, ale kámen nebyl rovný, po stráni skákal a mě přeskočil. Já dělával s dobyt看 sám, chodili mě jak koně. Jednou jsem měl mladou na hodza se honem otáčela a že měla oprátku nataženou tak překážela na otáčení té, která byla na oprati a zastoupila za táhlo a nemohla vystoupnout. Já řekl zatra a to už se bály a nevěděly kam stoupnout. A já jak jsem jim byl za zadníma nohama, tedy mě podtrhli a já na vahách se nesl až k mezi k cestě. Tam u úvozu se zastavily. Kdyby byly mezičky dolů, tak by mne možná radlice byly trochu porýpaly. Za bývalé republiky v době nezaměstnanosti, náboženských a stavovských vášní, sháněli si lidé práci všelijak. Chodili Slováci s koši sklenek, čajových hrnečků, hraček. Drotáři drátovat hrnce a pasti na myši, Bosňáci prodávali čibuky, nůžky, břitvy, všelici agentů, prodavači mýdla, krémů, tkaniček. U nás přišli 2 obchodní cestující k jedné staré vdově, pod kabáty měli kleriku. Babka peníze neměla a nebýt těch kleriků a jako, že Pánbůh na tom nějaký podíl má, koupila od nich šicí stroj značky Minerva. Oni dva velebníčkové byli ubytováni u Cínka, tam měli nocech se vším komfortem. A babka musela udělat dluh na pozemkovou knihu. A její dcera se šit nenaučila a jak matka její zemřela, stroj nějakému chytrákovi prodala za babku. Též nějaké šprýmy vhodné i odsouzeníhodné.

Za bývalé republiky v Přerově bývala továrna na hnojí. A jakýsi Truksa tam dělal vedoucího a taky manko. I ujel do Ameriky. Z Cotkytle Jureček Josef dělal agenta na hnojiva a nabízel ku koupi. A jak Truksa ujel, jak už lidé jsou, že má Jureček taky něco za nehty. On měl u chalupy předsíňku. Kluci když šli ze školy otevřeli předsíňku a zakřičeli: Truksa jede z Ameriky. Při kolikátém takovém pozdravu se tam pan Jureček sechoval za dveře a nezdvořáky pořádně vyplatil. Jistý Fabiánek, otec zmíněného Fabiánka, kterého nacisté popravili, jak jsem dříve podotkl, byl notorický pijan. Jednou se napil hodně čistého lihu a potom už více nepil. Kluci ho zlobili, jednou mu natáhli drát a zabušili na dveře. On vyběhl ve tmě a za drát se natáhl. Z Cotkytle v osadě Janoušově chlapečci a děvčata u muziky, na kraji Janoušova byl Němec Heitzl. Že byl malý přezděl mu Hejčílek. On byl malý, ale zlost, když ho někdo naštvál, měl velikou. Když kopal brambory a ptali se jej jak se mu urodily, říká: samý pavínek a japky jak dyš saie vysere pod kopec. Samý kravínek a brambory, u nás se říká zemský jabka, jak zaječí bobky. Domluvili se chlapečci a děvčata k té muzice. Chlapečci šli v hloučku kus vpředu, měli vypočítáno až tam děvčata dojdou, zaburáceli Hejčílkovi na dveře a utíkali pryč. Heitzl vyběh ve spodkách a začal házet kamením po děvčatech, byla vřiskavá vřava, no a měsíček jasně svítil a díval se zhnuseně na tu neplechu. Ve vesnici se scházeli svobodní chlapečci u Ženíšků ve výměně, říkalo se tam čajovna poněvadž si tam vařili čaj, hráli karty a různé kratochvíle. Jedenkrát si vzpomněli, že půjdou navštívit děvčata, vyzvědět, co si o kterém budou vykládat. Bylo to u Prokopů, děvčata byla na přástce, obšívaly knoflíky, už bylo čistě tma ale na rožnutí ještě bylo brzy, musel se šetřit petrolej. Tu se přihnulo plno chlapečků, zůstali v hustém houfu. Dělal šprýmy, smáli se, kuckali, přešlapovali a v tom ryku jedem nepozorovaně vlezl pod postel a když tam byl, hleděli se chlapečci rozloučit a pak začala děvčata mluvit o chlapečcích. Když už neměly co vykládat, vylezl ten zpod postele a říkal: tak už vím dost. Za bývalé republiky se též dávaly subvence na stavby, ale žádný dělník, který neměl zajištěno trvalé zaměstnání si takovou stavbu nemohl dovolit. Ale kdo chtěl bydlet, stavěl svépomocí obyčejně z prken stěny byly venkovní a vnitřní mezi prkny to udušali pilinami a na střechu prkna a na prkna lepenku. A někdo si též z jílu nadělal vepřovice to je cihly z nepálené hlíny. Bez stavebního plánu.

Tak bylo v Cotkytli na drahách 4 domky, v Crhově na Šulově stráni v Jedlí. V Zábřehu zase byla celá ulice z bud a vyřazených vagonů. Populace tím nijak neutrpěla. Teď se hodně píše, že legionáři vystoupili v Rusku proti bolševikům a že mohli, když byli v Rusku bojovat proti Němcům. V roce 1917 byla poslední carská ofenzíva generála Brusilova. Tehdy v bitvě u Tvorova dobili silná opevnění trojnásobná, vzali mnoho zajatců, zbraní a mrtvých, ale též legionářů ze zboru přes 300 padlo, ale z ruských zákopů už se neúčastnil útoků žádný. A aby nebyly obklíčeny, musely legie ustoupit. Tehdy bylo vyjednáváno s vládou sovětů podle tehdejších, že se legiím zaručuje svobodný průjezd přes Sibiř se všemi zbraněmi na západní frontu do Francie. Ruská vojska opouštěla frontu a zbraně nechala Němcům. Při opouštění fronty byl ještě boj u Bachmače kde Němce odrazili. Tu nabídla vláda bolševiků mír Německu bez územních ústupků a válečných kontribucí aby každý národ sám rozhodl o své příslušnosti. To pro Němce neplatilo, po dlouhém vyjednávání, když už jim ruská vojska žádnou porážku ani pomoc spojencům dáti nemohla, diktovali Sovětskému svazu tyto podmínky. Odstoupení Polska, všech baltických států, Ukrajinu po Stavropol. A rozpustit a neudržovat žádnou armádu. Ukrajinská buržoazie pozvala Němce sama. Do Moskvy Němci dosadili vyslance Mirbacha a do Kyjeva Aichlorna. Tehdy brzy po sobě vypukly atentáty, byl usmrcen Mirbach i Aichlorn a ještě v Kyjevě arsenál vybuchoval kolik dní a Němci už zřídili konsulat pod ochranou svých vojsk v Pskově. Tu nastala persekuce a tak sta rukojmích buržoazní třídy bylo povražděno. Ono zavraždění vyslance mělo za následek válku. Když v roce 1899 při boxerském povstání zavraždili číňani německého vyslance a na to Německo, Francie a Rusko Anglie a Japonsko poslaly své sbory a Čínu porazily. V roce 1908 byla napjatá situace na Balkáně. Německé noviny šly do války, ztratil se rakouský konzul Prochazka, v Bělehradě v Srbsku. Pak se našel a tak byla válečná katastrofa zažehnána. Kdož ví kde se procházel. Ujednáváním míru měli Němci uvolněné ruce na východě a mohli použít zajatců opět na frontu. A vlaky s obilím z Ukrajiny jezdily do Německa. Kdyby ruská vojska byla zůstala v zákopech pouze v obraně, bylo by již na jaře 1918 válku prohrálo jak měly uvolněnou ruskou frontu, vrhlo se na Rumunsko. To padlo jako když sfoukne svíčku. Rumunsko se přidalo k dohodě nejpozději. A potom svrhl generál Mannheim na válku zmožené Srbsko, kdy Srbům vtrhli do zad Bulhaři. Musely zbytky srbské armády o hladu a kruté zimě přes zasněžené hory utíkat do Řecka. Pak ještě provedli úspěšnou ofenzívu na Itálii, na Francii už se jim to nepovedlo a už přijížděly americké posily. Opoziční zprávy tvrdily, že Lenin byl přes Německo ze Švýcarska převezen aby Rusko přivedl k rozkladu. Čechoslováci měli odevzdat zbraně a odjíždět přes Murmansk na západní frontu. Tma by je možná miny neb bomby německé výroby byly ničily. Legionáři povstali. Bylo jich 60 vlaků od Penze do Vladivostoku. A vypukla občanská válka, tu a tam a zas jinde drželi frontu rudí, podruhé byla jeden čas pouze šestnáctina Ruska pod vládou sovětů. U Vladivostoku Japonci na Severu u Murmanska se vylodili Angličané, na Donu napřed pro Němce válčil generál Krasnov. Když Němci na západě válku prohráli, generál Vrangel a jiní bojovali ve prospěch Angličanů a Francouzů. Němci proti Rusům použili též otravných plynů. Legie přispěly k porážce tím, že nepropustili německé zajatce domů ze Sibíře.

V zimě jsme obšívali, když byl čtvrtek celý den, ve všední dny když se přišlo ze školy do devíti neb desíti večer. K nám na přástku přicházeli sousedé Šulovi. Jejich otec byl přísný a velice šetrný. On první dával lidem knoflíky na obšívání, to dal cínové kroužky a bílé nitě a když přinesl někdo špinavé dělal velké srážky, neb někomu ani nedal a někdo mu přinesl více darů, aby mu dal práci, než za knoflíky dostal. Napřed měl malou chaloupku. Po čase koupil větší, takže měl 4 krávy a jalovici. Každý den chodil do kostela půl hodiny, brzy ohluhl. Měl 6 kluků a 2 děvčata, byli to dobří kamarádi, rozuměli žertům. 3 byli legionáři v Rusku, 1 zemřel kolem roku 1960 v Irkutsku na Sibiři. Otec byl na kluky přísný, když škemrali, aby mohli na přástku, tedy jim dovolil a dal jim zásobu, kterou musí udělat. Oni to vždycky

dokázali, neb měli přichystány, které už měli obšířené už několik dní. Když jsme večer, končili tedy jsme poprosili, zda-li se můžeme po površku svézt a když nám dovolili, tedy jsme obrátili lavici, asi 5 nás nasedlo a jezdili po stráni dolů. Někdy v létě jsem s nima šel dopoledne do lesa, to jim pan Šula přikázal, ať jsou v klekání doma. My přijdem, ale přetáhli. On začal vadit, ale oni mu řekli: tato, ještě nezvonilo. Též jeho manželka ho podváděla. Jedenkrát bratranec Jakub šel k nim s hotovými knoflíkama, paní Šulová mu už v předsíni šla vstříc dávajíc mu pětikorunu, dej jí panu Šulovi a řekni, že mu jdeš oplatit tu pětikorunu, co jste minule vypůjčili a řekni mu pěkně Pán Bůh zaplať. Naši kluci měli psa, pěkného honičiho Kaštana. Ten pes byl vycvičen, přeskakoval přes překážky nosil věci na které se mu ukázalo a prosil. Na Drozdovské Pile byl hajný Hosírek, ten měl 3 dcery už hodně odkvétající. Hosírek byl Němec. Tu přišel od lesní zprávy nějaký mladý elegán v nové lesnické uniformě, pěkně zelené. Představil se jako lesní adjunkt, že má překontrolovat dřevo k prodeji v lese. Hosírek chodil s ním a potom, že by potřeboval nějaké ovocné dřevo, někdo mu poradil u nás, ale naši na prodej neměli. Uviděl tam psa, velmi se mu líbil a kluci polichoceni, začali se psem cvičit. Adjunkt praví, zdali by mu psa neprodali, ale právě, že se vydal z peněz. Hosírek mu ihned peníze nabídl a psa koupil dobře zaplatil a dal ještě hojně spropitné a že pojedě zítra pryč aby mu přivedl psa na nádraží do Rudoltic k vlaku. Takový pán to mohl dělat. Ale pes 3. den přiběhl. Ale s jeho odchodem zmizela jedna jeho dcera. Nechal ji policejně hledat. Ale ona se do týdne vrátila. Tak se vše obrátilo k dobrému, k nám nikdo nepřišel abychom peníze vrátili. A jak dopadl Hosírek, ten se nikomu nepochlubil jak s takovým pánem dopadl. U nás v sousedství si udělal známost s chudou holkou a 14 dní její rodiče vyžíral a oni mu podle možností dávali něco lepšího. No ne, taková trefa, ani nelitovali peněz a jeli se do Olomouce na ten dům podívat a kde se asi propadl jejich ženich. Nedaleko od nich byla chaloupka, jedna světnice byla na východ, druhá na západ. V každé byl podruh, byla ve stráni, takže šindelová střecha sahala až na cestu a my kluci po té střeše jezdili po zadnici z hřebene dolů na cestu.

Moje učení ševcem

Když jsem vyšel ze školy, můj poručník se z obce vystěhoval, tedy zastával tu funkci muž mé tety. U nás bylo tak, že jeden dostal usedlost a druzí se dávali na řemeslo. Já neměl nic, tak také na řemeslo. Strýc mě šel nabídnout do Lanškrouna k Reslerovi. Ten právě neměl místo, tedy říkal, abych měsíc počkal, až se mu uvolní. Tehdy bylo vyhubováno, že panský dvůr přijme dělníky, tedy jsem šel dělat ke dvoru. Na dělníky dohlížel šafář a poklasný, ale víc poklasný, nosil bílý oblek. A správce se též někdy ukázal a zařvat jemu se vyplatilo, že byl 1 pár koní jen pro něj připraven. Když ho viděl poklasný od někud příjíždět, už říkal pozor správce a to každý pilně pracoval a když odejel to se zase hleděl narovnat. My řezali sečku, vypichovali bodláky, jednotili řepu. Na práci od jara do podzimu tam byli Slováci. Bylo tam 5 tažných párů volů a 6 párů koní a též volí a krávy na žir. Poklasný byl Němec, ale dobrý člověk, mě podaroval svoje obnošené plátenice. Ti volí měli rohy, každý ¾ metru dlouhé a byli šedé barvy-uherské.

A pak jsem se učil ševcem. Tehdy se všeobecně říkalo učeďník je mučeďník. U nás to nebylo, u nás nedostal žádný učeň bití, právě jeden a ten byl slabý duchem a nadělal více škody jak užítka a nakonec utekl. Já se ponejprv učil zatloukat floky do dřeva, pak rozštípnout štětinu a přidělat k ní dratev, později už jsme přibíjeli láty prošlé podešve a přišívali dratvou na svršek, co nešlo strojem. Mistr přitahoval svršky, dcera štepovala, byli jsme 4 učni a 2 tovaryši v dílně, dále jsme měli dělníky. Nágla Hobra, Roztylka ve městě a Cozla ze Třešňovce a Lipoldu ze Žichlínska, k těm posílal mistr po nejmladším učni svršky a spodkovou kůži obyčejně po práci jim domů. V létě od půl neb od 6 ráno do 8 neb půl 8 večer, v zimě 6 do 9, 10 večer. Od října do května byla škola od 8 večer do 10, 2 x v týdnu ve čtvrtek a úterý. V neděli od 8 do 10. Bylo nás ve škole polovina Čechů a polovina Němců. Pro neznalost německé řeči, mivali Češi mnohdy lepší prospěch než Němci.

Učitele byli Pfafir, Hodyna, Nápravnyk. Ve škole docházelo často k národnostním konfliktům. A my nikdy bez šídla v kapse do školy nešli. Když docházelo k největšímu rozpoutání vášní, tedy byl zavolán policajt Šmajzl, ten už boj dořešil, jenže měl velký břicho, tedy se při tom moc udýchal. Jídla mnoho nebylo, ale jinde bylo hůř. Bývaly různé polévky, omáčky, ve středu a v pátek rýže na sbíraném mléce. Někdy v pátek a v neděli každý 3 malé buchety, masa jak můj palec, ráno půl litrový hrneček kávy. K večeri též tolik kávy s chlebem nenamazaným a neb s mazaným, že ve střídě všechny dírky bylo vidět, tak to sádlo bylo průzračné. Na svačinu též tak, ale na svačinu se povětšinou zapomnělo. Každý rok si koupil vykrmený prase a doma dělal řezník zabíjačku. Tehdy jsme dostali po jitřničce, ale více jsme ze zabíjačky neviděli. Já jitřničku pořádně vycucal, blánu nafoukl a zavázal černou nití, schoval se za polozavřené dveře, jitřnici položil na chodník a na ulici bylo trochu vidět od plynové lampy. Tu jde babka, vidí na chodníku jitřnici, pomyslí si, to mám štěstí a rychle po ní chmátne. A já rychle zatáhl jitřnici do síně. Dnes by se pro jitřnici nikdo neshýbl. My měli dílnu jako ve sklepe, nad námi byl krám s obuví, nad krámem kuchyně a světnice. My chodili na oběd po schodech, po jídle se ihned pracovalo. Mistr si po obědě zapálil doutník, v půldne v práci nikdy nekouřil. Mistr byl podruhé ženat, s první měl dospělou dceru, dosti velkou, z druhého manželství 2 kluky a 5 -leté děvče. Po obědě jsme často slyšely hřmot a dupot a mistr přišel do dílny a měl na tvářích slzy. Tak i dosti často dcera. On byl velký silný a ona malá. Byl u hasičů a ostrostřelců. A vždycky ve čtvrtek po 8. šel do hospody. My, ani tovaryši jsme kouřit nesměli. Vzadu ulice byl dvorek a těsně u zdi sousedovi zahrady byl záchod, vždycky jednou za rok jsme ho cítily doma. Jeden člověk jej celý den vynášel v putnách. Soused měl zahradu oplocenou cihlovou zdí aby se přes ni nedalo přelézt, bylo na zdi zabetonováno množství skleněných střepů, ale přesto moji spolupracující tam zalezli, měl tam moc dobré ovoce a hrušky máslovky. Tak přinesli každý plnou zástěru, co nesnědli, skryli na půdě pod podlahu. Já jsem se jejich výprav neúčastňoval, ale ochutnat mě též dali. Na přejítí přes zeď postavili stolicí a na zeď deku a šlo to. Spávali jsme na postelích na hůře, peřinu a podhlavník musel mít každý svoje. V létě po práci mě tam někdy svítil měsíček na čtení, v zimě byla peřina dost často poprášena sněhem. Prádlo jsem vždycky za 14 dní nosil vyprat domů. Obuv se prodávala doma v krámě a jezdilo se též na jarmarky, někdy nás jelo mnoho fur za sebou. Jezdili jsme do Moravské Třebové, České Třebové, Svitav, Opatova, Radmilu, Štítu. Vždycky jel mistr, mistrová a jeden učeň. Jednou ten, podruhé zas jiný, střídali se. Učni pomáhali kupujícím vybírat, podávat a špatnou obuv do nebe tak vychvalovat, zašněrovat a hlavně když je nával aby někdo nezapomněl zaplatit a šel s výrobkem domů. Den před tím než se odjelo, mistr nakázal práce, co všechno má být hotovo. Když nebyl mistr doma, tu tovaryši, běž, přines mi z obchodu, to druhý zas něco aneb jsme se poprali, a když mistr přišel domů nebyla ani polovice úkolů hotova. Ale žalovat na tovaryše se každý bál. Mistr potom škarbalama pral a říkal, kdybych tě měl za tvoji práci živit, to bys tenký hovno sral a to prodělával každý nejmladší učeň. Na jarmarce jsme dostávali spropitné, od někoho krejcar, od někoho 2 a od více nic. Ty peníze musel každý rozdělit všem 4 stejně. A z toho jsme si museli kupovat štetiny, šídla, nářadí. Soused ovocné zahrady byl strojní zámečník Neugebauer. Na jarmark se jezdilo za tmy a tam aji zpět. Vpředu na voze měl každý připevněnu lucernu. Jednou byla velká úroda švestek, tma byla jako v pytli, my jeli do Štítu. Z Albrechtic na Laudon u silnice jich bylo a já si ohnul haluz, chci si utrhnout a v tom jsem dostal přes záda a utíkám, kolik skoků nevím, neb jsem to nepočítal. Tehdy když ještě nebyly asfaltky, byly po stranách silnice hromádky šetěrky, já o nejbližší zakopl a plácl sebou. Jednou jsme jeli do Radmýlu a ve vesnici zvané 40 lánů, koně najednou zastavili a každý vůz najednou vrazil ojetem do předchozího. Na silnici před hostincem ležel opilec. Když jsem se vyučil, tedy jsem ještě byl půl roku za tovaryše. Ale nebyl jsem spokojen s platem a dal jsem výpověď. Shlédl jsem se, že v hornictví mají moc pěkné výdělky. Mistr mi říkal: Johan, kdyby si chtěl, můžeš kdykoliv ke mně přijít. A úředník, který mě na šachtě přijímal mi říkal, přijmu vás, ale vy tu práci nezastanete, jste slabý. Já jsem se držel, co jsem mohl, ale výkon jsem nedo-

29

kázal, to se muselo hodně vozíků uhlí naložit. Vyklopit vozík bylo těžké, když člověk přišel s podvýživou a nezvyku těžké práci tedy jsem žádal o propuštění. A úředník, byl to Čech, mi říkal, vždyť vidíte, že jsem vám říkal. Byl jsem tam 2 měsíce. Šel jsem do Vítkovic, po lékařské prohlídce jsem dostal práci v mostárně. Nakládali jsme díly mostů pomocí jeřábů a skládali materiál. V moji partě byl vedoucí party Němec, ale dobrý člověk, dělníci Petroněk, Juřica, Jurčík, Bezecný, Adamu byli dobří spoludělníci. Mistr nad dělníky na dvoře Bordovský byl nafoukaný odrodilec Čech dělající pro Němce. Hlavní inženýr Richter. Hlavní inženýr Učko byl dobromyslný Čech, který se z dělníky nestyděl česky mluvit. Dále Dederlain příslušný do Pruska všecko české přezírající, ale vědomostmi nejvíce vynikal Učko. Ti 3 byli vedoucími závodu. Majitelé Vítkovických dolů a hutí byli Rothschild a Gutman.

Při skládání mě Bordovský říká: "Jureček, běžte rozepnout háky." Já zůstal stát, přemýšlím, jak to udělat, aby, až to povolí, mi to nespadlo na nohy. A on mi říká: "Za 14 dní můžete jít." Spolupracovníci mi říkali, abych si z toho nic nedělal, že jsem svobodný a že se diví, že jako švec, jsem se dával na takovou dřinu a že tohle může potkat každého. Jeden jménem Jurčík, pocházel ze Zlína, mi říkal, u nás se postavila továrna, nabrali tam kus, podívej se tam. Jel jsem tedy do Zlína, tam byli 3 takový továrničky jako Baťova, ale nikde nebrali. Baťa zbohatl, když si vzal dceru lékaře France Josefa a v první světové válce měl zakázky pro armádu. Potom koupil ještě ty dvě továrničky. Ono všecko má svoje klady a též protiklady. Já myslím, podle mého, že nejlepší řemeslo je cukrář a cukrář zase chváli ševcovinu. Ve Zlíně jsem přespál a ráno jel do Brna, ale ani tam nic nebylo. Potom jsem dostal práci v Přerově u Mrkvičky. Dělal nás tam 27, v roce 1913 se z toho stala továrna na obuv pro Balkán. Stroje k zařízení byly přivezeny z Francie a Německa. Z Německa přišli též inženýři a mistři, kteří zaučovali na strojích, hodně kůže se přitom pokazilo. Cizí inženýři brali velké platy a pan mistr Mrkvička začal chodit se sklopenou hlavou. Peníze se vyčerpaly, tedy přibral se spoluakcionář Zlamala, majitel cihelny v Předměstí u Přerova.

A moje manželství šlo pořád stejným tempem, v práci čas ubíhal. Vypomáhali jsme nejvíce u Hrochů Vernerů. A když bylo třeba v mlacení strojem mi pomohli, jim oni zase nám, co jsme potřebovali pomoci. Dluhů pomalu ubývalo a nám už se začalo též lépe dařit. Za manželství jsme se asi 3 x pohádali, ale v prvních dvou případech byl já vinen, ale manželce jsem nenechal, že je ona v právu. Poslední to bylo v roce 1953, ona mi říká zda bysme neměli vybrat peníze a zač za ně něco pořídit. Měli jsme v záložně 15 tisíc. Já jsem řekl, ať si s tím dělá co chce. Ale oni lidi kolikrát mluvili a nic nebylo tak, jak se povídá. Peníze zůstaly v záložně a přišlo měnění za tisíc korun dvěstě a zboží, co stálo tisíc bylo též za dvěstě. A tu to přišlo, tu ona s brečením přišla, co se člověk na ty peníze nasouží a ten starý vůl to takhle nechá propadnout. A ona měla ráda šaty, hodně hrnců a peřin, též aby mohla obdarovat snachy a dceru. Když jsme se brali, měla jeden kufr ona a jeden já. Když zemřela ostalo po ní mnoho pěkných šatů, ale žádný příbuzný nic z toho nechtěl. Ted' má každý svého dost. Ona měla kromě toho ještě doma tři tisíce. Já druhý den šel do záložny a uložený obnos vybral. Bylo toho 3000,-, za moji polovici jsem si koupil knížek, 1500,- jsem odevzdal a víc už jsem peníze neukládal. Na splátky jsem už nic nepotřeboval, tedy jsem peníze odevzdal manželce. Jen na noviny jsem si nechával spropitné.

Nedůležité drobnosti od začátku první republiky do velkoněmecké říše Ukázka z předválečné doby, červenec 1913

Drahý Jeníku, psal jsi nám, jak nás biřmovali, Cotkytle byla v Jedlí dopoledne, Crhov (v Šilperku), Štítech odpoledne. Češi, když šel biskup, vyvěsili český prapor z českého domu, v prvním poschodí. Na rozkaz německého starosty, měl být prapor odklizen, Češi neuposlechli. Potom přijeli hasiči se žebříky s vozem, chtěli prapor sirhnout. Češi prapor schovali a začali plácet do dlaní. Jestli jsi viděl v Cotkytli chromého s berlemi na pouti. Tomu jeden Němec řekl krypl, on vzal berlu a uhořel jej do čela, až mu tekla krev.

Jak jsme vypomáhali doma u Hrocha. Já na poli na stráni nakládal na žebříňák z ruly seno, Pulkert Josef na žebříňáku rovnal a po stráni ku každé ruly pěšky popotáhl a hroch odvážel, než přijel, ženské doma skládaly. Tak jsme odvezli kolik fůr, Až u jedné jsem potáhl, nešlo to, tedy jsem trošku povolil, ono to ještě nešlo, tedy jsem ještě trošku povolil a už to běželo po stráni s Pulkertem to přeskočilo asi 150 cm vysokou zeď na cestu za Kargrovým přešlo loučku pod cestou a oje se zabodlo do protilehlé louky. Potom musel Hroch zapřáhnout vola s koněm do zadku a vůz s Pulkertem vytáhnout. Seno se rozcouralo, ale vůz a Josef zůstali celí, to byl zázrak. U Verneru Michala byl syn velice chlubitivý. Jedenkrát se v hostinci u Vosladilů chlubil kolik snese osmin alkoholu, tedy se tužil s Pecháčkovým. Založili se, chlapci pošeptali hostinským děvčatům aby jim nosila na pití vodu a jemu kořalku, takže brzy spal pod stolem. Tu chlapci udělali z chvoji nosítka a zanesli jej skoro půl hodiny domů, kde jej otec kopancem probouzel z opice. Jedna selská dcera se vdala Červenou Vodu za Němce Lubicha, brzy zemřela a zůstal po ní syn. Strýc jeho svobodný pán Franc o Huberta pečoval a dal mu tehdejší dobu dost velké vzdělání. Vychodil měšťanku ve Výprachticích a když strýc zemřel, odkázal mu chaloupku, kterou jsem já od něho koupil za 10 000. Č.P. 15. K tomu měl asi 25 mír pole a hezký kus pěkného lesa. Chalupu postavil novou z modřínového dřeva z jeho lesa. Pole obdělával jen na rovině. Asi 3 míry pronajímал tetce Matějové. No, hospodář z něj nebyl a manželka sním měla doma peklo. Pluhu to se jen tak držel a když zaháčil za kamínek, tak ho to odhodilo a čibuk z huby div neodletěl. Tu začal sakrovat na manželku, skončil s orání, a šel si sednout a kouřil a už žádná práce pro něj nebyla. Hnojiva nekupoval a na pěkném poli s bídou pro něho vyrostlo aby nějaký dluh splatil, neb daň to vždy nějaký strom prodal. Ale zato byl družný a společnost se k němu často scházívala. Já též někdy v neděli. Velice jej jako straku vábilo, co se hodně třeptilo, to jako hůlky hodinky. Kdo měl hodinky dražší než-li on, to je hleděl vyměnit, též náústky na cigarety, gramofon a desky. Též hudba na gramofon, pěkný kapesní nůž atd.

Tetka Matějová

Měla 2 hektary pole, samá veliká stráž a ještě 3 míry měla od souseda Lubicha pachtované. Měla 2 dcery a 2 syny, oba byli vyučeni stoláři. Držela 1 krávu a s ní měla ustavičné zaměstnání, sháněla trávu, na jaře sháněla malé i drobné i velké a jen cpala krávu. Máslo a tvaroh nosila do Lanškrouna a zase kupovala hodně otrub, a tak co od krávy zase jí vrátila. Starší syn byl u ní ženat, v takové komůrce, v takové díře. Byl by chtěl to od ní převzít, ale tetka pravila: „Dokud já budu žít, nikomu to nedám.“ Syn říkal naše máma má raději krávu jako děti. Ale sám byl též také tak sobecký. Já mu prodal tu moji chaloupku. Jedenkrát mě poprosila, abych jí uvlácel s kravami brambory. Od těch dob, ač někdy nerad, jsem jí vše pooral, zavlácel, lepší jak s koňmi. Jedenkrát jsem měl krávu už moc březí, tedy jsem řekl nemohu a ona mě pořád přemlouvala. Tedy jsem si vzpomněl, jak se jí zbavit. Řekl jsem jí, víte co tetko, tak zapřáhnem 1 moju krávu a 2 vašu. To se tetka zakabonila a odešla a já myslel, že už více nepříjde, ale přišla zas. Do kostela nechodila a na faráře nedržela, ale věřila v čáry. V mládí sloužila v Brně. Když se vdala, chodila v zimě třít len. Po břicho se tehdy brodili sněhem, silnice ještě nebyly, ani odhrnut sněh. 6 km v bačkorách z pytle. 29 roce byla u nás v obci postavena nová mlékárna, ale tetka pořád každý týden cupala bosky a pěšky do Lanškrouna. Až přišel reich musela dávat do mlékárny. A za reichu dostala diplom za nejlepší tučnost nadojeného mléka, zatím co všichni hleděli dodávky sabotovat neb znehodnocovat. Její matka dokud živa byla, chodila zaříkávat a léčit nemoce a věděla přesně, který lék na kterou nemoc. Také kdo onemocněl, běžte pro starou Kaču. Takovou nemoc u které by musel doktor být si nikdo nemohl dovolit, bylo drahý a ani tak lékařům nevěřili. Ona tetka ta už k nemocným nechodila, leda tak poradila, co má člověk na co pít neb užívat. Jinak to byla dobrá ženská a pár chvil jsem s ní promeškal na mezi. Vykládalo se o politice, o lidech a krávy si zatím odpočaly. Vždycky želela starého Rakouska. Ona i její syn tvrdili, že vždycky je lepší žít ve velkém státě jako malém. Já jsem říkal to ano, ale když se ten stát o svoje národy stará jako otec a ne macešsky. On mi na to řekl, tak se mají přizpůsobit. A od těch dob jsem s ním nepromluvil po celý Reich. Až v roce 47. Chlév u dveří v létě v zimě, všechno okýnko ucpaný, tak že nebylo nic vidět, aby ji lidi neuhranuli krávu. Když se jí zachtělo jít k bejkovi, tehdy

zavolala nejsilnějšího chlapa. Po obvyklých ceremoniích a s prosbou a kráva div, že Emila ve futrách nerozmáčkla. A Emil lital jak špinavý prádlo, až už byl z dohledu, začal krávu hůlkou krotit. Jednou jsme tam byli u telení, tu tetka svčenu vodou ji pokropila, klekla vedle a modlila se, ale krávu stejně pozbyla. Z chléva měla na hnojisko 3 m, ale ty dveře nechala zaházený aby někdo nepovolaný ji tam do chléva nenahlédl. Raději házela hnůj do síně, ze síně na násep a z náspu na hnojisko, což bylo třikrát tak daleko a ještě nešikovně. V roce 1942 onemocněla ochrnutím nohou a byla upoutána na lůžko s diplomem nad hlavou plná proleženin, v 47 roce zemřela ve věku 84 let. Její syn si zabral v 45 na Červené Vodě a tetka byla od lidí daleko a když k ní od národního výboru přišli a řekli, tak tetko my jdeme obsívat vaše pole. A ona jim praví, no, obsívat můžete, ale pole je mí. Teď na jejím poli roste břeží. Stroj se tam nic dělat nedá a my se tam lopotili. Syn její byl za 1. světové války u těžkého dělostřelectva a účastnil se dobítí pevnosti Lutychu v Belgii.

Vychovatel Kovářových dětí stréč Hrabáčků

Jako dnes jej vidím s červenou chovačkou. Zedníka ve výslužbě s děckem na zádech, vychovatele dceřiných dětí. Manželka jeho a dcery matka, nemohla se s dekou a trochu s mužem snést, odešla truchovat k druhé dceři do Jedlí. Vidím jej jak nese děcko na zádech a druhé jde za ním, potom se zastaví a začne řvát, děda se zastaví a volá tak pojď, já počkám. Ale děcko lehne, začne kopat a řvát a děd s dlouhou litaní sakrů, potvor a ještě všelického příslušenství, vezme děcko jednou rukou za ruku, ale nikdy jej neudeří. V zimě několikrát přišel s dětmi na besedu, já jsem ševcoval. Světnice byla dřevěná a bývalo u nás teplo, tu se rozevřou dveře a napustí se páry zvenku, že jeden druhého nepozná. V kročí děda Hrabáček, chovačku zkroucenou jako lano, děcko zdrhnuté šatičky podpaží a dlouhý sopel pod nosem, roztažený jak žába, červený jak vařený rak. V červnu 38 propukla u Hrabáčků spála, večer jedno z děvčátek. Které bylo večer plno veselí, skotačilo s druhými a ráno bylo tuhé. Volali lékaře, ten uznal, že je to spála. Ihned odvezli matku i děti do nemocnice a jednoho kluka si děd umínil, že nedá, že ho vyléčí sám. V nemocnici ještě jeden chlapec zemřel a matka ještě v nemocnici spálu dostala. A děda lil do kluka kořalku a chlapec se uzdravil, též po jistou dobu k nim nikdo nesměl a místnosti museli vybělit a vydesinfikovat. Před smrtí mi začal nosit jednou klubko koнопí, jednou v kabely pár floků, jednou šidla, flokovnicu, štětiny. Já o to nestál, ale abych neurazil, te dy jsem to vzal, on říkal, že zetě nemá rád a potom brzy zemřel. Já mu nikdy slovem neřekl na mladé špatné slovo, ještě jsem mu to leckdy rozmlouval, a vůbec nikdy žádného, když jsem přišel do dospělých let, neštal proti druhému.

1914

Při odvedenecké zábavě u Emericha Pavláse. Z Herbortie Lešikar bodl v opilosti a přeřízl tepnu Marešovi z Janoušova, omylem. Původně měla rána patřit někomu druhému a já a ještě dva jsme jej táhli a položili na stůl kde za chvíli vykrvácel a bylo po zábavě. Místo od krve na černém kabátě jsem nemohl vyčistit. Vloni jsem vzal kabát na všední den, ty šaty stála 15 zlatých a nosil jsem je na neděle 60 let, právě za války a co jsem nosil erární šaty, odpočívaly.

Brzy po válce se v Šilperku usadil advokát. Čech jménem Puszejdl. Jeho manželka chodila nakupovat k českému obchodníkovi Kubelkovi. A když odešla, zmizelo vždycky něco sní, proto si jí začali bedlivě všímat, až ji usvědčili z krádeže. A Puszejdl, aby skryl hanbu se ze Štítů odstěhoval. Stalo se v roce 1932.

Stalo se v roce 1936

Můj soused Majer podle mého nebyl právě z nejlepších. Husy, kozy, neměl za co uvázat, zahradu měl dobře oplocenou, ale vrátka od ní vždycky otevřená. Každý když někde jde si hledí vždycky cestu zkrátit, což mohli přes svoji zahradu, ale oni si to raději namířili po našem, kde žádná cesta nebyla pro nikoho. S ním by to bylo ještě ucházející, ale ona ho štvála jak hospodář. Jan Hroch mě vždycky mlátil čističkou a říkal: musíš to tady vykopat do roviny aby se tu stroje daly lépe stavět. Já to tedy vykopat, rovnou dvě brázdy před mezníkem. A potom se tam děti Majerovi popelily. Stavěly pece z hlíny, pekly buchtu, a tak to podhrabaly a stěna spadla. A když si to někdo z Majerů napřimoval, tedy se to utrhlo i s mezníkem. A potom šel z panského, nesl sušinu, ona šla za ním

39

Prázdná a pna se zastavila a povídá,jeden člověk musel po smrti, když zaživa předělával mezníky, musel za trest ty kameny nosit a křičel kam ten kámen mám dát.A najednou se tam připletl ožrala, zakřičel na něj kdes ho vzal, tam ho dej a ten prokletý člověk mu řekl , to ti moc děkuju, žes mě po-
radil,tys mě vysvobodil.A já už nevím co jsem ji na to řekl.Majer na mě vletěl, manželka chovala
rok a půl starého Mirka, ten začal řvát.Tedy jej zanesla domů a my se častovali vleže.Tu přišla man-
želka, popadla Majera za nohy a táhla jo směrem ke hnoji, tak zápas skončil 0 0.Ještě se divím,že do
boje nezasáhly čerstvé síly,ty nakukovaly za jejich chaloupkou.Tak vidíte, že i mírumilovný člověk
může přijít do konfliktu.Ale potom už Majer se mnou války nevyhledával a hleděl si svoji válečnou
sílu vybit doma.Neboť jedenkrát přišla k nám jeho nejmladší dcera Frantina stréče, honem pod'te k
nám tata chce všechno rozmlátit.Já si myslel, konečně už dostává rozum a vyzul se z manželčiny
pantoflí. A Frantině pravím, běž domů, ono už bude po cirkuse.Rodiče jeho byli poctiví, správní li-
dé a já hlavně kvůli tomu šel do pohraničí.A oni tam mají teď volno, nejbližší jsou 250m.

V roce 1938 si syn Mírek zlomil nohu, ještě mu nebyly 4 leta, chlapec pořád v nemocnici řval, bylo
mu teskno.Byla tam řeholní sestra,ta o něj pečovala jako matka. A potom táta Jendy Cinka a po něm
voják. Pan Cinek dělal na opevněních a tam mu to polámalo nohu.

V lednu 1944 vozili Němci zásoby různého střeliva a pancéřových pěstí,min a dělostřeleckých ná-
Bojů.Uskladňovali to na volném prostranství u silnice pod Řehákovým mostem.Také od Hoštejna
na Tatenici bylo takové skladiště.Po osvobození lidé různé rozbušky brali a vytrhávali třešně i s ko-
řeny u Hrabačků.Potom to pyrotechnici zneškodnili..

Brzy po osvobození cvičil bývalý partyzán poručík,který kdysi varoval Karla Hejla aby utekl před
Gestapem.Cvičil vojáky v házení granátů, byl zabit granátem, byl to učitel Suchomel.

Ztráty mrtvých za okupace:

Kesselgruber starší, Kesselgruber mladší domkáři oběšeni u Cotkyle

Bartoš hajný

Sedláček starší Sedláček mladší zastřeleni

Ryzna chycen na hranicích Jugoslávie usmrcen

Fišer syn domkáře zahynul v koncentráku

Fabiánek s'at

Huf domkář dělník

Kesselgruber chalupník a řezník

Knápek Bohuš ubit partyzány

Sedláčková starší Sedláčková mladší zahynuly v koncentráku

Prokop mladší zahynul v Terezíně

Janiš bauerfura ubit partyzány

Četník zastřelen Sedláčkem mladším

Četník zastřelen Pecháčkovými a spol. ti 4 Němci

Knápek samovolná smrt

Suchomel neštěstí

Koncentráku byli :

Kesselgruberová, Kovářová,Kovářová od našich Vlasta,Prokop st. Prokop ml.Drozd domkář,

Diblík, Kobza mlynář,Kobzová Marie sestra,Mareš Jan domkář,Hroch Josef asi 3 neděle

Na Cotkytském katastru při přestřelce padli Šula z Crhova aVostrčil.Michal Ukrajinec,Jihoafričan
anglické armády.Ještě jsem do této rubriky zapomněl Káпка, který byl zastřelen Němci, které vedl
do zajetí.Za 1. svět. války zahynulo 48 lidí. 1945 bylo mrtvo z Cotkyle 18.

Hitlerovské posměšky.

Jde člověk po ulici, vidí ve výloze obraz Hitlera, zastaví se a praví: Ty tady dlouho nebudeš, ale tu
už ho drží gestapák.Ty kanálie, cos to říkal? A on odpoví, protože já ho koupím.

Rusové dále nepůjdou až po město Josefov, tam před městem je tabule Josef stát.

A nade mlejnem pode mlejnem Hitler se pase, vem Jeníčku ,vem flintičku, zabi to prase.

Neb svatý Václave, patōne Bemen und Méren, kdybys ty věděl co my teď žerem.

Někdo pověsil na plot zdechlou slepici a na lístek napsal. Raděj jsem si život vzala, než bych Hitlerovi vejce dala.

A podobných bylo více.

Pevnost Lutych vybudovali němečtí inženýři před 1. svět. Válkou. Dále Antverpy a třetí Danquerk Němci nedobili, tu na úzkém pásu při moři drželi Anglii. Němci křičeli, že za 14 dní bude po válce. Proto se vyhnuli francouzským opevněním u Verdunu a vtrhli do Belgie, která byla s válkou nepočítala, nebyla na ni připravena. A zatím Rusové vtrhli do východního Pruska. Tedy byli zase zaměstnání tam. Napřed měli smlouvu Itálie, Rakousko, Německo. Ale za války se k nim nepřipojilo Rusko a Francie, Srbsko. Později se připojila k Anglii Itálie k Rusku koncem 16 roku Rumunsko a nakonec se k Německu připojilo Bulharsko. To byl Trojspolek a Trojdohoda. Japonsko vystoupilo též po boku Dohody a vzalo Němcům ostrovy Hiangčau a Čingtaun, které Němci dobili na Číně 1899. Potom přistoupila k Dohodě Amerika a to už byly v bitvě více tanky a letadla. Po 1. svět. Válce byla nejmocnější Anglie, neboť jí náleželo půl Afriky, Indie, Austrálie, Nový Zéland, Saudská Arábie, Irák, Kanada, Britská Guiana a dalších mnoho ostrovů a Singapur. To vše teď nemá a co ještě má to drží na slabém špagátu. Též měla Cejlon. Ted' je z velmoci slabý stát.

Dále měly rozsáhlé kolonie Francie. Syrii a Tunis, A lžir, Kamerun v Americe Guianu, větší díl Maroka.

Za Rakouska žili v podruží na čísle 7 matka Vernerova, její dcera Josefa svobodná s dcerou Martou A sestrou Martou, byly to pracovité ženské. Když pekly kukuřičnou kaši, tedy přišly k nám, zdali by jim nedali trochu mléka neb podmáslí. Před 1. svět. válkou matka jejich zemřela a dcery se odstěhovaly do Německa. Po válce Marta jako vlastenka přijela a pracoval v Tesle. Zemřela na jaře 1966. Franta 1997. Nar. 1893. Marta se narodila v roce 1899.

V listopadu 1945 měla svatbu moje dcera Věrka. Vzala si syna mistra Tilla z továrny z Lukavice. Jeho bratr Jan chodil za holkou vyznání československého. Matka, ale jeho tomu nepřála, tedy se rozešli. A tu mi manželka říkala, vidíš jak jsem dobře udělala, že jsem tě neposlechla kdybychom já s Věrou byly u československé církve, tedy by Tilová taky nebyla dovolila aby si Tonda Věru vzal a tak dobrého muže kdoví zdali by našla. Pan Till měl 4 syny Josefa, Jendu, Tonda a Jaroslava.

Mojeho Mirka nebavilo rolnictví jak se v té době propagovalo mezi mládeží, že jen z těch nejhloupějších budou nejlepší. Ati chytří, kteří měli velký huby a udělaní aby byl narychlo velký počet komunistů to přivedli k roku 1968 -- 69. On nábor do strany byl, že každý má na vše přednostní právo a tak jim bylo pořád málo a když nebylo z čeho dávat, tak mysleli, že jim budou ze západu více přilepšovat a kdyby někdo na takového byl něco cekl, tedy na to jaksepatří doplatil. Mirek dělal v Pakovce napřed v Sázavě a ti, kteří nejvíce proti němu byli, ti jaksepatří komunisté, už žádný v JZD nepracuje. Když Mirka z továrny dostali, vyučil se traktoristou. Jednou na rovné silnici mu uletělo právě přední kolo, traktor se rychle převrátil přes hromádku štěrku, předeek traktoru proti předku vozu. Mirkovi nechybělo než 2 cm přirazit a měl rozmačkanou hlavu. Spodní čelist měl prasklou, 2 zuby vyražené. Byla mu ihned poskytnuta pomoc a odvezen do nemocnice v Ústí a z Ústí do Hradce Králové. Tam byl 3 neděle. V nemocnici jej byla navštívit Helenka, dcera Jana Krause, největšího sedláka z Krkonoš na Benecku. Má 5 ha více tam žádný nemá. Mirek Helena manželé

Děti Věra roz. 19. 5. 1954 s úspěchem končí zemědělskou školu.

24
Mirka 24.9.1957

Josef 19.3.1966

Vykládala moje snacha, jmenovala jej jménem, ale jméno už jsem zapomněl. Že u nich na Benecku dali rodiče studovat syna na kněze. On vystudoval, ale potom zešlel. Ale někdy mívával chvílky občas jasné., tehdy si jej chasníci dobírali. Františku, krom toho posvěcení, on si na tom mnoho zakládal, řekni nám, zdali je nebe a peklo. On řekl, to já nevím, ale dělejte na zemi dobře a nemusíte se pekla bát.

Manželčina prvního manželství zůstal syn Josef, ten si vzal děvče ze západní Ukrajiny, z kraje kudy jsem v roce 1915 též šlapal. Druhá světová válka jejich rodinu rozvedla. Jedna dcera je zde v Československu, druhá byla dána na práci do Německa, tam se vdala a s mužem potom odjela do Ameriky a tam se rozvedla. Třetí si vzala Poláka tam z blízka a zabrali si v okolí Vratislavy a bratr Štěpan je na domovském čísle na Ukrajině. S bratrem Štepanem se sešla když jí napsal, že navštíví sestru u Vratislavy, by přijela a ještě jeden bratr je v Československu pochován v Opočně, kde onemocněl a zemřel na tyfus. Matka tam tehdy byla v uprchlickém táboře v 1. svět. válce, tak si představte, co ten lid musel vytrpět. Sestra Kateřina psala z Ameriky: Travel service of gifts to European countries Atlantic travel bureau 1824 ves Chicago avenue. Kaplan asistent manager Teodor Tokoj. Já jsem tento list ve jménu vaší sestry Kateriny, která přišla do mého úřadu. S prosbou o pročítání listu a odpovídá vám. Drahá sestra s rodinou, mnohokrát děkuji za tvůj tak pěkný list, škoda, že nepíšeš po ukrajinsky. Abych tak mohla sama počítat. Každému jiné osudy, tak s mojí osudom. Ozenila som se roku 1945 v Německu. V roku 1951 som prišla do Ameriky do tejto bohatšej země. Zde som mala tolko nádeje na šťastí, ale osud se obrátil proti mně a neostalo nic iné jako se rozejít s mojí bývalým manželom. Rozišli jsme se v roku 1955, ostali mi svaka chlapi. Ony než dorostou se starám. Ráno ich zavedu do školy a potom se ponáhľam zarobit nějaký ty dolare. Moje manželství nebylo dobré, skoro od samého počátku a pritom bití a pití a ještě iné špatné věci, zvolila som byť sama a věnovat se svojím dětem, ktoré tak milujem. Ráda by som vedela jako si sa dostala do Čech, keď já už som myslela, že ty už nežiješ. Doufám, že mne o tom později napíšeš. Kéž byla ráda, keby ta naše maminka chcela ist k tebe co by bolo lepšie aj mne. Bola by som spokojnejší. A bylo by lepšie aj jej pomoc. Pevne verím, že se tak stane. V krátkej době. Ešte raz ti ďakujem. Za tvój list, ale mě nejde do hlavy proč tak bídně vypadáš. Budem sa snažiť poslat ti nějaký balíček jestli mi dáš vědět, co by tak bylo třeba. Víš, nemám toho mnoho. Ale ráda pomôžem, napiš mi ještě, co tvój manžel je jediný v rodině. Na – Piš osud tvojeho života. Budem sa tešiť na tvój list v krátkej době. Srdečně Ťa pozdravujem, jak tebe tak celou tvoju rodinu a ostávam tvoja sestra Katarina Yhavzi-luk Chicago Avenue 1910 w Chicago 22 I I U S A .

Všeci sourozenci Štěpánky umějí číst a psát jen ona neumí. Ale Kateřina neumí česky, tedy si to nechala napsat v kanceláři, kde je nějaký Kaplan. Já to psal tak, jak to bylo napsáno, právě kde je háček, tam jsem se zmýlil, bylo to psáno na stroji. Háčky a čárky nemají.

Červnu 1945 jsme se přestěhovali do Lubníku. Bylo to 15. 6. Napřed jsme na tom hospodařili jakožto národní správci a v 48 nám byla přidělena půda do vlastnictví. Obytné stavení a inventář 8 ha 30 arů polí bylo odhadnuto za 75 000, za pole 45 000 ostatek za inventář. V 50. se začaly zakládat JZD. Lidem se do družstev nechtělo a hleděli ze zemědělství zmizet. Na polích se pracovalo ledabyle. Co dělali s koňmi, když dojeli k mezi, si vždy posedali a nadávali, takže to vyšlo na 3 Kč na jednotku. A když neaktivnější odešli, začalo se již v družstvu lépe dařit. Též pánům továrníkům se

majetky zestátnily. Do 48 měl takový továrník moc kohokoliv z práce vyhodit na dlažbu. Proti hromadnému vylučování bránili se dělníci stávkou. A kde byli továrníci Němci neb Židé, a těch byla většina, aby posílali svoje děti do německé školy, jinak pro ně neměli práci. Též banky, hutě, byly vzaty do správy státní. Zavedlo se pojištění starobní od 60 let, kdo 25 let pracoval dostává penzi a kdo utrpí úraz, že je z práce vyřazen, dostane penzi invalidní. Kdo má částečný úraz, třebaš jednu nohu, ten dostane kolík je mu možno si přivydělat. Též péče lékařská, nemocnice, lázně. Též domovy důchodců. Odvoz do nemocnic. Též stát platí učně a studenty. Matky dostávají příspěvky na děti. A kdo nechce pracovat, nemusí, a kdo chce, práce pro něho jest. Když jsem byl kluk, vykládala moje teta: chalupník jménem K. si nechal vyhotovit doklad, když otec přepouštěl usedlost synovi. Jídlo u stolu, též jednu třešni. Tedy jemu dávali jídlo na stůl a sami jedli u kamen, též třešni tak velikou, že na ni nikdo z mladých nevylezl.

V Brníčku u Zábřeha žijí manželé Rabenseiferovi, už důchodci, každý zvlášť hospodaří, u jednoho stolu jedí co si každý zvlášť uvaří, každý na své pulte a když náhodou se miska octne za hranicí čáry, tedy to jeden druhému odstrčí z jeho hranice. On se nají, dá misku pod stůl, tam už ji kočka vylíže, že je jako křišťál. On je samouk, opravuje hodiny i všecko, co jest ze dřeva neb železa. V 71 roce jej jeho manželka nechala odvézt do Šternberka. Tamní primář jej poslal po zjištění domů, že je zcela zdrav a žádné léčení nepotřebuje. Konečně v lednu podali žádost o rozvod. Bylo seznáno mnoho svědků, ale slavné soud je všechny vyhnal a tak už myslím budou muset to manželské járho táhnout až do smrti.

Též jeden mladík tam odsud dostal chřipku a jeho matka, velice zbožná, místo do postele jej hnala do kostela. Potom dlouho byl nemocen a zešlél. Šílený přišel do hostince a řekl: Bůh otec žádá abys mě nalil půl litru piva. Ted' chodí do obchodu nakupovat. Co má přinést má napsáno na papírku. Z nikým ani s obchodníkem nic nepromluví a jde domů. A takový to byl nadějný chlapec.

Bývalí naši sousedé Klugovi se odstěhovali do Nového Jičína. Jede nic nevidí, ale všechno dělá tak po paměti, všude jej vodí pes, on naseče trávy králíkům. Jednou též chtěl syn pořežat jablono v zahradě, postavil si žebřík a když byl navrchu na žebříku, žebřík se svezl a on ubožák se octl u souseda v zahrádce v kefu. Oni Ti manželé žili jak pes a kočka, jeden na druhého vrčí, ale mají dobré děti. Chtějí by šli k nim, ale oni ani slyšet nechťejí a raději jeden druhému ztrpčují život a on si dělá naději, že ještě bude vidět. A ten druhý je do smrti invalida na srdce. Zabývá se modely letadel a lodí, hodin, používá k tomu materiálů, které sežene leda na smetisku. Též jich tam byli navštívit a chtěli od něho koupit jeden model z ostravské televize, ale to zanic neprodá. My tam byli na Velikonoce 1972.

A ted' budu sledovat úspěchy a neúspěchy vnuka Pepíka, kterého mám nejbližší na očích.

Mojemu vnoučkovi byly 3 roky a už uměl nadávat. Volala na něj dcera od sousedů přes silnici. Pepíku, proč jsi nepřišel do školky? On cosi tak polohlasitě zabručel a ona se ptá co a on jí odpoví americká opico.

Je polovina února, školka je zavřená kvůli nemoci. Tu mne poprosila snacha, bych pohlídal Pepíčka. Ale Pepíček tehdy zlobil. Já mu dával papír aby si stříhal a když měl všecko postříhaný, tedy jsem mu říkal by více nic nestříhal, ale on vzal sešit a začal stříhat ten. Tak jsem mu dal dvakrát tím zešitem po hlavě, on s velkým řvaním skočil pod postel a tam mě spílal, že už víc ke mně nepřijde. Potom už šly děvčata ze školy, tedy pravím: spakuj si svoje věci a táhni dom. A on a já nejdu domů, vyběhnu na ulici a skočím pod auto. Ono to vůbec nebolelo, neboť zešit měl tlusté desky, ale on z lítosti, že byl ode mne bit. Byl starý 5 let.

Podruhé nejstarší vnučka odebírala Květy. Vnouček mi přišel říci: pojd'te na televizi. Na televizi chodím k mladým. Viděl u mě Květy, zrovna na mě spustil, dědo proč to berete, ty nejsou vaše a Věra je má ještě čist. Ta vám dá, copak jste tak na hlavu padlé?

A potřetí zase pro mě přišel a říkal mi, či je to papír na okně. A jámu říkám, to je oznámení na bohoslužby. A půjdeš na bohoslužby? Jestli bude pěkně, tedy půjdu. Tak to dej mě, já to vokážu tatínkovi, může jít též. Já jemu pravím, že nepůjde, ale on praví, že půjde, tedy jsem mu jej nechal. Potom mi ještě řekl dědečku. Bud' rád, že mě máš, víš když něco zapomeš, já ti to aspoň připomenu, víš, maminka je taky zapomnělivá. Když jí řeknu přines mi z obchodu bonbony, řekne, že zapoměla.

Děti si ponejvíce hrají u potoka a nádrže. Do nádrže hází kamení, lezou po zábradlí, po potoce pouští kousky prkének neb dělají hráze. Já jsem jich tam odsud honil, ale není to nic platné. Když jsem

byl v Brníčku, zase tam lezly u té výpusti a Pepík tam spadl, ale bylo hodně vody, vlna jej vyhodila a on se zachytil vevnitř prken, a děti, jak tam spadl, všechny utekly až na Zouharovou, ta to přišla říci. Věra byla právě doma, tedy ho vytáhla, kdyby mu byly strnuly ruce, tedy by se utopil. Byla to ta, které kdysi nadával opice.

Jednou zpívali v televizi píseň Již se podzim blíží. Já si ji druhý den pobrukoval a on mi do toho vpadl a zrovna krásně už se podzim blíží, už, už to cejtim v kříži. Když nám bylo 20 let, býval svět jako květ. Ted' se hochu se vším lič, ted' už je to fuč. A jak krásně dle noty to zazpíval. To bylo v únoru 1972, tehdy mu bylo za měsíc 6 let.

Dne 10.3. přišel, dědečku, máte jít na televizi a já pravím, až si to dočtu a jemu se to zdálo dlouho, tedy mi praví, tak už pojďte, vy nic jinšího neděláte, jenom pořád čtete.

Když už chodil 14 dnů do školy, tedy se jej ptám, no, jak se ti Pepíku líbí ve škole, on mi odsekl, nelíbí. Učitel jenom pořád mluví a mluví a nic z toho. Doma na úkoly nedbá, na pololetí měl dvojku, ale kdyby nebyl k úkolům dotloukaném a stále hubován, tehdy by to měl ještě pod pětku. Jak přijde ze školy, už hledá kamarády, neb oni jeho a už je pro něj ráj. Byl jsem u holiče, spolu s Langrovýma na sýpce sházeli pšenici na hromádku pěkně doprostřed a prali do toho cepama až pšenice litala Bůh ví kam.

Pan učitel mu říkal, na vše ostatní jsi chytrý, ale na učení hloupý. Na potoce staví přehradu a přes cestu natáhl špagát aby až někdo pojedje na kole spadl. A to pokaždé dostává.

19. 6. Pepík dělá lotroviny, už se učil kouřit.

Dále vzal otcovi průkazy: řidičský a spořitelní knížku do školy. Po druhé zase klíče, inu hloupý kluk.

Rád pracuji, pomáhám, ale všechna moje práce je přijímána tak jak zbytečná a já s ní. Mladí berou vše co my dělali za zastaralé. Luční seno my alespoň dvakrát dali do kup, ale když k nám přišla mladá, tedy bylo jednou v kupách a uznala, že už je suché a jetele zase několikrát kopčila, takže lístky, to hlavní z toho, opadaly. Syn Mírek posekl a vymlátil kombajnem oves a já se jej ptal, zdali jej bude zrovna vázat a on řekl můžeš, ono to na patře doschne. Navázal jsem 68 otýpek. Když přišla snacha z práce, cože se nezeptám, tak mokrou že to vážu a že až to uschne by to byli nechali svázat lisem. My když jsme sami hospodařili, tedy jsme nechávali 4-5 dnů v panákách, ale to bylo hlavně kvůli zrnu, by na sýpce nestuchlo, ale toto byla jen sláma, ta byla suchá už ve stoje, neposečená. Ono kdo chce psa bít, ten si hůl najde. Ve slámě nebyla ani hrstka trávy. Takový je úděl starých lidí, jestli si myslí, že mě tak dělá dobře, tak přejí aby ají jí tak činily.

Různé vzpomínky a odchod ženy

Barevná televize byla zavedena 8.5. 1973

Vývoj automobilismu za Rakouska – Uherska roku 1895 byl vyroben 1. automobil v Čechách v Mladé Boleslavi Později v Kopřivnici a v Praze.

V roce 1967 jsem dostal chřipku a po ní zápal pohrudnice a zánět průdušek, též moje manželka byla na zápal plic. Ona týden spíše a mě za týden odtáhl doktor Široký od kamen. Tedy jsem byli v nemocnici v Moravské Třebové zároveň. V nemocnici byla uklízečka, která upoutala moji pozornost svým postojem k práci, kterou tak poctivě a svědomitě vykonávala, že bych jí co se mě týče udělil rád práce. Jednou jsem vykládal svému sousedu na lůžku, kterak jsem byl za války v Bukovině u Černovic a ona pravila, tam je pravda pěkný kraj a já jí pravím, jak vy to víte? On můj tatínek byl zbrojmistrem, tedy opravoval zbraně za frontou a maminka a my děti probíhaly vše vůkol.

V roce 1961 vzlétl 1. člověk do vesmíru a dále pak soutěžili Rusové a Američani k prohlíd-

47
kám Měsíce .Prvním byl Rus Tatarin Jurij. Zabíjel se při přistávání na zemi.

V roce 1935 jsem poprvé poslouchal radio na úmrtí presidenta Masaryka. U nás zavedeno v roce 1923.

Televize se u nás zavedla v roce 1953. Na vynálezu televize má největší podíl Ital Marconi.

U nás v Lubníku se asfaltovala silnice v roce 1965 a poboční přípojky. V dubnu 1973 po vesnici i veřejné cesty. V dubnu 1973 se buduje výbojkové osvětlení. Též obecní rozhlas zaveden 1950 a tím přišel o obživu policajt s bubnem.

Za bývalé republiky se do novin netiskly žádné obrázky jen do Humoristických listů neb Světa zvířat. Za Rakouska se v obchodech dávalo do obyčejných nepotištěných a nepomalovaných jako dnes.

Kolem roku 1870 byl Italem vynalezen fotografický přístroj a první a první byl fotografován italský král Hubert. První gramofon s klikou jsem viděl v roce 1903 na Drozdovské Pile.

Po roce 1910 hrály v hostincích písně k tanci v tom bylo 10 písní, když tam vhodil 20 –ti haléř tedy přebral jednu píseň. Byla to skříň jménem Dalibor.

Když jsem přišel do Přerova, byl jsem poprvé na kině. To bylo v roce 1913 byly tam zrovna dvě kina. Boudy s prknem a na sezení též prkna. Jedno mělo jméno Olympia a druhé Orania. A za dva roky už byly pro ta jména postaveny paláce. Též v roce 1913 pořádal František Křížík výstavu v oboru elektřiny, za což získal patenty. V Lanškrouně i jinde se ještě dlouho svítilo plynem.

Když gestapo u nás zatýkalo Jana Kováře, Vlastu, Josefa Hrocha, tu noc se mi zdálo, že gestapo jelo po poli tímhle směrem. Jak jsem se probudil, tedy jsem to manželce říkal, a aby se tam šla ihned podívat a skutečně se mi sen splnil. Kovárovi a Hroch Pepík byli odvezeni gestapem.

Když jsem byl kluk kolem roku 1913 se u nás ještě hodně ručně tkalcovalo a skoro v každém druhém stavení byl tkalcovský stav.

Po roce 1910 začali u nás větší sedláci užívat strojů a ruční a žentourové mlátičky od roku 1920 poháněné benzínovými motory, potom tímže pohonem sečkovice, okružní pily a koňskými potahy táhané stroje na brambory a secí stroje.

Narodil jsem se v Cotkytli č. 5. Moji rodiče pocházeli z čísla 6. Na čísle 5 byl nějaký Pavel, Ten byl kmotrem dědečka a jeho bratrů. On neměl děti ani blízkých příbuzných tedy usedlost mojemu dědovi prodal. Budova byla postavena roku 1822 tedy po válkách s Napoleonem. Celou střechu, krovy a opravu zdí v roce 1967 postavil bratranec Jakub Verner, který v roce 1968 zemřel. Můj děda měl ještě bratry. Jeden sloužil na vojně u hejtmana za důstojnického sluhu. Když měl být propuštěn, povídá mu hejtman : kdybys uměl číst a psát, vzal bych tebe za správce, ale, že neumíš, můžeš u mě být panským kočím. V roce 1955 byla na rekreaci u Hýblů pod Jedlím, která přišla do Cotkytle v neděli ke kostelu, oblečená jako teď na rekreacích bývají, a představila se, a že zde jsou její příbuzní. Ten člověk jejím příbuzným též byl jenom že o tom neví neb nechce vědět. Ona se představila jako pracovnice národního výboru z

38
Blanska. Ten jistý vykládal, že byla nahá a bratra litoval, že se sní nemohl seznámit neb od matky slyšel o svojim strýci vyprávět. Když tu usedlost koupili, nastaly jim soudy o hranice. Na hranici stála na mezi hruška, tu hrušku si prisvojovali u Pecháčků a patřila nám až tomu Bůh udělal přítrž a hrom hrušku roztříštil a potom už byl konec soudů.

Můj děda měl dva syny a tři dcery. Josefa, Matouše, Krystinu, Annu a Františku. Josef na vojně při koupání utonul. Matouš byl vyučen ševcem a zemřel na souchotiny. Moje teta Kristina měla šest dětí. Kristinu Josefu a Boženu a syny Jakuba, Jana a Jaromíra. Jaromír studující bohosloví zemřel v 17. roce svého věku. Anna moje matka brzy zemřela. Můj nemanželský otec byl Jokl, rychtář v Chrově. Později propadl alkoholu. Františka zemřela mladá též na tuberkulozu.

Kristina Jurečková se provdala za Jana Verneru od stráně.

Syn Jakub Verner 25.7. 1896 +1966

„ Jan manželka Božena Sedláčková

„ Jaromír

Dcery Kristina Hanz Hiler z Hamburku

Josefa 14.3.1898 manžel Stanislav Navrátil z Kosova

Božena 25.1. 1908 „ Bajer Štěpánov

Jakub a manželka Anna

Jeho děti Josef 5 dětí Janoušov

Jeník lesník

Jaromír na usedlosti v Cotkytli

Anička Petr inženýr

Mařenka Vymětal z Nákla

Bajerová Božka syn František hodinář

Dcera Mařenka Dostálová jeřábničí bývalý chalupník v Horce nad Moravou

Božiny vnuci Bedřich, Staněk Mařenka

Kovář Josef manželky syn z prvního manželství 19.7.1919

Manželka Štěpánka Kretová 17. 4. 1919 obec Nemjač. okres Lvov Ukrajina

Děti Josef Kovář 15.3.1946 manželka Marie roz. Šperlíková

Milan Kovář 24.1.1948 „ Zdeňka roz. Kubičková

Ivan Kovář strojní mechanik 17.6.1956

Pepka Navrátilová

Synové Miloslav, Francek, Staněk, Jaromír Boženka, Cecilie

František Kovář 1.8.1847 + 8.5.1930 manželka Tunová Ludmila 27.11.1852 + 8.5.1930

Syn Josef 8.10.1891 + 3.7.1924

Anna Hetzlová moje manželka 18.1.1899 + 13.3.1971

Jureček Jan 8.3.1893

Děti Věra Jurečková manžel Antonín Till syn Antonín manželka Miroslava Durdíková

Syn Petr můj pravnuček

Syn Pavel Till tragicky zahynul

Rodný a křestní list Jaromíra Jurečka v Cotkytli nar. 22.10.1934

Důstojný pán Jindřich Slouka farář Otec Jan Jureček domkář v Cotkytli nar. 8.3.1893

Syn Anny Jurečkové dcery Matouše Jurečka rolníka v Cotkytli a jeho manželky Mariany

Thunové z Cotkytle

Matka Anna ř. k. nar. v Cotkylti 18.1. 1899 dcera Jana Hetzla domkáře v Cotkylti a jeho manželky Mariany Chládkové z Herbortice
 Svědci Verner Jakub rolník v Cotkylti 5 Anna jeho manželka
 Porodní asistentka Marta Fingerová z Lichtenštejnu
 Opsáno z výtahu z matriky
 Československá republika země moravsko-slezská pol. okr. Zábřeh Šilperk Matrika Cotkyle
 Sv. str. 213 nar. 8.3. 1893 křtil Josef Klemš Jan Jureček Cotkyle 5
 Jednací číslo 421/45 arcidieceze Olomouc děkanství Šilperk farnost Cotkyle
 Anna svobodná dcera Matouše Jurečka sedláka v Cotkylti a jeho manželky Mariany
 Knápkové náboženství římskokatolického
 Porodní asistentka Anna Matějková Herbortice č.13
 Kmotři Jan Altman domkař v Cotkylti a jeho manželka Barbara
 Oddán 26.4. 1926c Cotkylti
 Vystoupil z církve 7.4.1936
 Opsáno dle výtahu z matriky římskokatolický úřad v Cotkylti
 8.11. 1945
 Farář František Jašek z rodu Josefa Kápka sedláka v Cotkylti dosvědčuje ve farním chrámu
 páně v Cotkylti byli oddáni 26.4.1926 farářem Jindřichem Sloukou před svědky Navrátillem
 Stanislavem domkářem v Kosově a Hynkem Jarmarem dělníkem v Hoštejně č.12
 Ženich Jan Jureček obuv. Pomocník syn Anny Jurečkové dcery Matouše Jurečka a jeho
 manželky Mariany Thunové nab. ř.k.
 Nevěsta Anna Kovářová vdova po Josefu Kovářovi domkáři v Cotkylti 3.7.1924

Anna Hetzlová Josef Klemš farář
 Roz. 18.1.1899 v Cotkylti č. 188
 Hetzl Jan domkař v Cotkylti a jeho manželky Mariany Pospíšilové ř.k.
 Mariana dcera Josefa Chládky a jeho manželky Kateřiny Kobzové
 Josef Chládek domkař v Herborticích ř.k.
 Porodní asistentka Kristína Purkertová v Cotkylti
 Kmotři Josef Suchomel domkař v Herborticích a jeho manželka Viktorie oddáni 26.4.1926
 S Janem Jurečkem
 Farář Jakeš
 Arcidieceze olomoucká děkanství Šilperské farnost Cotkyle

Myslel jsem již, že jsem nejšťastnějším člověkem na světě, ale v roce 62- druhém manželka dostala chřipku. Bylo to při mláčením obilí. Ona myslela, že bez ní se to nevymláčí, musela vytrvat. Od těch dob trpěla zádechou. V 67 roce onemocněla na zápal plic a za týden po manželčině odvozu do nemocnice odtáhl doktor Široký i mě na zánět průdušek a zápal pohrudnice do Mor. Třebové. Tak jsme tam byli spolu, ona 3 neděle, já 14 dnů. Na Štědrý den nás pustili. Manželce špatně zabíraly injekce. To bylo zahojeno, ale záducha byla horší. Za dva roky jí začaly otékat nohy. Zavolali jsme lékaře Pokorného, ten jí řekl, ale bábi to nic není dáme vám tablety a do 5 dnů bude otok dole a na povzbuzení jí dal kyslík. A nakonec, tuším 5. března jí začaly nohy otékat a nechtěla nic jíst. Volali jsme znovu lékaře a ona si stěžovala na dech. Já říkám, nic nejl. On říká: bábinko, dáme vám tablety, ona se ptá jsou hořké? On říká jsou. Ona, já je teda nechci. Tedy vám dám takový sladkokyselý, ale ty nejsou tak účinný. A bude jaro, zase sluníčko a budete běhat jako čamrda. Ona tím chlácholením a ukonejšena se dala do jídla a potom za dva dny zase přestala a nevzala vůbec nic do úst, tedy jsem volal opět lékaře. Kroutil nad ní hlavou a říkal, vás ještě na nohy postavíme, ale to bych sem musel jezdit častěji. Potom mě vyvolal ven a říkal abychom ji zavezli do nemocnice, tam, že mají rentgen

a mohou se jí lépe věnovat. Vrátil se k ní a říkal, že jsme se uradili dát ji do nemocnice a ona říkala ne. Konečně jí začal vysvětlovat a ať si vybere kam by chtěla, tedy se rozhodla pro Moravskou Třebovou, tedy svolila. Celý život naříkala na bolení hlavy. Paměť měla výtečnou až do konce. Všecko měla na svém místě v pořádku složeno a kdyby se byl někdo do skříně podíval a nechal někde a nechal někde rožek jak ona to měla jinak, hartusila. Košile a spodní prádlo každému k převlečení přichystala. Já potom jsem žasl když jsem otevřel skříně, co ona všeho má. Též čich měla moc dobrý, to když ráno ke mně byl někdo přišel a kouřil, ona když přišla po poledni dom, tedy řekla, kdo tu zase načmudil. Do její práce, prádla a vaření nikoho nepustila. Myslela, že bez ní se nic neobejde, až poslední prádlo jsme prali spolu. Když jsem žehlil její spodničky a košile, tak mi říkala s tím se nežehli. To mě učila umývat nádoby. Dříve mne to neučila, teď nemám paměť. Tak jsem zkoušel a nepřeji žádnému učňovi takového mistra. Už jsem myslel, že budu muset z učení zdrhnout. Ještě ve čtvrtek jsem utíral kastrolek a ona mě říkala, ten na nic neber. A já už teď ani nevím, zdali byl černý nebo modrý. Před 4 lety mi říkala až já umřu, nevím co s tebou bude. Vyprat a uvařit neumíš, neumíš nic. Ty bys nejlíp udělal kdybys šel ke Štěpánce, ta by měla s tebou strpení. Když jsem šel do nemocnice, plakala. Když něco lepšího přinesla, vždy to rovným dílem rozdělila pro všechny, třeba na ni nezbylo. Děti vychovávala aby byly platny lidské společnosti. Říkávala špatní rodiče dobré děti nevychovejí. Se všemi sousedy žila v dobré schodě a nikoho nijak špatně nepojmenovala. Já byl jak se říká pod pantoflem, ale nechal jsem jí to, poněvadž pod jejím vedením nám žádná škoda nevzcházela. Zemřela to podle římského hřích, ale ona žádný hřích neměla a každý den vnitřně rozmlouvala s Bohem. My jí nechtěli ničím naznačit, že se blíží konec, ale ona to sama dobře věděla a nerada ze světa odcházela. V pátek ráno jí snacha přinesla čaj, ale to už se nemohla lžičkou do úst vzpřičit a skoro nic nenabrala. Tedy jsem jí vzal do náruče a dával jí lžičkou, ale ona nic nepřijímala a koutkem jí to teklo ven. Tedy jsem jí říkal, tak mi řekni, co mám s tebou dělat. A ona povídá, ještě chvilku mě nechte mezi vámi. Z počátku jedle co jsem já uvařil a potom ke konci co uvařila mladá. Zůstalv církvi římské, ale chodila též na bohoslužby československé a byla též jako kmotra dětem československým. Jinak nebyla ráda, když jsem kde chodil. Mezi ženami měla mnoho přítelkyň. Ty jí k svátku a narozeninám posílaly mnoho pohlednic, ona když odepisovala, připojila k tomu veršíček z Českého zápasu. Pohřeb chtěla prostý, ale my poslali úmrtní listy známým a přátelům a všichni z domovské obce odkud jsme se v 45. roce vystěhovali, přišli. Přišli bývalý, kteří se vystěhovali před 25 lety. Takže pan farář děkoval za velikou účast a hlavně řekl: málokdy se stane, aby před rakví šli 3 předsedové národních výborů. Též k tomu přispělo obstojné počasí. Ale všechna sláva polní tráva, jí už nic nebolí.

23.9. zahynul na ulici blízko domu, když jel z práce, můj vnuk Pavel. Před ním i za ním jely auta, on na motoře mezi nima. Tu přijelo auto značky Robur, myslelo, že jest tam volné místo, tedy chtělo předjet a vrazilo do něj. Byl ihned mrtev a zpopelněn. Pohřební výlohy platil majitel Roburu. Pohřeb 27. 9. 1971.

25 Kč odvoz do krematoria, 252 Kč hudba, 84 Kč zpěv, 11 Kč dotisk, 270 Kč věnec s nápisem, 10 Kč kyticky, 120 Kč autobus, 3 366 Kč bílá rakev, 25 Kč zapůjčení obřadní síně, 2460 Kč krematorium, 1640 Kč doprava rakve, 675,40 Kč příprava do rakve.

Byl to snaživý žák, úspěšně složil zkoušky. On tak mladý a já tak docela zbytečně jsem dobelhal k prahu stáří.

Jednou byl jsem na pouti ve Štěpánově u Olomouce. Vykládala nám sestřenka, zde v sousedství přijel na návštěvu na motocyklu a když se chystal nazpět, zdržovali ho, ještě pobud', vždyť ses u nás sotva otočil a on pravil, já tam musím být, tedy spěchal. Sotva vyjel na silnici, strefil se s autem a již byl tam kde nechtěl být. Srazil se s autem a byl mrtev.

Bratr Pavlův Tonda je vyučen strojníkem a oženil se s Miroslavou Durdíkovou 29.12. v Olomouci. Jeho synek můj pravnuček má 2 roky a 9 měsíců, chodí do školky.

26.3. zemřela maminka Antonína Tilla a babička Tilla mladšího po dlouhé nemoci v Lukavici

č.59 ve věku 81 let pohřbena ve Zvoli rok 1971. Otec mého zetě zemřel v roce 1955 manžel zvrchu zemřel.

V Cotkytli žije už mnoho let nějaký Osladil .Nedlouho po přijetí z vojny ho matka poslala aby natrhal pár višní, mnoho se mu nechtělo, ale poslechl. Vylezl na žebřík, spadl a přerazil si páteř, od těch dob se na nohy nepostaví, musí sedět neb ležet, již kolik let. Jedenkrát dostal pekáček smaženice a jak měl pekáček položen na stehnech, takový kulatý dýnko se mu na stehnech vyškvařilo a on nic necítil.

Kolem 20. března 1973 vypalovala starou trávu 77 letá Marie Rýznarová. Byla sama blízko státních lesů. Jejího muže gestapo chytilo při přechodu jugoslávských hranic. Otec její se hodil do minulého tisíciletí, žádný spěch. Jedenkrát přišel ke mně, zdali bych mu nepřišel podrážky a že

by si na ně počkal, tedy jsem mu to slíbil.On se vyzul, lehl si na zem na podlahu a chrápal.Když se probudil, měl jsem já už podrážky přibitý.Ale on měl možná rozpočtený čas volný na dyl, tedy si vzal knajp a oškrábal si knejpem chodidla od spodu, obul se, zaplatil a šel.Lidé říkali,že byl vyučený kolář. Práci prý dělal pěknou pevnou, ale čím dále méně pracoval a lidé se od něho nedočkali nic. Lidé říkali, že ve dne lehává v bečce s peřím v košili. Jedenkrát tahal s manželkou brány na poli a šla tam svobodná mládež, kluci a jak oni vláčejí s "lucernou, začali po nich házet hrudami a šterkem.On začal křičet, zatracení holani, stará pod dom a ostalo pole nedovláčené.

Majer Jan držel si koně a do roku 1960 vozil mléko do mlékárny a v nepřehledném terénu přelíval mléko z cizích konví do svoji.Když i při takovém přihrabování dluhy vzrůstaly, potom na tom měla vinu vláda i všichni ti,kteří tento stát vedli. Tu stará Majer říkával: tam v Rusku byli pašáci, ti uměli s takovými lumpy zatočit,ale když si jeho syn po 45. zabral veliký pěkný statek a když to zase dávali do kolektivizace aby všichni měli stejně.Ale ti, kteří měli málo, ti už ničeho nepožadují a zůstali z nich jen ti, kteří žijí životem správným. Jsou to 3 synové a 3 dcery.Pole jsme měli z polovice na stráni, než jsme se zmohli na krávy, tedy se zapřáhly manželka a její 67 letá matka do hákoviska neb bran, náradí bylo dřevěné. V druhém roce jsem koupil jalovici a učil ji tahat a v 5. roce hospodaření jsem již měl 2 krávy v ceně 6 000 a též za tu dobu pozbyl 2 prasata, v 42. roce krávu.

My bydleli na samotě, nejbližší souseď od nás 20 m dále 300 a 500m.A hustěji obydlená část vesnice byla od nás 2 km,tam jsme chodívali do školy.

SMUTNÁ ÚDOBÍ NACISMU

Veselé bylo nadšení, když na jaře při mobilizaci naší armády museli se nacisté stáhnout od od hranic a s jakým nadšením nastupovali, když vlast volala podruhé a pak s velikým zklamáním ustupovala od hranic.Kdy všecken lid volal, dejte nám zbraně! Jak nás zabírala německá vojska já jsem z domu nevyšel, manželka též ne.Příchodu vermachtu chtěli Němci z vedlejší využít k provokacím, ale naši se nedali strhnout.V obchodech bylo všcho plno a Němci zaplnili obchody a kupovali bonbony,látky, kůži a vše možné a zasílali do Rajchu. My Potom na vše dostali lístky z větších skladů vyváželi zboží auty přímo do říše. První vyhláška zněla odevzdat stříbro, zlato jakož i stříbrné mince, zbraně,poslech zahraničního rozhlasu na to vše byl trest smrti.V obci byli vybráni zasloužilí občané,kteří svými hlavami měli ručit, že se Němcům nezkříví ani vlas na hlavě. Z řad Němců byli dosazeni jako starostové,kteří měli více českých starostů pod sebou takzvaní Leiterové.Českým starostům zbyla jen odpovědnost, psí služba. Četníkem u nás byl sudeťák Polzer.Když se s někým setkal a nepozdravil ho, tedy jej vrátil a musel se s ním znovu setkat a říci heil hitler.To bylo veřejné ponižování a já abych nemusel se s ním stýkat, raději jsem seděl doma.Kde bylo co k vyřízení, tam jsem poslal manželku.První zimu dostali nezaměstnani podporu.A to se jim dosti zamlouvalo. Podpora se

Vyplácela v Šilperku. Ještěden náš občan měl 4ha pole a držel si malého koníka. Zapřáhl do saní a jel si do Šilperka pro podporu a nazpět ověšen párky a cerbulatky kolem krku. V39. už museli do Rajchu stavět autostrádu. A též chválili, ale někteří nařikali na bolest žaludku a břicha, což odůvodňovali tím, že se vše moc mastí. Mnozí už do Rajchu nešli. Byl u nás asi 19 letý mládenec jehož otec byl notorický pijan, nebylo co jíst a táta jej poslal krást. Ukradl slaninu a tak přivykal, též měl podíl na likvidaci továrny Globus odkud odnesli řemeny. Ale za Rajchu o něm nebylo nic slyšet. Zaobíral se přenášením obuvi přes protektorátní hranice do Sudet. Též já jsem si u něj zakázal aby mě přinesl, jenže tehdy byl s nákupem chycen a zboží mu odebrali a já s ostatními, kteří mu přenos svěřili, přišli o peníze. V39. vyhořela usedlost manželů Brosenbaufových. Byli to starší lidé a málem uhořeli kdyby jich nebyli sousedé vytáhli. 2krávy tam uhořely. Ze žhářství byl podle nacistických zpráv usvědčen onen Fabianek, prý tam byla stopa od lyží a kradl prý tam mouku a kroupy a aby zahladil stopy, tedy to zapálil. Při prohlídce doma u rodičů prý si vyráběl sirky na dlouhých dřívkách, které namáčel do síry. Tolik zpráva nacistů. Byl popraven sekerou.

Na Ládku měla národní jednota rozhlednu. Občerstvení tam obstarával Josef Sedláček, který měl u rozhledny kousek pole. Předsedou národní jednoty byl zábřežský knihkupec Patka. Paní Patková přijela a přála si občerstvení. Kluk byl tehdy 12 letý velice inteligentní. Táta jeho sekl Oves. Tu na něj kluk křičí "Táto pod' dom, je tam jakási baba a chce žrat". Tento synáček se vyučil zedníkem. Za Rajchu byl nasazen na práci do Německa odkud utekl, že bude raději doma o suchých bramborových slupkách. Od těch dob se skrýval. My dělali u Hrochů a paní Hrochová žasla jak se jí rychle ztenčují zásoby v komoře. A když se večer přivezly dvě fůry obilí do rána byly složeny. Ve dne přespával v obilí a Hrochů Pepík mu tam nosil jídlo. Jedenkrát v žitě spal, Pepík na něj promluvil, on se lekl a namířil na něj. Pepík na něj „co to děláš, blázníš?“ Ve dne často střílel srnky a zajíce, ač ho lidé varovali, nedal si říct.

Na šilperském katastru v lomu, jehož majitel Němec měl vedle lomu louku. Bylo jí třeba posíci, tedy nesli na ramenou kosy. U cesty jeden z bratří utrl kytíčku. Tam v poli mezi lesíčky vedla polní cesta a u cesty byl kříž. Tam ukřižovanému kytíčku položil, za sekáči se vynořili dva cibulákové, jeden z nich kytíčku sejmul. Přišli do lesíčka, tam ze zákrytu vystoupil četník, žádal legitimaci, ale ten místo legitimace vytáhl revolver a vpálil mu ji do hlavy, byl namísto mrtev. Druhý četník porazil civila a podařilo se jim utéci a bratři Novotní byli brutálně zbiti na gestapu řetězi, že prý tou kytíčkou dávali partyzánům výstrahu.

Při obsazování Šumvaldu si nejhrdinněji počínal Švestka když už necítil smrad gestapáků a Vysoko třímá revolver, do té doby nevylezl z úkrytu. Zatímco jeho sestra s nasazením života vlastního ošetřovala jeho děti. A potom si v Olomouci zabral hotel. Takový byl úděl všech obcí v Sudetech. Nikdo nic dopředu nevěděl. Též v Jedlí se skrýval důstojník Rudé armády, uprčlý z koncentráku. Zabil dva četníky, potom i jeho zastřelili. Za to byli zastřeleni 3 občané a jeden občan, který měl odpykán trest za zavraždění manželky. Když přišli Němci tedy ho též pověsili. Tedy měl za jednu smrt 2 tresty.

Věra dcera obdržela, když se měli Němci odsunout – Švidernochovi-5 skleniček. Byly už starodávnejší, tedy to přinesla domů mamince a skleněný džbán. A Věřina snacha ty muzejní kousky sbírá. Tedy mě vnuk o ně říkal a já pravím jen si to vem, aspoň se těch krámů zbydu. Viděl jsem jak se zarazila a Mirka a snacha neměly chuť na mě moc mluvit a když jsem vyšel z koupelny, říkal jsem snaše, že může jít další, ona mi zhurta odpověděla, já vím. Na to mě Mirek chlácholil, že se děvčata poškorpily mezi sebou, ale nebylo to tak, ona si myslela, že je na de vším svrchovaná paní, já tím nemám co rozhodovat.

Vzpomínky lékaře

V letech 1960 působil v Lanškrouně lékař Hruška. Pocházel z Litomyšle. V lanškrounském obvodu měl obec Lubník. Jedenkrát byl u nás ve žních brigádník, přišel k úrazu. Volali lékaře.

Hruška přijel, vzal ho do hospody, poručil mu osminu a ptá se „Byl jste ve válce?“ Vykládal příběhy z vojny a svoje prožití. Úraz nestál za řeč, napsal neschopenku a vykládal: To ještě nejezdilo tolik aut. Jedenkrátě jednu a babička táhne vozík se suchými klacký dřeva z lesa. Zastavím a pravím“ Uvažte ten vozík za auto a sedněte si a pomohl to uvázat, babička se zdráhala. A sedli, já hledím do zrcátka, tu odletí jeden klacek, za ním druhý, za tím kolečko a pak a pak už to šlo rychle za sebou a za smíchu obyvatel jsem dovezl babičku a ojítko na místo. Babička spráskla ruce a začala vadit, tedy jsem jí koupil hotové dřevo a vozík. Po druhé jde babička po silnici pěšky, já zastavím a ptám se kam jde a ona odpoví k doktorovi. Já ku kterýmu, ona přemýšlí, nemůže si vzpomenout až konečně vyrazí. Ale k tomu vožralkovi. Tak si sedněte. Zastavím před domem a ukážu jí do ordinace. Objeví se v bílém plášti. Ona se rozřese a praví, odpusťte pane doktore, on praví to nic, to mě už více lidí řeklo.

Opomenutá událost

Když jsem se 3. rok učil dostoupilo běsnění Němců proti Čechům a Slovanům velké nenávisť. Nájemcem restaurace a pivovaru byl Čech Skalický, u něho se scházivali lanškrounští Češi. Jedenkrátě měl všechny okna vytloučený. Okresní hejtmán povolal do Lanškrouna posily. Přišlo 73 četníků z Haliče, samých Poláků. Bylo stanné právo, nikdo nesměl být ve městě po Sedmé na ulici. Aber das var řekli vas die gemacht ha. To bylo škaredý, co ti četníci dělali. Říkaly Němky, tloukli je pažbami po hlavách a po hřbetě. V to jaro v květnu byla průtrž mračen, Ohromný liják s kroupami. Mistr mi půjčil svoje vysoké boty a lopatu abych od okapů odhrnoval kroupy, by nezaplavila voda šindelovými střechami stropy. A na celé ulici jak jest Beseda, kdyby byl někdo skočil na loďku, mohl vplout do světnice domků. Na ulici plavali dragouni, kteří měli na starosti státní hřebčinec.

Dařilci- 3 druhy: děda, otec, syn neboli vnuk.

Děda komunista rád pil. Byl ve výměnku – nyní zbořen. Byl operován na žaludek a po operaci dostal krabičku do které šla velká strana, takže když měl průjem, byl celý zamazaný a když se mu to zahojilo, říkal primář, že ho budou znovu operovat a bude chodit opět jak normálně. A šel k synovi, říká, že už by mohl chodit bez krabičky, ale už mi to nebude dlouho trvat a už potom též dlouho nebyl, ale byl mnoho přes 80 let. Syn jej měl v úctě, neštítel se ho, potřebnou službu mu prokazoval a dcera v Cotktyli jak měla trochu volna přišla udělat pořádek.

Prostřední komunista vyznáním, zabral si v Lubníku vilku. On byl v řeči pomalý, rozvázný, rozumný. Při záboru dělal komisaře a potom 10 let předsedu národního výboru a vedle toho zhlížeče masa při domácích zabíjačkách a když již předsedou nebyl, chodil do továrny a po práci v továrně dělal koše, žebříky. Práci dělal správnou, k vile též přistavěl zděný kozí chlívěk, dílnu na košťata a pro svůj pokoj, neb snít bylo nemožné, byla o 20 let mladší, i sousedky se daleko držely z dostřelu jejího jazyka. O muži mluvila mezi lidmi to co se sluší jen pro soukromé manželství. V roce 48 bylo nám povoleno pro svoji potřebu v obecním lese kácet určité množství dřeva, kolem 2. hodiny začaly hasičské houkačky houkat, sjeli se hasiči, Dařílkovi přistavky hořely. Vilku zachránili. Dolfík syn si udělal v chlívku ohníček.

Dolfík dospěl do školních let, slečna učitelka jej vyvolala, on neuměl, ona řekla sedni si. On jí na to odpoví zdvihni ocas, prdni si. Tedy mu dala špatnou z mravů. V 57 byla bouřka, při které byl zasažen soukromě hospodařící zemědělec bleskem. Jmenoval se Bureš. Na pohřeb mu přišlo mnoho lidí, též do kostelní pokladny se sešlo mnoho. Jak s nebožtíkem vyšli z kostela, dveře chrámu zůstaly otevřené a peníze zmizely. Kostelník se ptá ženské, která zvonívá, když jdou na hřbitov, ta řekla nikoho jsem neviděla, právě Dařílkovy děti zde běhaly. Tedy šel